

209 Colonisation no 22

EENE
REIS IN CANADA

—OF—

NUTTIGE RAADGEVINGEN

AAN DE

BELGISCHE LANDVERHUIZERS

DOOR

G. VEKEMAN

Briefwisselaar van verschillende fransche en vlaamsche nieuwsbladen.

SHERBROOKE

Drukkerij van het Weekblad "LE PIONNIER."

1882

EENE
REIS IN CANADA
—OF—
NUTTIGE RAADGEVINGEN

AAN DE
BELGISCHE LANDVERHUIZERS

DOOR
G. VEKEMAN

Briefwisselaar van verschillende fransche en vlaamsche nieuwsbladen.

SHERBROOKE
Drukkerij van het Weekblad "LE PIONNIER."

1882

prachtige uitslag. Sommige gelukzoekers, integendeel, ondernamen de reis met overgrooten sommen in den geldbeugel en werden hier zoo arm dat zij op 's lands kosten moesten terugkeeren. Zij hadden niet gedacht dat Deugd en Spaarzaamheid hier in Canada zoo noodzakelijk zijn om te gelukken als in het oude vaderland.

Dit gezegd zijnde, groet ik u van harte, Lezer, u verzoekende wel te overwegen wat ik schrijf, en niet onbezonnen te werk te gaan indien gij het besluit neemt mijn voorbeeld te volgen, uw vaderland te verlaten en u hier met vrouw en kinderen te komen vestigen. De reis is te kostelijk en te lastig om ze lichtzinniglijk aan te vangen, om u op weg te begeven zonder goed te weten wat gij kunt en wat gij wilt. De uitslag kan prachtig wezen, maar, vergeet het niet, geen zegepraal zonder strijd. Kortom, ik wil u helpen voor zooveel het in mijne macht is, maar ik wil u niet aanhitsen.

Sherbrooke, 21 November 1882.

DE LANDVERHUIZING

Sedert eenigen tijd vertrekken er jaarlijks zeer veel huisgezinnen uit Europa, en gedurig vermeerdert het getal der uitwijkelingen.

Geen stoomboot verlaat onze havens zonder talrijke landverhuizers meê te nemen. Vele lieden vertrekken zonder zelfs te weten waarheen; dit heb ik kunnen bestatigen wanneer ik in Québec ben aangekomen. Hoeveel Duitschers, Zweden, Denen, Noren en andere mannen uit het Noorden heb ik niet gezien, die, aan wal stappende, zich tot allerlei agenten moesten wenden, om werk of inlichtingen te vragen! De armoede bedreigde hen in het oude vaderland, de nieuwsbladen of brieven hunner vrienden hadden hen verwittigd dat zij in Canada op eene verzekerde broodwinning mochten rekenen, en zij zijn vertrokken, vol hoop in de toekomst, om zoo te zeggen met gesloten oogen, als lieden welke niets te verliezen maar alles te winnen hebben, wel overtuigd dat zij met moed en volharding, en vooral met Gods zegen, zooniet op de fortuin dan toch op eene deftige broodwinning mogen rekenen.

Om maar een voorbeeld aan te halen, zal ik zeggen dat Duitschland alleen in 1881 ongeveer 700,000 uitwijkelingen naar de Nieuwe Wereld zond. In 1882 is dit getal ongetwijfeld veel grooter geweest.

“Arme lieden, door de ellende uit hun vaderland gedreven,” zal men misschien zeggen.

Dit is eene dwaling. Het grootste deel der Duitschers die met mij reisden, bezaten geld genoeg om hier eene kleine hofstede te koopen en de andere hadden koffers vol kleeren, linnen en halm, zooals weinig onzer belgische werklieden bezitten.

Men moet ze gezien hebben, die onvermoeibare Duitschers, men moet ze van nabij gevolgd hebben gedurende hunne reis en tijdens hunne aankomst in het nieuwe vaderland, om te begrijpen hoe die oprechte volksstroom, die uit het noorden van Europa naar de Nieuwe Wereld vloeit, immer voortduurt, onbewoonde landstreken bevolkt, nieuwe hulpbronnen voor koophandel en nijverheid opent en zoowel het land verrijkt waar hij zich vestigt als den geboortegrond dien hij verlaat.

Het is waarlijk alsof die kloeke volkstammen voor de landverhuizing geschapen waren. Zij verlieten hun vaderland als lieden die eene heilige plicht volbrengen. Zij trekken naar de spoorwegstatie met den reisstok in de hand, hun pak op den rug, hunne vrouw en hun tairijk kroost aan de zijde; zij zingen lofzangen of vaderlandslievende liederen; zij ondersteunen rieh onderling en putten in de hoop op een beter bestaan den noodigen moed om de grootste moeilijkheden te overwinnen. Het zijn geen nieuwsgierigen die enkelijk reizen om te zien, geen letterkundigen die stof zoeken voor wonderlijke verhalen, geen overweldigers die hunne zegespralende bannier op veroverde vestingen willen planten.... Het zijn arbeiders die zich naar hun werk begeven, het zijn landbouwers die ploegen en zaaien willen, om later overvloedig te oogsten.

Ziet, de spoorwegtrein houdt stil. De deutsche uitwijkelingen stapen af, kalm, in den schijn onverschillig. Hunne huisgezinnen scharen zich rond hen, zij begeven zich, zwaar beladen maar onvermoeibaar, naar het gasthof waar zij den dag van het vertrek des stoomboots zullen afwachten. Geen geroep, geen de minste blijk van ongeduld. Zij weten dat het in hunne lotsbestemming ligt een ander vaderland te zoeken, en zij volbrengen dien roep. Al moesten zij nog zoo verre gaan, toch zouden zij vertrekken even als nu, veeleer onderwerpen dan geestdriftig, maar vast besloten niet meer achteruit te zien. Zij de hand aan de ploeg hebben geslagen. Men ziet ze miss droefgeestig, maar nooit ontmoedigd. Daarom ook ge hunne ondernemingen.

Aan boord van den stoomboot betrekken zij de plaats welke wordt aangewezen, zonder te vragen of er geene andere en vooral geene betere zijn. Zij eten, drinken en slapen zoo gerust alsof zij in hun eigen huis waren. Komen zij op het dek, dan vereenigen zij zich in vriendscharen, waar een vreemdeling moeilijk zou binnendringen. Zij zingen, of spreken over de toekomst welke hen wacht. Wordt het schip door het onweder geslingerd, dan grijpen zij eene touw of iets anders om zich recht te houden, maar geene de minste ontroering staat op hun aangezicht te lezen. Wordt het onweder geweldiger, dan trekken de Noordmannen stillekens naar onder, kruipen in hunne hangmaat en rusten daar tot het uur der maaltijd. Doen zij een kijkje in de verte, over den kabelenden waterspiegel, dan is het slechts om te vernemen of

de gewenschte kust zich in de verte niet afteekent. Al het overige, al de bijzonderheden waarmede de andere reizigers zich bezig houden, schijnen voor hen niet te bestaan. De zee is voor den duitschen landverhuizer de weg welke naar de bestemming leidt, en niets meer.

De stoomboot ligt op anker, de reis is ten einde. In een oomzien hebben de Duitschers hun gepak bemachtigd, zij helpen het in het rijtuig van den ijzeren weg plaatsen, zij zelf stappen op, als lieden die daaraan gewoor zijn, en : wederom op reis, vooruit, immer vooruit tot de eindelijke bestemming!

Zij komen ter plaats waar zij verwacht zijn.... Eenige vrienden, hier vroeger aangekomen, drukken hun de hand en geven hun de gastvrijheid. Het overige van den dag wordt in gulhartig gekout doorgebracht, men bezoekt de velden of men vraagt bezigheid in fabrieken of werkhuizen, men slaapt rustig, en.... 's anderendaags heel vroeg begeeft men zich moedig naar de aangenomen bezigheid.

Indien eene duitsche familie niet gelukt, dan mag men zeggen dat zij buitengewone beproevingen heeft doorstaan, want meest altijd bezit zij de noodige hoedanigheden om goed vooruit te gaan. Zij is zainig, werkzaam en vooral kristelijk. Zij bemint, zij werkt en zij bidt. Wie aldus handelt mag op Gods zegen rekenen.

Moest ik eene school voor landverhuizers openen, ik zou het bestuur daarvan aan eene Duitcher toevertrouwen.

Tot nutte is het getal der belgische uitwijkelingen betrekkelijk klein. Elk jaar vertrekken er ten hoogste een duizendtal en onder deze zijn er vele die de reis ondernemen zonder te weten waarheen of wat zij willen. Het dient niet gezegd te worden dat men op zulke wijs niet kan gelukken, vooral wanneer men geene reden heeft tot de landverhuizing dan zijn slecht gedrag en de kleinachting zijner medeburgers. Sommige lieden die hier in zulke omstandigheden aankomen, genieten hier hoegenaamd geenen bijval; ja zij hebben het hier zelfs veel slechter dan in hun vaderland en zij keeren terug om door hun geklaag en hunne leugenachtige verhalen dezen te ontmoedigen die op het punt zijn de reis te ondernemen.

De dag moet nochtans onvermijdelijk komen op weiken de landverhuizing voor ontelbare Belgen eene noodzakelijkheid zal worden. Doch weldra zal het te laat wezen om hier nog te vinden wat tegenwoordig

elken moedigen en trefelijken landverhuizer aangeboden wordt. Sedert den dag mijner aankomst in Canada heb ik meer dan eens kunnen bestatigen dat de goede landerijen hier dagelijks meer liefhebbers vinden en dat men hier gelijk in veel andere plaatsen het oude spreekwoord mag toepassen : de eerste binnen zijn de beste geplaatst.

II

WAAROM DE BELGEN ERNSTIGLIJK AAN DE LAND- VERHUIZING MOETEN DENKEN.

Hij die deze bladzijden schrijft is geen vreemdeling; hij is Belg, hij is Vlaming met hart en ziel, hij kent, hij bemint zijn Vaderland en het is daarom dat hij dit werkje in 't licht brengt.

In België lijden sedert eenigen tijd koophandei, nijverheid en landbouw zoodanig, dat men niets anders meer hoort dan zuchten en klagen.

De kooiputten, die voorheen zoo milde bronnen van rijkdom voor geheel ons land, brengen in sommige streken niet genoeg meer op om hunne aktieënbezitters eenen voldoende interest te betalen.

Wanneer men sommige streken bezoekt welke aan de nijverheid hunne middelen van bestaan moeten vragen, zooals onder andere de gewesten rondom Charleroi, Bergen en Luik, dan is men beïroefd bij het zien dier talrijke gestichten welke gesloten zijn, dier fabriekschouwen waar geen rookwolken meer over hangen, dier uitgedoofde hovens, dier met doornen en onkruid bedekte voorpleinen. De vreemde landen die vroeger onze voortbrengselen kochten en duur betaalden, zenden ons tegenwoordig allerlei koopwaren aan prijzen die onzen handel doden. Zooverre komt het, dat veel renteniers zich gedwongen vinden hun geld in vreemde landen te plaatsen.

Dat de koophandel kwijnt, dien ik niet te zeggen. Het droevige "Hier verkoopt men uit", staat in vele onzer steden op ontelbare winkelramen te lezen. Hoeveel klerken en reizigers loopen zonder werk? Hoeveel werklieden zijn er die eiken dag des jaars bezigheid vinden?

En wat zal ik zeggen over den landbouw? De kleine pachter is een oprechte slaaf geworden die van 's morgens vroeg tot 's avonds laat, van den eersten dag des jaars tot den laatsten moet arbeiden, zonder

iets voor zijnen ouden dag te kunnen wegsparen. Zelfs de rijke landsman acht zich tegenwoordig gelukkig indien hij den blok kan slepen en hij moet zich de pijnlijkste offers getroosten indien hij wil zijne dochters en zonen in staat stellen om in hunnen onderhoud te voorzien.

Welke andere middel bestaat er om aan dien droeven staat van zaken een einde te stellen, tenzij de landverhuizing?

En waarom zouden de Belgen wachten totdat het te laat weze, vooraleer zich naar zulke gewesten te begeven waar onafineetbare en allervruchtbaarste velden aan de vlijtige landbouwers overvloedige oogsten verzekeren, waar eene vredelievende bevolking de broederhand reikt aan elken braven, fatsoenlijken en eerlijken landbouwer of werkmans?

Maar, nog eens, hij blijve in zijn land wie daar blijven wil, hij lijde gebrek wie den moed niet heeft elders eene betere broodwinning te zoeken.

Het is voor de kleinhartigen niet dat ik deze regelen schrijf.

III

WELKE LANDVERHUIZERS IN CANADA OP EEN GOED ONTHAAL MOGEN REKENEN.

Hier bestaan maatschappijen welke de uitwijkelingen beschermen, ik heb hier hooggeplaatste mannen ontmoet die den vreemdeling heel geerne met raad en daad helpen, maar allen hebben mij gezegd :

“Indien gij naar België terugkeert of aan uwe medevaderlanders schrijft, vergeet niet wat voor lieden wij hier geerne zien aankomen.

“Geen menschen die gelooven dat de fortuin hier langs de straten te vinden ligt, geen dronkaards, geen leegloopers, geen slechte kerels; zulk volk kunnen wij hier gemakkelijk missen. Maar doorreis ons land, zie hoe hier alles gestaan en gelegen is, onderzoek alles nauwkeuriglijk en gij zult welhaast overtuigd wezen dat geen land zich grootere offers oplegt voor het geluk zijner bevolking, welke ook hare oorsprong weze. Doch gij zult ook allicht bemerken dat alleen de brave menschen en de goede kristenen op de algemeene achting mogen rekenen. „

Ik heb gereisd en gezien, en, waarlijk, het is zoo.

Hier is de bevolking rechtzinnig kristelijk, oprecht braaf, eenvoudig en zuiver van zeden. Er zijn eenige zeldzame uitzonderingen in de

groote steden, maar die worden met den vinger gewezen en om zoo te zeggen uit de samenleving gebannen.

Ware het niet spijtig hier vreemdelingen te zien aankomen die het slecht voorbeeld zouden geven?

IV

CANADA EN DE PROVINCIE QUEBEC

In Europa, en vooral in België, heeft men een verkeerd gedacht over Canada. Daar gelooft men, en ik zelf had mij laten wijs maken, dat dit land een slach is van wildernis, met ondoordringbare wouden en pestverspreidende moerassen bedekt, waar men 's winters vervriest en des zomers verbrandt, waar de landbouwer gedurig het geweer moet in de hand hebben om zijn huisgezin en zijne eigen kommen tegen de aanvallen der wilde volksetammen te verdedigen!.... Welnu, niets van dit alles is waar. Ik heb de bijzonderste streken van dit land doorreis, ik heb geloofwaardige personen, onder andere twee vrome Belgen, ondervraagd, en ik ga aan mijne medevaderlander de loutere waarheid schrijven over het zoo zonderling beoordeelde Canada.

Ik zal mij nochtans, in deze beschrijving, bijzonderlijk bezig houden met de provincie Québec, omdat ik het geraadzaam heb gevonden mij in dezelve te vestigen, omdat ik ze als de voordeeligste streek aanzie voor de belgische landverhuizers.

Immers, in deze provincie is de bevolking vooral fransch en katholiek, zijne zeden en gebruiken komen meest met de onze overeen.

De provincie Québec paalt aan de Vereenigde-Staten van Noord-Amerika, met welke zij grooten handel drijft en is langs den oostkant van Canada gelegen. Hare menigvuldige hulpbronnen voor koophandel en nijverheid, de vastheid harer staatkundige instellingen, de buitengewone volmaaktheid harer wetten, het stoffelijk welzijn der bevolking en de broederlijke eendracht welke onder de kolonisten heerscht, ziet daar de voornaamste beweegredens welke den landverhuizer herwaarts lokken.

Talrijke ijzeren-wegen doorkruisen de gewesten waar men zich met hoop op een goeden uitslag mag vestigen en verzekeren, zoowel als de talrijke nijverheidsgestichten, winstgevende bezigheid aan dezen die hier met ontoereikende geldmiddelen aankomen om eenen eigendom te

koopen of een pachthof te huren. Na korten tijd kan de armste landverhuizer eene voldoende som bezitten om zich door den landbouw een onafhankelijk bestaan te verzekeren. Hier wil iedereen voor zijn zelfwerken, een deftigen burger worden, en dit is gemakkelijk, wanneer men kloeke armen heeft en zich van dezelve moediglijk wil bedienen.

Een onafhankelijk bestaan! Daarvoor moet in Europa eene gansche familie jaren lang arbeiden. Hier is dit het werk van eenen enkelen persoon. Vraagt aan dien handelaar, wiens overgrootte fortuin u verbaast, hoe en wanneer hij zijne magazijnen inrichtte, en hij zal u zeggen dat hij hier 15, 20, 30 jaar geleden aankwam, zonder iets te bezitten, zonder eenige bescherming, op niets anders rekenende dan op het werk zijner handen. Aan zijnen vlijt alleen en aan Gods zegen heeft hij zijne rijkdommen te danken.

Ziet die prachtige hofsteden, omringd met wijd uitgestrekte weiden waar talrijke kudde in grazen, ziet die luthoven welke de omstreken der steden versieren, en daar ook zult gij meer dan eens gelukkige eigenaars aantreffen die hier arm aankwamen. Ja er zijn hier hooge ambtenaars die hoegenaamd niets bezaten wanneer zij het oude vaderland verlieten. Zij werden hier door de bevolking op de gulhartigste wijs onthaald, zij werden niet als vreemdelingen maar wel als broeders behandeld, zij hebben gewerkt en gespaard en de beste uitslag beloonde hunne pogingen.

Alhoewel er in de provincie Québec nog veel wouden te ontginnen zijn, toch ware het belachelijk zich in te beelden dat de strek er eenigzins woest uitziet. De beschaving der Oude-Wereld, hier twee eeuwen geleden door de fransche geloofszendingen en landbouwers ingevoerd, heeft zich ontwikkeld naar mate de bevolking vergrootte. Overal bestaan er uitmuntende scholen, en men ziet hier de zelfde gebruiken/heerschen als in Europa. Alleen het zedebederf is hier, God zij geloofd, niet ingedrongen.

Canada is 3,361,385 vierkante mijlen groot. Dit land is verdeeld in zeven onderling verbonden provincen: Nieuw-Schotland, het Eiland van Prins Eduard, Nieuw Brunswick en de Provincie Québec langs den Oostkant; de provincen Ontario en Manitoba in 't midden; Britsch Colombië in het Westen; dit alles palende langs het noorden en het westen aan de Noord-Westsche streken, welke alleen 2,750,000 vierkante mijlen groot zijn.

De zeven
de strafwet
derlinge b
schapelijk
die de Eng
voor hun
wier leden

Buiten
eigen bestu
Engelan
schijnt nie
waar zij o
hier onbek

De belan
van het be
altijd zoek
digen. Die
aangelegd
worden ge
op de ster
eigen geb
wil.

Elk spre
en het eng
in beide ta

De bevo
het hoogen
deburgers.

Men zie
hankelijkh
zijne eigen
keurd en t

De voog
voordeel v
een kosteli
arm België

De zeven aan elkander verbonden provincen staan, voor wat aangaat de strafwetten, de tolrechten en den koophandel, even als voor de onderlinge betrekkingen en die met den vreemde, onder een bondgenootschapelijk bestuur, samengesteld uit : 1° De Algemeene Gouverneur, die de Engelsche Majesteit vertegenwoordigt ; 2° de Senaat, wier leden voor hun leven lang door den vorst benoemd worden en 3° de Kamer, wier leden door de bevolking gekozen worden.

Buiten de zaken van algemeen belang heeft elke provincie haar eigen bestuur.

Engeland, onder wiens bescherming of voogdij Canada geplaatst is, schijnt niets anders te behartigen dan het welzijn der bevolking, van waar zij ook moge komen. Tergende en vrijheiddoodende wetten zijn hier onbekend.

De belastingen welke noodig geoordeeld worden voor de onkosten van het bestuur, worden gestemd door de Volksvertegenwoordigers, die altijd zoeken de billijke eischen en wenschen hunner kiezers te bevredigen. Die belastingen zijn zeer gematigd, want alles wordt hier zuinig aangelegd, en zij drukken niet rechtstreeks op de eigendommen. Zij worden geheven op de uit den vreemde ingevoerde koopwaren alsmede op de sterke dranken en op den tabak in Canada bewerkt. Voor zijn eigen gebruik mag de inwoner echter zooveel tabak planten als hij wil.

Elk spreekt de taal welke hij verkiest ; in de Kamers zijn het fransch en het engelsch op gelijken voet gesteld. De officieele stukken worden in beide talen afgekondigd.

De bevolking maakt hare eigen strafwetten en niemand kan voor het hooger gerechtshof gevonnisd worden tenzij door twaalf zijner medeburgers.

Men ziet het, Canada geniet om zoo te zeggen eene volkomene onafhankelijkheid. Dit land bezit eene Grondwet, vijftien jaar geleden door zijne eigen Volksvertegenwoordigers gemaakt, door Engeland goedgekeurd en trouw geëerbiedigd.

De voogdij van Engeland is eene weldaad voor Canada. Wij trekken voordeel uit de machtige engelsche vloot, en wij hebben den last niet een kostelijk leger te onderhouden welk in andere landen, zooals in ons arm België, aangevuld wordt bij middel der hatelijke bloedwet.

Met het geld welk voor het leger zou verkwist worden onder een ander bestuur, heeft men ijzeren wegen gemaakt, welke onder de langste en voordeeligste der wereld mogen geteld worden, en de St-Laurentiusstroom is een uitmuntend middel van verbinding geworden tusschen het binnenland en den Oceaan, dat is tusschen Canada en al de gewesten van Europa.

V

DE PROVINCIE QUEBEC. — HAAR VERLEDENE EN HAAR TEGENWOORDIGE.

De stad Québec, welke het eerste middenpunt was der europeesche landverhuizing, werd in 1608 gesticht door Samuel de Champlain. Van dit jaar dagteekenen de eerste volkplantingen in Canada.

In den beginne deed de ontginning der wouden weinig voortgang. De bevolking legde zich liever toe op de jacht en den handel in pelterijen, en zij had gedurig te kampen tegen de wilden die aan den vreemdeling hunnen vaderlandschen grond voet voor voet betwistten.

In 1642 werd Montreal gesticht. Die stad, zestig uren van Québec en insgelijks aan den Stroom St-Laurentius gelegen, ontwikkelde zich zeer spoedig: de grootste moeilijkheden voor het stichten van volkrijke middenpunten waren reeds uit den weg geruimd.

Reeds in 1663 had de volkplanting wetten en een bestuur overeenkomstig met hare noodwendigheden. Regelmatige Gerechts-hoven werden ingericht en Frankrijks bescherming hielp veel tot den algemeenen vooruitgang.

Van den beginne af werden de streken aar de oevers van den St-Laurentius in heerlijkheden van verscheidene vierkante mijlen verdeeld en aan de eerste uitwijkelingen geschonken, als loon der diensten door hen aan het vaderland bewezen. Eene enkele voorwaarde werd hun opgelegd: zij moesten op die goederen een zeker getal uitwijkelingen vestigen en eenen molen inrichten om het graan hunner onderhoorigen te malen.

Werd zulks verwaarloosd, dan verloor de heer al zijne rechten en zijne goederen werden 's Konings eigendom.

Dit was wijs gehandeld, want zoo had elke eigenaar er belang in voor de ontginning zijner wouden te zorgen en zijne onderhoorigen goed te behandelen. Ook groeide de bevolking gedurig aan.

De
afgeste
rent :
land
opbre
graan
van h

Ver
scherm
getrou
ste ver
pere
den, w

Zom
heeren
dat h
op eig

Wa
lijken
Zoo
ling d

De
Elkma
nieuw
dorpen
sprong

De
overv

De
gebou
beheer
pastoor
herder
die z
redeke

Al

De landen werden door de heeren eigenaars aan de uitwijkelingen afgestaan mits eene zeer kleine en gemakkelijk te betalen jaarlijksche rent: vijf centimen in geld en eenen liter korn voor elken morgen land. Verkocht de kolonist zijn land, dan was het twaalfde deel der opbrengst voor den kasteelheer. Bovendien moest de landsman zijn graan bij den heer te malen brengen en als loon het veertiende deel van het aangebrachte graan betalen.

Verre van hun tot last te dienen, waren de heeren altijd de beschermers en raadsman van hunne onderhoorigen, en lang bleven zij getrouw aan die schoone zending. Zij waren bij de kolonisten de hoogste vertegenwoordigers van het bestuur en bij oorlogstijde hunne dappere aanvoerders. Daar zij meest allen tot den franschen adel behoorden, werden zij door de kolonisten bemind en geëerbiedigd.

Zonder ophouden in betrekking met het oude vaderland, wisten de heeren Frankrijks gebruiken en overleveringen trouw te bewaren, tot dat het onderwijs genoegzaam verspreid was om het land toe te laten op eigen ondervinding voort te gaan.

Wat die heeren verrichtten op burgerlijk gebied, wisten de geestelijken nog beter te bewerken op zedelijk gebied.

Zoo werden de eerste parochiën gesticht, die allengsken de verdedeling des lands in leengoederen zouden vervangen.

De eerste parochiën waren: Québec, Drie-Rivieren en Montreal. Elkmaal dat er een nieuwe groep hofsteden ontstond, werd ook eene nieuwe parochie gesticht. Zoo vonden de machtige en rijke steden en dorpen, op de oevers van den St-Laurentius geplaatst, hunnen oorsprong.

De grond was vruchtbaar, de kolonisten werkten ijverig, vrede en overvloed heerschten welhaast overal.

De ootmoedige houten kapel maakte dan plaats voor eene in steen gebouwde kerk wiens puntige toren de omstaande huizen en boomen beheerschte. Was de kerk voltrokken, dan zag men ook welhaast de pastoorij en de openbare zaal verschijnen: de pastoorij voor den dorpsheer, de openbare zaal voor de vergaderingen der vrije landbouwers die zeer dikwijls te samen kwamen om over de algemeene belangen te redekavelen.

Al die middenpunten groeiden en bloeiden weelderig: zij waren met

de hoop op Gods hulp begonnen en de Heer had de pogingen der kristene uitwijkelingen gezegend.

Dusdanig was de toestand, wanneer de oorlog aanvang nam die in 1760 een einde stelde aan de fransche heerschappij in Canada. Reeds verarmd door dien strijd welke sinds vijf jaren duurde, alsook door een tweejarigen hongersnood, verloor de bevolking nog, ten gevolge der vreemde beheering, een groot getal harer beste leden, die liever naar Frankrijk terugkeerden dan zich aan het engelsch staatsbestuur te onderwerpen.

Wanneer, krachtens het traktaat van Parijs, in 1763 Canada aan Engeland afgestaan werd, had het eene bevolking van 70,000 inwoners van fransche afkomst. De burgerlijke wetten welke tot dan toe de volkplanting geregeld hadden en al hare instellingen werden, na bespreking, ongeschonden behouden.

Doch de eerste beginselen van het nieuwe beheer gingen met veel moeilijkheden gepaard en zij waren de schuld van menigen hinderpaal voor de uitbreiding en den voorspoed der volkplanting.

In 1791 begon, dank aan de invoering van een grondwettelijk stelsel en aan de verdeling van Canada in twee provincien, een tijdvak van vrede en voorspoed voor de volkplanting. De bevolking van franschen oorsprong, die in weinige jaren, dank aan hare buitengewone levenskracht, meer dan verdubbeld was, bleef geheel en gansch meester over hare lotbestemming in dit gedeelte van Canada welk heden bekend is onder de benaming van Provincie Québec.

Van haren kant kreeg de engelsche bevolking de overhand in Hooger-Canada, heden de Provincie Ontario, zoowel door de aankomst van talrijke landverhuizers uit Europa als door de bijtreding van amerikaansche koninksgesinden, die, na den onafhankelijkheidskrijg, de Vereenigde-Staten verlieten. Aldus zag men beide provincien, verlost van den naijver der beide geslachten welke eenen noodlottigen invloed had kunnen hebben, vreedzaam vooruitgaan, elk van haren kant de instellingen die met den aard harer bevolking overeenkwamen meer en meer uitbreidende.

Maar de grondwet van 1791, hoe vrijzinnig ook onder vele opzichten, liet nochtans veel te wenschen, bijzonderlijk omdat de ministers van beide provincien boven het gezag der wetgeving waren en somtijds van dien toestand misbruik maakten. Daaruit ontstond misnoegdheid en in

1831 werd de tegenwerking in Neder-Canada zeer geweldig. Het ging gedurig erger en erger, en in 1837 stond het volk op tegen het bestuur. Eerst zagepraalden de kolonisten, maar zij hadden noch wapens noch inrichting; zij werden verslagen en aan krijgswetten onderworpen. De Grondwet werd opgeschorst. Ook in Opper-Canada, waar de bevolking in den beginne slechts op het grondwettelijk terrein wederstond, vond men het noodig de gewapende macht te doen tusschenkomen.

In 1841 werd de wetgevende vereeniging tusschen de twee provincen daargesteld. Van dan af was de voorspoed der volkplanting merkkelijk. Men zag overal lagere scholen stichten, waar de kinderen eene uitmuntende opvoeding genoten; talrijke vaarten verbonden het grootste deel der westersche landen met den St-Laurentius en tot dan toe onbezochte streken kregen eene werkzame en welvarende bevolking.

Aan het daarstellen van betrekkingen tusschen al de deelen des lands bij middel van den telegraaf, die ook welhaast Canada met de verschillende gewesten van Europa en van de Vereenigde-Staten zou verbinden, werd ijverig gewerkt. De ijzeren wegen openen ruimten in de wouden en brachten niet weinig bij ter ontwikkeling der groote middenpunten.

Zelden zag men koophandel, nijverheid en landbouw zoo snellen voortgang doen als in Canada.

In 1854 werden, zonder slag of stoot, de rechten der leenheeren, waarvan wij hooger spraken, afgeschaft.

Over andere politieke feiten zullen wij in het tegenwoordige werkje niet spreken; het zij de belgische uitwijkelingen voldoende te weten dat al de inwoners van Canada, welke ook hunne afkomst weze, in vrede en eendracht leven en dat geen land ter wereld meer dan Canada op zijne politieke en godsdienstige vrijheden mag roemen.

VI

DE BEVOLKING

Volgens de optelling in 1881 gedaan, heeft de Provincie Québec eene bevolking van 1,359,027 inwoners, waaronder 1,073,820 van franschen oorsprong, 123,749 van ierschen oorsprong, 81,815 van engelschen oorsprong, 54,923 van Schotschen oorsprong, 8,943 van duitschen oorsprong en het overige van verschillende oorsprong, medebe-

grepen 7,515 zoogezegde wilden zonder vaste woonplaats, maar wiens zeden veel zachter en vredelievender zijn dan die van vele beschaafde volkeren.

1,170,718 inwoners belijden den roomsch-katholieken godsdienst

De bevolking van franschen oorsprong heeft zich eerst in de vlakten langs den St Laurentius neêrgezet, om zich al spoedig uit te breiden in al de andere deelen der provincie, bijzonderlijk langs het oosten.

De verscheidenheid van taal en oorsprong, verre van eene oorzaak van verzwakking voor de bevolking te wezen, is een ware middel van vooruitgang. Elke natie heeft hare hoedanigheden en bijzondere kennis en waartoe tot het algemeen belang voordeel wordt getrokken. Elkeen wil zoo goed of nog beter doen dan zijn buurman, een slach van vreedzame kampstrijd is daar het gevolg van en elk wordt meer en meer volmaakt in zijn vak.

Van den dag op welken de eerste landverhuizers zich hier vestigden tot de inneming van Québec in 1759, dat is in honderd-veertig jaar, zijn er niet meer dan 10,000 fransche uitwijkelingen van beide geslachten in Canada aangekomen. En nochtans, wanneer dit land onder de heerschappij van Engeland geplaatst werd, had het eene fransche bevolking van 70,000 zielen. En heden telt men er, gelijk wij hooger zegden : 1,073,820 in de provincie Québec alleen !

De eerste Franschen die hier aankwamen, waren hoegenaamd geene gelukzoekers, geene verworpelingen, door den Staat als bij geweld herwaarts gezonden. Het was, om zoo te zeggen, een ongeschonden deel der fransche natie dat hier aankwam : landbouwers, soldaten, edellieden, eene ware volkplanting die den vaderlandschen geest met zich voerde. De grond van dit volk, zijn begin, is gelijk met die van de vroomste soort der fransche landbouwers : de familien waren met zorg opgezocht en gerangschikt, en zoo trouw wisten zij de voorvaderlijke zeden en gebruiken te eerbiedigen en te bewaren, dat zij meer dan eens den europeeschen reiziger met verbazing sloegen. Het waren ook oude soldaten die de reis ondernamen onder de geleide hunner officieren, die zich hier kwamen vestigen onder de bescherming der fransche bannieren. Ja, edel en zuiver is de oorsprong der fransche bevolking dezes lands.

Sedert 1871 komen de landverhuizers uit Frankrijk en België zich hier geerne vestigen. Er bestaan hier, onder andere aan de oevers van,

het Meer Megantie, bloeiende fransche volkplantingen, en het is te hopen dat er welhaast eene belgische zal bestaan.

VII

HET KLIMAAT

Ik heb het reeds gezegd, wanneer men in Europa over het ijs en den sneeuw van Canada spreekt, dan is het alsof het hier een tweede Siberië ware. Om die reden, ja om die reden alleen, zijn er veel uitwijkelingen die hier niet durven komen.

Welnu, Canada is het gezondste land welk ik kenne. Geen vreemdeling komt hier aan, die niet welhaast verklaart dat het hier onder alle opzichten veel beter is dan in zijn vaderland, vooral wanneer hij uit België of uit eenige andere streek van het Noorden komt, waar schier aanhoudende regen en nevel zooveel ongemakken en ziekten veroorzaken.

Hier bestaan geene andere ziekten dan deze welke aan de onvoorzigtigheid of aan een onregelmatig leven moeten toegeschreven worden. Koud is het des winters, maar die drooge koude maakt den mensch sterk en blij te moede, bij zoo verre dat de winter hier als het tijdstip der feesten verkozen wordt. Wanneer het min vriest of sneeuwt dan gewoonlijk, dan klagen de landbouwers en zij zeggen dat het weder niet gunstig is.

De sneeuw welke den geheelen winter lang de aarde bedekt, geeft haar eene vruchtbaarheid waarvan de vreemdeling zich geen denkbeeld kan vormen. Nergens is de wasdom krachtiger en spoediger dan hier. Geen graan welk hier niet goed rijpt en welk niet met de beste granen der wereld moge vergeleken worden. De met sneeuw bedekte wegen zoowel als de bevroren meeren en rivieren laten ook toe bij middel van sleden de zwaarste vrachten te vervoeren, het hout uit de bosschen naar de zaagmolens en de granen ter markt te brengen.

Het eiland Montreal is beroemd om zijne schoone en lekkere appels en men roemt de fijne pruimen van het eiland Orléans bij Québec.

Meloenen en tomaten wassen in den vollen grond en rijpen in de volle lucht; zij worden zoo groot en zoo fijn van smaak, dat zij de verwondering der liefhebbers verwekken. Turksch koorn, hop, tabak en

alle soorten van peulvruchten gelukken hier allerbest. Hennip en vlas worden hier ook met het beste gevolg geteeld.

Des zomers is het hier zoo warm als in het zuiden van Frankrijk en, daar de grond goed uitgerast is, „ziet „ men, volgens de schilderderechtige uitdrukking van eenen in deze streek gevestigden Belg, de planten groeien.

De bevende koorts, welke in sommige provincen der Vereenigde Staten zooveel slachtoffers maakt, is hier gansch onbekend.

VIII

DE GROND EN ZIJNE VOORTBRENGSELS

De grond der provincie Québec is zeer rijk en beantwoordt aan de verschillende noodwendigheden van den landbouw. Overal waar men hem goed bewerkt, brengt hij allerbeste graangewassen, hooi en peulvruchten voort. Echter kan de landbouw hier nog veel verbeterd worden: de grond niet zoo duur kostende, gaat men in Canada niet zoo zuinig en zoo zorgvuldig te werk als in het oude vaderland. Waar een inwoner dezer streek ter nauwernood genoeg wint om, volgens zijn karakter, kommerloos te leven, zou de vlaamsche landbouwer in korten tijd eene kleine fortuin vergaren. Hoe dikwils heb ik niet gedacht, wanneer ik sommige verwaarloosde hofsteden en landerijen zag: „Indien hier eenige mijner medevaderlanders woonden, dan zou men welhaast alles zien veranderen! „

In 't algemeen gesproken, buiten eenige zeer prijzenswaardige uitzonderingen, buiten de hier gevestigde Europeanen, zijn er in Canada geen uitmuntende landbouwers. Zelfs de beste, deze die in de Tentoonstellingen de eerste prijzen behalen, hebben nog veel te leeren.

Hier oordeel ik het noodig aan mijne lezers uit te leggen hoe het komt dat menige Canadiaan, die 25 of 50 hektaren grond bezit, somtijds weinig of niet vooruit gaat en heel dikwijls zijnen eigendom de helft onder de waarde verkoopt om naar eene andere streek te reizen.

Dit zal mij tevens de gelegenheid geven om eene vraag te beantwoorden welke mij laatst eenen belgischen briefwisselaar toestuurde:

„Indien het in Canada zoo goed is, waarom zijn er aldaar zooveel eigendommen te koop? „

De reden daarvan is zeer eenvoudig voor iemand die Canada kent. De inwoners van dit land — ik spreek van geene uitwijkelingen hier sedert eenigen tijd aangekomen — kunnen zeer goed omgaan met zaag en bijl, zij zijn allerbeste houthakkers en ontginners, maar zij kennen de wijs niet om uit het land alles te trekken wat het geven kan.

Ziethier hoe zij gewoonlijk te werk gaan :

Zij aanvaarden een zeker getal hektaren boschgrond van het gouvernement, aan voorwaarden welke ik in een bijzonder hoofdstuk zal doen kennen. Na daarvan eene tamelijk groote vlek ontgonnen te hebben, trekken zij er de egge door, zaaien er haver en gras of planten er aardappelen op; van ploegen of verbeteren wordt weinig gesproken. Na eenigen tijd brengt de vlek niet veel meer op, omdat zij niet goed verzorgd is, en de landman vraagt niets beter dan hooger op te trekken om nieuwe ontginningen te beginnen.

Wordt een Belg eigenaar van zoo eene boerderij, dan ziet men ze van jaar tot jaar veranderen, en, natuurlijk, van waarde vergrooten. In mijne buurt woont een Belg die eene dergelijke hofstede gekocht heeft. Toen hij hier zeven jaar geleden aankwam, was die boerderij verlaten; zij zag er gansch vervallen en ellendig uit. De nieuwe eigenaar, die maar over zeer geringe geldmiddelen kon beschikken, stelde zich moedig aan 't werk, ploegde, zaaide, reinigde, verbeterde en werd voor zijnen arbeid rijkelijk beloond. Heden bezit hij een schoon paard, vier goede koeën en eene koppel varzen. Hij verkoopt jaarlijks voor 1500 tot 2000 franken hooi, haver, aardappels en neulvruchten en hij vergroot de waarde van zijnen eigendom door nieuwe ontginningen en verbeteringen. Dit jaar heeft hij zich een schoon nieuw huis gettimmerd. Onze medevaderlander heeft geene dienstboden en mag op geene andere hulp rekenen dan op die van zijnen zestienjarigen zoon. Zijne vrouw, door eene zestienjarige dochter bijgestaan, heeft voor zes kleine kinderen te zorgen. Voor eene zoo talrijke familie is er veel noodig, maar toch gaan de zaken goed vooruit, omdat er op die belgische hoeve voorbeeldig geleefd, gewerkt en gespaard wordt.

Waar is nu in België de kleine pachter die op eenen zulkdanigen uitslag moge rekenen? Het is waar, wij zijn hier verre van de hoopen goud door de romanschrijvers aan de landverhuizers beloofd, maar de belgische landbouwers zijn oock geen droomers die dwaze hersenschimmen najagen. Wanneer zij genoeg winnen om edelstelijk te leven, dan

achten zij zich gelukkig. Hier kan men voortuit gaan en de plaats ontbreekt niet om ook voor de kinderen eene boerderij in te richten.

De landbouwer kan hier veel geld winnen met het kweken van hoornvee, alhoewel hij het goedkoopar moete afleveren dan in België, want het geweid kost hem zeer weinig moeite en geld. Meestal de meerseen dezer streek brengen zulk goed gras voort, dat de boter met die van Dixmude en Herve mag vergeleken worden. Er bestaat hier een slaeh van hoornvee welk zoo vermaard is dat men nietzebben Engelschmans ontmoet die het komen opkopen om naar hun land over te brengen.

De paarden dezer streek, niet te groot maar buitengewoon sterk en vlug, worden zeer gezocht op de markten der Vereenigde-Staten.

In 1881 heeft men uitgevoerd : 21,993 paarden ; 62,277 hoornbeesten en 354,155 schapen, dit alles voor eene gezamentlijke som van 36,387,933 franken.

Gedurende het zelfde jaar heeft men nog uitgevoerd : 17,649,461 pond boter en 49,255,523 pond kaas, dit alles voor eene gezamentlijke som van 47,688,254 franken.

Het is niet alleenlijk naar Engeland dat men uit Canada levend vee heeft overgebracht, maar ook naar Frankrijk wordt er veel gezonden. Het gouvernement stelt eene som van 50,000 piast rs ter beschikking eener stoombootmaatschappij welke eenen regelmatigten dienst voor het vervoeren van hoornvee zou inrichten.

Er beginnen in veel canadashè buitenplaatsen maatschappijen te bestaan voor het maken van kaas, gelijk er in Duitschland en in Zwitserland zoo vele zijn. Dit is een allergrootste voordeel voor de landbouwers. Het Staatsbestuur verwaarloost niets om de buitenlieden ter hulp te komen en in geen land mag de kleine man op zooveel onderstand rekenen als hier. Voor den prijs welken men in België als pachtgeld betaalt is men hier eigenaar ; en, daar men eene groote hoeveelheid grond ter zijner beschikking heeft, is de winst veel aanzienlijker en met min moeite te bekomen.

De landbouwer die hier niet gelukt, verdient geen medelijden, want zijn netelachtige toestand moet veeleer aan zorgeloosheid en verkwisting toegeschreven worden dan aan eenige andere reden.

IX

VERDEELING DER PROVINCE

Op burgerlijk gebied is de Provincie verdeeld in kantons of "townships", in graafschappen en distrikten; op godsdienstig gebied, in parochiën, missiën en bisdommen.

Het parochiaal stelsel is na den afstand van Canada aan Engeland voor de oude middenpunten voortgezet en wordt ook aan de nieuwe katholieke volkplantingen toegepast. Zoodra een nieuwe groep woningen belangrijk genoeg is, stelt de bisschop, onder wiens beheer die groep staat, op verzoek van de meerderheid der inwoners eene parochie in en de Staat herkent onmiddellijk aan die nieuwe plaats het burgerlijk bestaan. Die parochie bekomt dan een gemeentebestuur, hier korporatie of gilde genaamd.

De Engelschen noemen hunne parochiën "townships", en die benaming wordt ook door vele inwoners van Canada gebruikt. De uitgestrektheid van een township is 10 mijlen vierkant.

De graafschappen zijn ingesteld voor de kiezingen. Elk graafschap mag alle vijf jaren een lid verkiezen voor de vereenigde gemeenten en een lid voor de Kamer. Elk graafschap vormt bovendien eene afdeling voor het enregistrement en de grondpandbewaring.

Voor de gerechtshoven is de gemeente verdeeld in twintig distrikten, waar al de zaken geregeld worden, uitgezonderd de zaken van beroep voor welke de rechters in Québec of in Montreal zetelen.

De katholieke bisdommen der provincie zijn: Québec, Montreal, Drie-Rivieren, Sint-Hyacinthe, Rimouski, Sherbrooke, Chicoutimi en Ottawa.

X

GEMEENTEBESTUREN

De Gemeentebesturen zijn gelast met het leggen en onderhouden van bruggen en wegen, de openbare werken van plaatselijk belang en het toepassen der wetten ter bescherming van den landbouw.

Elke parochie van ten minste 300 zielen heeft recht op een gemeentelijk bestuur, welk bestaat uit vijf of zes leden die ieder jaar herkozen worden. De meier of burgemeester, door de gemeente-raadsleden gekozen, zit de bijeenkomsten voor.

Om kiezer te zijn voor de gemeente, is het voldoende dat men 21 jaar oud weze, dat men eenen eigendom bezitte welke ten minste 21 franks in 't jaar inkomen geeft, of dat men eenen eigendom in gebruik hebbe welke 105 franks in 't jaar opbrengt.

Boven den gemeenteraad is de raad van het graafschap, die de besluiten van den eersten mag herzien, indien men bij hem in beroep gaat. De meiers der gemeenten die het graafschap vormen, behooren van rechtswege tot dien raad. Al de vraagstukken welke voor verschillende gemeenten belang opleveren, moeten door den raad van het graafschap besproken worden.

Het gemeentebestuur, gelijk het hier ingericht is, mag aanzien worden als eene jaarlijksehe vertegenwoordiging der bevolking, door haar zelve gekozen, en die hare belangen moet verdedigen. Het is de oprechte uitoefening van het vertegenwoordigend bestuur des lands op de gemeente toegepast.

De gemeentebesturen zijn aan de gewone gerechtshoven onderworpen, voor wat aangaat den inbreuk op de bestaande wetten zoowel als voor misbruik of onwettige toewijzing der openbare ambten.

XI

OPENBAAR ONDERWIJS

Het bestuur van het openbaar onderwijs is toevertrouwd aan eenen ambtenaar door het gouvernement benoemd, die den titel draagt van oppertoezieder van het openbaar onderwijs. Die heer heeft, om hem behulpzaam te wizen, eenen raad van 25 leden, waaronder 17 katholieken en 8 protestanten. De katholieke bisschoppen maken van rechtswege deel van dien raad.

Die algemeene raad is verdeeld in twee komiteiten, een katholieke en een protestantsche, de eerste bestaande uit 17 leden en de andere uit 8; deze laatste mogen, volgens de wet, vijf bijgevoegde leden verkiezen.

De algemeene raad van het openbaar onderwijs is voorgezeten door den Geheimschrijver, die gelast is met het werkstellig maken van al de middelen van het onderwijzingsstelsel.

Het onderwijs is verplichtend in dien zin dat al de inwoners hun aandeel moeten betalen voor het onderhoud der scholen, bij middel

eener kleine belasting, welke zooveel moet opbrengen als het bedrag der hulpelden door het gouvernement toegestaan aan elk gemeentebestuur. Elke huisvader moet bovendien eene maandelijksche som betalen van fr. 1,25 tot 2 franken, voor ieder kind dat in staat is ter school te gaan, 't is te zeggen dat van 7 tot 14 jaar oud is, hetzij dat die kinderen de school bezoe ken of niet.

De openbare hulpelden voor de scholen worden verdeeld in evenredigheid der bevolking en van het getal leerlingen. De geringe lieden die de belasting voor de school niet gemakkelijk kunnen betalen, worden daarom niet verontrüst : om in dit te kort te voorzien, is door de regeering eene subsidie gestemd.

De lagere scholen staan onder het bestuur en het toezicht van vijf kommissarissen door de belastingschuldigen van elke parochie gekozen. Die heeren zijn gelast met het inzamelen der schoolbelastingen ; aan hun worden de hulpelden door het gouvernement gezonden en zij verdeelen alles onder de verschillende scholen der parochie.

In de parochieën waar een godsdienst beleden wordt, is het de meerderheid die bestiert. Is de minderheid misnoegd over het bestuur der scholen, dan heeft zij het recht drie sijndicussen te benoemen, mits daarvan kennis te geven aan den voorzitter der kommissarissen. Van dan af nemen de scholen der minderheid den naam van afgescheiden scholen en ten hunnen opzichte hebben de sijndicussen de zelfde rechten als de kommissarissen in de scholen der meerderheid. Echter blijven de kommissarissen de schoolbelastingen inzamelen in geheel de parochie, maar zij moeten aan de afgescheiden scholen de sommen geven door de minderheid gestort alsmede een evenredig aandeel in de hulpelden van het gouvernement.

Zulkdanige maatregel is allernuttigst in een land waar de bevolking van verskillenden oorsprong is en waar meer dan een godsdienst beleden wordt, en men mag de handelwijs van den Staat aangaande de schoolkwestie als zeer rechtvaardig aanzien.

De onderwijzers worden in de normaalscholen gevormd. Deze gestichten behooren aan den Staat en staan onder het rechtstreeksch beheer van het ministerie van openbaar onderwijs. Men telt er drie : twee katholieke en eene protestantsche. In de katholieke normaalscholen is de bestuurder een priester door Z. H. den Bisschop aangesteld

De onderwijzers die in geene normaalschool gestudeerd hebben, kunnen geene plaats bekomen in scholen door het gouvernement ondersteund, indien zij geen bewijs van bekwaamheid bezitten, afgeleverd door een komiteit van onderzoekers door den heer Luitenant-Gouverneur benoemd.

Er bestaan tegenwoordig in de provincie Québec 4,156 lagere scholen, bezocht door 162,968 leerlingen en 388 middelbare- of model-scholen, bezocht door 37,839 leerlingen.

Schoolopzieners aan het ministerie van openbaar onderwijs verbon-den en onder deszelfs onmiddelijk toezicht geplaatst, bezoeken ten minste alle drie maanden de scholen van het distrikt voor hetwelk zij benoemd zijn, ten einde kennis te nemen van de hoedanigheden en de handelwijs der onderwijzers, van de manier op welke zij hunne plichten volbrengen, in een woord, om de goede toepassing der schoolwetten te verzekeren en in hunne verslagen aan den minister de in te voeren verbeteringen aan te stippen.

Buiten het lager onderwijs heeft men nog de bijzondere scholen, ten getalle van 19, en bezocht door 1539 leerlingen.

Dan volgen de kollegieën, ten getalle van 26, waaronder 17 katholieke en 7 protestantsche. De katholieke, waarvan er twee in de eerste jaren der volkplanting gesticht werden, hebben meestal hun bestaan te danken aan de edelmoedigheid en aan de onbaatzuchtigheid der priesters, en het is grootendeels dank aan de zelfopoffering dier heeren dat deze gestichten bloeien en vooruitgaan, alhoewel de jeugd aldaar tegen een ongelooflijk lagen loon onderwezen wordt. De leeraars zijn gewoonlijk priesters die hunne godsgeleerde studieën in het gesticht voortzetten en die zich te vrede houden met eene jaarwedde van 200 franken in 't jaar boven het onderhoud. Aldus begrijpt men hoe onze katholieke kollegieën kunnen bestaan met het geringe schoolgeld door de leerlingen betaald. Zelden vraagt men den kostganger meer dan 500 franken in 't jaar en een groot getal jongelingen van den lageren stand worden kosteloos onderwezen.

Het is dan ook niet te verwonderen dat de ongeletterden hier gedurig zeldzamer worden en dat zooveel jongelingen hoogere studieën doen, bij zooverre dat het evenwicht tussehen den handenarbeid en den geestesarbeid, zoo noodzakelijk in eene jonge maatschappij, zou bedreigd

zijn, indien ook de akkerbouw zijn aandeel niet had in de geleerde bevolking.

Canada bezit drie Hoogescholen, waaronder eene katholieke in 1854 gesticht door het Seminarie van Québec, welk daaraan meer dan anderhalf millioen franken heeft besteed en hetzelfde op eigen kosten onderhoudt zonder eenig hulpgeld aan het gouvernement te vragen.

XII

GEESTELIJKE EN WELDADIGHEIDSGESTICHTEN

De beschrijving der provincie Québec zou niet volledig zijn, indien wij niet eenige woorden zegden over de geestelijke en weldadigheids-gestichten welke haar schoonste sieraad zijn.

De bevolking der provincie Québec is zeer godvruchtig.

De eerste fransche uitwijkelingen die hier aankwamen, die mannen zoo roemwaardig om de stoutmoedigheid hunner ondernemingen als om den waren godsdienstigen geest die hen bezielde, aanzagen zich dan eerst als oprecht vast in deze streek gevestigd, wanneer zij de voor-naamste geestelijke instellingen zagen bestaan welke zij in hun vaderland zoo vuriglijk bemind hadden.

Nauwelijks hadden zij de eerste gebouwen hunner toekomstige steden voltrokken, of hunne geloofszendingen verspreidden zich tot in de verste streken van Canada, de Indianen tot het ware geloof bekeerende, den weg voor nieuwe volkplantingen bereidende en de plaats aantee-kenende waar later nieuwe steden en dorpen zouden ontstaan.

Dan ook zag men de ootmoedige maar onverschrokken gasthuisnon, die heldin der katholieke liefdadigheid, hier aankomen om de zieken te verzorgen, terwijl de Ursulienen en de Zusters van Onze Lieve-Vrouw zich met de opvoeding der jonge meisjes en zelfs der wilde kinderen gelastten.

De gestichten dezer geestelijken, aan hunne verheven zending getrouw en rijk begiftigd, hetzij door den Staat, hetzij door bijzonderen, breidden zich uit naar mate de vooruitgang der volkplanting zulks toeliet.

De verandering van bestuur werd geene hinderpaal voor die gestichten. Alle, ter uitzondering der Jesuïeten en der Recolletten, behielden hunne voordeelen en rechten en bleven hunnen roep volbrengen.

Heden is de levenskracht dier instellingen oprecht verbazend; zij hebben de provincie met hunne opvoedingsgestichten bedekt; zij verschaffen de bevolking al de geestelijke hulpmiddelen welke zij noodig heeft, er is geene zedelijke ellende, geene lichamelijke krankheid voor welke zij geene schuilplaats hebben ingericht. Daarmede hielden zij zich niet te vrede: zij hebben ook vertakkingen in de andere streken van het vaste land. Gaat waar gij wilt, en overal zult gij de voetstappen aantreffen van den geloofszenieling en van den kloosterling uit Canada. Overal ook zult gij de katholieke geestelijken geëerbiedigd zien door de bevolking van allen oorsprong en godsdienst.

Ja, de protestanten weten de verdiensten onzer priesters en kloosterlingen naar waarde te schatten, en zij zijn het niet die ooit voor hen een woord van haat of misprijzen in den mond hebben.

Onder de fransche heerschappij werd de katholieke godsdienst hier alleen beleden. Door de akten van kapitulatie en later door het traktaat van Parijs, werd deszels vrije uitoefening aan de inwoners dezer provincie door het engelsch Staatsbestuur toegestaan. Sedertdien genieten de katholieken in Canada eene volkomen vrijheid van godsdienst.

Elk jaar verleent het gouvernement aanzienlijke hulp gelden aan de katholieke liefdadigheids-gestichten.

XIII

DE LANDBOUW

In de groote steden van Canada leeft men nagenoeg, onder stoffelijk opzicht, gelijk in al de steden der wereld.

Wat de buitenplaatsen betreft, daar vraagt de bevolking bijna uitsluitelijk hare bestaanmiddelen aan den landbouw.

Elke landbouwer bezit gewoonlijk 100 akkers grond, dat is iets meer dan 40 hektaren. Verre van de groote middenpunten is die eigendom somtijds het dubbel; in de nabijheid der steden is hij integendeel gewoonlijk kleiner.

Op die plek vindt de moedige akkerman voor zich-zelf en voor zijn huisgezin eenen welstand welke den europeeschen landsman onbekend is. Hij gevoelt ook die knagende onrust niet nopens het plaatsen zijner kinderen, onrust welke bij ons zooveel ouders het hart verplet-

terd, vooral wanneer zij aan de loting, aan de afschuwelijke bloedwet denken.

Boven den landbouw kennen de buitenlieden hier zoo wat van alles. De vader en de zonen timmeren zelf hun huis, aan welk zij soms een zeer fraai voorkomen weten te geven. Zij zorgen ook voor het brandhout en weten door de jacht en de vischvangst nu en dan iets lekkers in de keuken te brengen. De vrouwen kunnen gewoonlijk spinnen en weven, doch in sommige volkrijke plaatsen beginnen zij dit te vergeten. Ik hoop dat de belgische pachterssen die hier zullen aankomen, hunne goede vlaamsche zeden en gewoonten zullen bewaren, dat zij zullen werkzaam en zuinig blijven, opdat het gewin huns echtgenoots niet nutteloos verkwist worde. Ik ben ook verzekerd dat zij hunne woningen en stallen zoo rein zullen houden en hunne moestuinen zoo prachtig zullen maken dat men hier met lof over de belgische hoeven en bijzonderlijk over de vlaamsche landbouwers en hunne bazinnen zal spreken. Ik heb er reeds veel goed van gezegd en ik hoop dat geen mijner landgenoten mij zal leugenachtig maken.

De landbouwers, zich vooral bezig houdende met het kweken van hoornvee, hebben hier niet zeer veel bezigheid. Hun eigendom is bijna geheel en gansch met gras bezaaid, en het vee blijft zes of zeven maanden in 't jaar buiten de stallen. Des winters krijgt het zelden eenig ander voedsel dan hooi en een weinig rapen. Dit stelsel zullen de belgische landbouwers veel verbeteren.

Wanneer de kleine landbouwer hier zijn buitenwerk geëindigd heeft en indien er op zijnen eigendom niets meer te ontginnen is, dan trekt hij naar de wouden, neemt werk aan bij de groote eigenaars en wint daar gemakkelijk vijf franken per dag boven kost en slaping. Zoo komt hij na eenige maanden met een rond sommeken terug.

Vele werklieden of arme landverhuizers winnen aldus het noodige om eene kleine boerderij te beginnen. Zoodra zij hunnen eigendom, voor eene geringe som gekocht, genoegzaam hebben bewerkt en bezaaid om er eene koe op te houden, gaan zij eenige weken bij rijkere ontginners arbeiden, en verdienen daar het noodige geld voor het aankopen eener koe. De vrouw en de kinderen hebben dan melk en boter in overvloed, de armoede is voor goed uit de opkomende hoeve gebannen. Dan trekt de vader wederom moedig naar het woud en keert na

eenigen tijd terug met een paard en eenen wagen. Na twee of drie jaren behoort die familie tot de welhebbende klas.

Die met eenige duizende franken begint, gaat natuurlijk veel spoediger vooruit.

XIV

DE LANDEN DER KROON

Men noemt aldus de landen welke de kroon toebehooren en welke aan de landverhuizers afgestaan worden voor de geringe som van iets meer dan drie franken den akker.

Gewoonlijk bestaat een lot uit 100 akkers. Die landen zijn met allerlei boomgewassen bedekt.

De prijs daarvan, dat is 60 piasters, is betaalbaar in eenmaal, ofwel in vijf deelen, elkmaal 12 piasters of ongeveer 63 franken. De eerste storting geschiedt wanneer men het lot neemt, de vier andere van jaar tot jaar, vergroot met den intrest aan 6 ten honderd.

Men ziet het, de te betalen som is onbeduidend; met moed en volharding kan zelfs de arme werkman eigenaar worden van een fraai stuk land.

Elkeen heeft het recht 200 akkers van dien boschgrond te koopen voor zijn zelve en even zooveel voor elkeen zijner zonen.

Ziethier nu de voorwaarden op welke die grond wordt afgestaan :

Het is niet noodig den eigendom onmiddellijk te bewonen; men mag die inbezitneming zes jaren lang uitstellen.

Men moet zijnen eigendom bewonen of daar eenen vertegenwoordiger op stellen, ten minste gedurende twee jaren, te beginnen met den dag der verkooping.

Gedurende de vier eerste jaren moet men ten minste het tiende deel van het lot ontginnen, dat is twee akkers en half voor elke 100 akkers, en op het lot een bewoonbaar huis bouwen of timmeren van ten minste 20 voet lang en 16 diep.

Eens dat die voorwaarden volbracht zijn, en wanneer de koopsom geheel en gansch betaald is, krijgt de koper zijne titels van eigendom. Hij kan die op geene hoegenaamde wijs bekomen zonder zelf of bij middel van eenen vertegenwoordiger zijnen grond bewoond te hebben.

Die voorwaarde is gesteld om te beletten dat sommige lieden zouden

het eene lot na het andere koopen om ze met winst aan andere liefhebbers, somtijds aan uitwijkelingen die hier nauwelijks zijn aangekomen, wederom te verkoopen.

Is de kooper niet te vrede of wil hij om de eene of de andere reden zijnen eigendom overlaten, hij mag zulks doen, indien hij goed in regel is met zijne betalingen aan het gouvernement, welk dan, op tijd en stond, de eigendomtitels aan den opvolger van den eersten kooper aflevert.

Zoolang hij de titels van eigendom niet in handen heeft, mag de bewoner geen ander hout nemen op zijnen grond dan voor de ontginning, voor zijn gebruik als brand- of timmerhout en voor het maken van omheiningen of afschutsels. Het is te zeggen dat hij mag zooveel hout nemen als hij wil, op voorwaarde dat hij " effen aan " neme en niet de schoonste en dikste stammen uitkieze om dan later misschien den grond geplunderd en geschonden achter te laten.

Want indien het toegelaten was zoo maar de beste boomen weg te nemen, dan zou het gouvernement sommige landen wel tienmaal duurder kunnen verkoopen. De boomen zijn dus het eerste loon der ontginners.

Men moet bekennen dat de verplichtingen den kooper van boschgrond der Kroon opgelegd zeer licht zijn. Nochtans zou ik den belgischen landbouwer niet aanraden een dergelijk lot te koopen. De ontginning is geen gemakkelijk werk, gelijk ik in het volgend hoofdstuk zal uitleggen.

XV

DE ONTGINNING

Aan den keus van den grond is zeer veel gelegen. Gewoonlijk kent men dien grond aan den aard van het hout welk hij voortbrengt, doch om niet teleurgesteld te zijn, is het noodig dat men eenige ondervinding hebbe. Voor den uitwijkeling die zich in een vreemd land wil vestigen, is het een geluk aldaar iemand te ontmoeten die belangloos en met het eenig inzicht van hem dienst te bewijzen, den landverhuizer ter hulp komt.

Zulke vrienden heb ik hier ontmoet en zij zullen zich geerne ten dienste stellen van mijne medevaderlanders die hier zullen aankomen. Dit is een onwaardeerlijk voordeel; de nieuw aangekomene verkoopt hier dikwijls groote sommen vooraleer zijnen keus te doen, en daar hij weinig of geene ondervinding heeft, kiest hij dikwijls slecht.

De gronden van de Kroon zijn, zooals ik hooger zegde, oprechte wouden. In dezelve treft men aan: den pijnboom, den rooden en den witten larius, den *pruche*, waarvan de schors, als turf gemalen, in de huidvetterijen gebruikt wordt, den wilden krikboom, die hier zeer dik wordt en allerbeste meubelhout levert, den wilden notelaar, den eik, den ahorn- of suikerboom, den beuk, den wilg, den abeel, den esch en vele andere boomen.

Wanneer de ontginning zich op zijnen grond wil vestigen, teekent hij eerst de plaats af waar zijne woning, schuur en stalling moeten staan. Daar zal hij dus de ontginning beginnen.

Eerst maakt men het klein hout van kant, de plaats rondom de grootere boomen klaar makende. Dan veldt men de dikke stammen neêr, zaagt of kapt ze in blokken van eenige voeten lang, verdeelt dit alles in hoop en steekt er het vuur aan.

Zoodra de asch koud is en dat men over eene ruime plaats beschikt, timmert men eene kleine woning, eene schuur en eenen koestal, en men zaait haver met gras doormengd op de overblijvende plaats. Voor dit zaaien dient niet geploegd te worden: eene lichte schrobbing met de egge is meer dan voldoende en men bekomt eenen oogst die gewoonlijk zooveel opbrengt als de arbeid der ontginning gekost heeft.

Na den haver oogst bezit men eene weide waarop men eene, twee of meer hoornbeesten laat weiden. Daar op zulke plaatsen het slaghout geene waarde heeft, verdeelt men de weiden bij middel van dunne boomstammen in verschillende sektieën om op de eene plaats het hooi te laten rijp worden voor het wintervoer, terwijl op de andere plaats het gras door het vee kort gehouden wordt.

Men kan ook aardappels planten onmiddelijk na de ontginning en eenen kleinen moestuin aanleggen.

Zoo gaat de ontginning voort, met dit verschil dat men het hout niet blijft verbranden, daar men het des winters heel goed kan verkopen in steden en dorpen, tegen 5 tot 7 franks den kubieken meter.

Woont de landverhuizer niet verre van eene houtzagrij, dan voert hij zijne schoonste boomstammen daar henen, hetgeen hem dikwijls eenen schoonen stuiver opbrengt.

Ik ben hier slechts sedert eenige maanden aangekomen, en reeds ken ik een groot getal landbouwers die met weinig begonnen en die nu eene fraaie pachthoef bezitten met alles wat noodig is om in overvloed te leven.

Maar toch is het den Europeaan niet aan te prijzen zijn land te verlaten om zich zoo maar in eens op de ontginning toe te leggen. Dit is, ik herhaal het, zeer goed voor de oude inwoners van Canada, maar geenszins voor onze landbouwers.

XVI

GOEDE RAAD

Belgische landbouwer, wilt gij u in Canada vestigen, koop aldaar eene kleine hofstede niet verre van de eene of de andere stad gelegen en in alle geval in de nabijheid van den ijzeren-weg.

Aldus kunt gij elke week ter markt gaan en om zoo te zeggen van den beginne af een weinig geld maken van de boter, de eiers en de groentens welke gij missen kunt.

Gij zult, bijvoorbeeld, voor 2 tot 5,000 franken eenen eigendom koopen bestaande uit een woonhuis, stalling en schuur, met vijf tot vijftien hektaren goed zaailand en dertig of nog meer hektaren grond half ontgonnen en gedeeltelijk met boomen bedekt. Dit alles op een kleinen afstand van de eene of de andere stad.

Men heeft mij zoo verschillende eigendommen aangewezen, welke ik bereid ben aan mijne medevaderlanders te doen kennen.

Op zulke hofsteden vindt men van den eersten dag zijner aankomst bezigheid en gewin.

Voronderstellen wij dat de uitwijkeling eenen eigendom koope van 3,000 franken. Voor eene som van 1,500 franken koopt hij een paard, twee koeën, eenen wagen, landbouwhalm, keukengerief, enz. Dan blijft er nog genoeg over om eenigen tijd voort te leven.

Van de eerste week af verkoopt men melk of boter. Men zorgt voor den moestuin en voor de akkers en in korten tijd brengt de bazin zoo wat van alles ter markt.

Is de veldarbeid gedaan, dan is er nog veel bezigheid om hout te hakken welk men des winters verkoopt, de landen te verbeteren, de omheiningen te herstellen, enz.

Om aldus te beginnen is er, zooals men ziet, eenig geld noodig, maar de uitlag is verzekerd.

Wie hier met vijftien of twintig duizend franken aankomt, mag als eenen kasteelheer leven. Men toonde mij laatst eene hofstede met 25 hekteren grond, welke te koop is voor 15,000 franken. Ik ken in België meer dan een buitengoed welk zoo geen prachtig voorkomen heeft. De eigenaar houdt daarop elf hoornbeesten, twee paarden, eenige schapen en zwijnen. Aan dezelve kan echter nog veel verbeterd worden, bijzonderlijk voor het kweeken van groentens, aan welke de nabijheid der stad eene groote waarde geeft. De man wil dit alles verkoopen omdat hij geerne met zijn talrijk huisgezin zou hooger op trekken om eene nieuwe en belangrijker ontginning te ondernemen.

Wil men een paar uren van de stad gaan, dan koopt men eenen dergelijken eigendom voor ongeveer drie duizend franken.

Men kan ook met eene kleiner som beginnen en slechts een deel van zijnen eigendom betalen, maar dan gaat alles veel moeilijker. Ik oordeel dus dat het voor den belgischen landbouwer, in 't algemeen gesproken, niet geraadzaam is met min dan drie of vier duizend franken de reis te ondernemen.

Sommige agenten die zich met de landverhuizing bezig houden en die zoeken geld te winnen achter over te nemen of te verkoopen eigendommen zullen wel zeggen: "Komt maar op, met of zonder geld, gij zult 'oeh gelukken. „ Ik, die door niemand betaald worde om de landverhuizers herwaarts te lokken, maar die enkelijk schrijf om mijne medevaderlanders behulpzaam te wezen, ik zal nooit zulke taal voeren.

Ik beklaag den belgischen landbouwer die hier met ijdele handen aankomt; de som welke hij noodig heeft is betrekkelijk klein, maar hij moet die hebben. Anders blijft hij maar liever 't huis.

En wat de werklieden betreft, dat zij niet vertrekken, teezij de bezigheid hun vast verzekerd weze. Tijdens mijne reis in België zal ik er misschien eenige meênenen die zich met goede getuigschriften zullen aanbieden, maar zoo maar de reis ondernemen op goed valle het uit is oprechte waaghalzerij.

Ik zal het zelfde zeggen voor de kooplieden. Hier is ongelooflijk veel geld te winnen wanneer de handel goed gaat, maar men is ook welhaast den laatsten stuiver kwijt wanneer het tegen slaat.

Nergens kan het spreekwoord : " De ondervinding is de moeder der wijsheid, „ beter toegepast worden dan hier.

XVII

VOORDEELEN AAN DE LANDBOUWERS TOEGESTAAN

In België, wanneer iemand zijne ondernemingen ziet mislukken, al ware hij nog zoo braaf en zoo treffelijk, dan kan de eerste schuldeischer de beste hem aan de oete erd op de straat werpen.

Manige lezer zal misschien reeds gezegd hebben : " Wie weet of het in Canada niet ook zoo gaat ; moest het gebeuren dat de fortuin mij niet toelachte, moest ik ginder verre mijn laatste stuk meubel zien verkoopen, wat zou er alsdan van mij geworden ? „

Eene wet, in 1868 gestemd, eischt dat de grond op welken een landverhuizer zich vestigt niet belast worde of als pand gegeven en dat hij niet aangeslagen worde voor welke schulden het ook moge wezen welke hij vroeger zou gemaakt hebben.

Te beginnen van den dag op welken hij de ontginning van een stuk land van de eigendommen der Kroon onderneemt, tot tien jaren na het ontvangen der eigendoms titels, kunnen de volgende goederen den uitwijingeling niet ontnomen worden :

1. De bedstoelen en het beddegoed ten gebruike van den schuldenaar en zijn huisgezin.

2. De noodige kleeren voor den schuldenaar en zijn huisgezin.

3. Eene stoof met buis, een vuurhangel met toebehoorten en twee vuurijzers, het noodige keukengerief, eene vuurtang en schup, eene tafel, zes stoelen, zes messen, zes vorken, zes tellooren, zes theekopkens en tassen, een suikerpot, eene melkkan, eene koffie- of theekan, zes lepels, spinnewielen en weefgetouwen voor het huiselijk gebruik, tien boekdeelen, eene bijl, eene zaag, een jachtgeweer, vischnetten en vischlijnen.

4. Al het brandhout, vleesch, visch, meel en groentens in voldoende hoeveelheid voor het gebruik van den schuldenaar en zijn huisgezin gedurende drie maanden.

§ 5. Twee paarden of twee trekossen, vier koeën, tien schapen, vier varkens, 800 busels hooi, het andere noodige voeder voor het uitwintren van dit vee, alsmede het noodige graan om een varken te vetten en er drie andere uit te winteren.

6. Sleden, karren, wagens en ander landbouwershalm.

Echter zijn de dieren en voorwerpen onder 3, 4, 5 en 6 hierboven bepaald, niet vrij van de inbeslagneming, indien deszelfs koopprijs nog niet betaald is.

De bepalingen dier wet zijn de weduwe, kinderen of andere erfgenamen van den uitwijkeling toepasselijk.

Meer kon of mocht de wet niet doen om den landbouwer te beschermen; grooter gunsten zouden hem veeleer hinderen dan helpen. Hij heeft eenig krediet noodig om, vooral in den beginne, in zijnen onderhoud te voorzien. Ging nu de wet aan den koopman alle recht ontnemen om des noods zijne schuldenaars te vervolgen, dan zou er welhaast niemand meer zijn die nog zou willen verkoopen anders dan tegen klinkende munt.

Hier dient nog bijgevoegd te worden dat die bescherming den landbouwer verleend, in Canada tot geene misbruiken aanleiding geeft. De menschen zijn hier werkzaam en eerlijk en zoeken niemand te bedriegen. Men wint hier overigens te gemakkelijk zijn brood om niet zonder moeite iedereen te kunnen betalen.

Maar het kan gebeuren dat iemand ongelukkig weze en de Staat wil niet dat een onmeddoogende schuldeisscher den oeproofden huisvader in de onmogelijkheid stelle zich weder op te rechten.

XVIII

DE KOLONISATIE

Zoolang de uitgestrekte eigendommen langs de oevers van den St-Laurentius gelegen plaats en broodwinning verzekerden aan het te veel der bevolking van de eerste parochiën, ging de kolonisatie goed vooruit zonder de tusschenkomst van den Staat. Maar sedert een dertigtal jaren zijn de inwoners dier streek door de buitengewone vermoedering der bevolking gedwongen geworden zich op de gronden der Kroon te vestigen.

Tusschen de plaatsen waar de eerste volkolantingen zich neêrgezet hadden en de nieuwe gewesten, lag er eene wijd uitgestrekte en schier

onvruchtbare streek. Dewijl er aldaar geene wegen bestonden, beelden veel inwoners zich in dat die onbewerkbare vlakke door geene vruchtbare gronden gevolgd was en dat men aldaar aan geene ontginning mocht denken.

Hier waren het wederom de katholieke priesters, de geloofszendingen, die den landbouwer den weg naar betere landerijen aanwelen. Volgens hunnen raad vertrokken in 1848 eenige moedige ontginners uit de omstreken der Drie-Rivieren, en stapten onbeschoornd voort, de bijl op den schouder, door de tot dan toe schier onbezochte wildernis. Meestal die mannen bezaten niets anders dan het pakje kleeren en halm welk zij met zich droegen, maar zij konden noch vrees noch vermoeden, zij wilden, zij zouden, met Gods hulp gelukken.

Na een woud vol moerassen doorreisd te hebben, kwamen zij aan eene plaats welke zij de Vrije-Bossen noemden en waar de grond hun allervruchtbaarst scheen. Daar bouwden zij hunne hutten.

Niettegenstaande het gebrek aan wegen en vervoermiddelen, zag de kleine volkplanting gedurig het getal harer leden aangroei. Men rekende op een goeden uitslag, aan de moeilijkheden en hinderpalen werd niet gedacht. De nieuwsbladen spraken met lof over die vrome ontginners en nieuwe uitwijkelingen gingen hen vervoegen. In 1861 telden de Vrije-Bossen reeds eene bevolking van 15,000 inwoners, die ruim zoo voorspoedig en zoo gelukkig leefden als hunne medeverlanders der oude parochiën.

Terwijl het distrikt der Drie-Rivieren den weg vond naar de kantons van den Oostkant, leden zoo belangrijk en vermaard, vormden de inwoners der graafschappen Islet en Kamarouska eene maatschappij voor de uitbreiding der kolonisatie, welke in korten tijd over tamelijk grooto kapitalen kon beschikken. Hare vertegenwoordigers trokken dertig uren verre noordwaarts op en stichtten de volkplanting van Opélaguenay.

Die nieuwe onderneming gelukte even als de eerste. Dit wakte de openbare aandacht en de bevolking vroeg de tuschenkomst van den Staat voor het aanleggen van grooto openbare wegen om de verschillende volkplantingen met elkanderen te verbinden. Dit werd geerne toegestaan en van 1854 tot dezen dag heeft de openbare schatkist meer dan twaalf millioen franken besteed aan het leggen van wegen in de provincie Québec alleen.

Gedurig worden er nieuwe maatschappijen ter bescherming der kolonisatie gesticht. Men begrijpt welke voordeelen het land kan trekken uit de ontginning der wouden, die men zoo gemakkelijk in vruchtbare velden kan herscheppen.

Zulkdanige maatschappijen bewijzen den landverhuizer de grootste diensten. Veel ontginners trekken het woud in met zeer weinig geld, kleëren en levensmiddelen. Later zullen zij alles vinden wat zij noodig hebben, maar nu zitten zij in 't nauw. Die moedige lieden ter hulp komen is eene verdienstelijke daad en een bewijs van oprechte vaderlandsliefde. Ook ondersteunt de Staat die maatschappijen en schenkt hun als aanmoediging eene som gelijk aan het derde der giften door de leden gestort. De ware vrienden der kolonisatie aanzien het als eene eer deel te maken van die liefdadige kringen. Zoo wordt de ontginning het werk van allen : de ootmoedige houthakker geeft zijnen arbeid en de rijke zijn geld.

Hier geeft men den behoeftigen werkman geene aalmoesen die hem soms doen blozen van schaaute, men helpt hem vooruit opdat hij zou een onafhankelijken burger, een welhebbenden eigenaar worden.

Het ware een geluk voor België, indien er aldaar eene zulkdanige maatschappij bestond. In ons land zijn er bij honderden arme landbouwers, kleine koeboeren zooals men zegt, die hun leven lang slaven en zwoegen als oprechte lastdieren, zonder den eenen dag rijker te zijn dan den anderen. Het minste ongeluk dat hun overkomt, eene koe die sterft, eene schuur die instort, een lid der familie welk ziek wordt, een zoon door de bloedwet aan den veldarbeid ontruikt.... en de pachterij is naar den bliksem. Hoeveel landsmans zijn er niet die, kreupel en lam gewerkt, in hunnen ouden dag moeten bedelen, indien zij niet willen van honger sterven! Indien die klokke en spaarzame werkers hier of in eene andere streek der Nieuwe-Wereld gevestigd waren, zij zouden nooit de armoede kennen, maar intagendeel hunne behoeftige nabestaanden ter hulp komen.

XIX

DE BOSCHGRONDEN

Tot nutoe hebben wij gesproken over de landen welke men zeer goedkoop kan bekomen; nu wil ik eenige woorden zeggen over deze welke het gouvernement voor niets geeft, alhoewel ik mijne medevader-

anders niet kunne aanraden dezelve te bewerken, ter oorzaak der groote moeilijkheden welke met eene zulkdanige onderneming gepaard gaan.

Ik heb beloofd over alles wat ik hier zou ontmoeten de waarheid te zeggen, en ik wil mijn woord houden.

Bijna in elke stad, ja zelfs in veel groote dorpen, kan de uitwijking, bij eenen agent door het gouvernement aangesteld, ingelicht worden nopens de boschgronden welke hij kan koopen of voor niets bekomen. Ik geef hierachter de namen en woonplaatsen der voornaamste agenten alsmede de aanduiding van het getal akkers over welke zij nog kunnen beschikken.

Elke uitwijking van het mannelijk geslacht die ten minste 18 jaar oud is, kan kosteloos een lot bekomen van 100 akkers.

Eene maand na den dag op welken dit land hem afgestaan is, moet de uitwijking hetzelfde bewonen. Na vier jaren, indien hij zich een bewoonbaar huis gebouwd of getimmerd heeft en indien hij twaalf akkers van zijnen grond bezaaid of beplant heeft, krijgt hij zijne titels van eigendom.

Maar, dewijl die landen gewoonlijk nog al verre van de groote middenpunten en ijzeren-wegen verwijderd zijn, en daar de Europeaan niet al te goed in staat is een nieuw land te beginnen, is het voordeelijker eene kleine som te besteden en van den beginne af bezaaibaar land te bezitten. In alle geval is het heel voorzichtig hier eerst en vooral een paar jaren bij den eenen of den anderen landbouwer te werken — wel te verstaan indien men niet rijk genoeg is om zich voor eigen rekening te plaatsen — vooraleer naar de bosschen te trekken.

De volgende gronden zijn in de Provincie Québec kosteloos te bekomen, mits de bepaalde voorwaarden te volbrengen en zich aan te bieden bij de heeren wiens naam en woonplaats volgen :

Langs den kolonisatieweg genaamd "Chemin Tâché", — bij de heeren Sylvain, te Rimouski, F. F. Gagnon, Rivière-du-Loup en Eug. Renault, te Montmagny, 47,005 akkers beschikbaar.

Matapedia-weg — bij de heeren G. Sylvain, te Rimouski en G. F. Maguire, te New-Carlisle — 14,021 akkers beschikbaar.

Kemptweg — zelfde agenten — 19,719 akkers beschikbaar.

Matane- en Cap-Chatweg — bij de heeren G. Sylvain, te Rimouski en L. Roy te Cap-Chat, 3,887 akkers beschikbaar.

Ware- en Langevin-weg — bij J. Th. Letourneau, te St-Joseph in Beauce — Daar zijn nog slechts 72 akkers beschikbaar.

Maillouxweg — M. Eug. Renault, Montmagny — 10,650 akkers beschikbaar.

Temiscouata-weg — M. F. F. Gagnon, Rivière-du-Loup — 16,142 akkers beschikbaar.

Elginweg — M. Eug. Renault, Montmagny — 2,600 akkers beschikbaar.

Weg aan het St-Jansmeer — M. J. E. Boily, te St-Rochus, onder Québec — 15,558 akkers beschikbaar.

Zeeweg, zuidelijken oever — bij de heeren W. H. Annett, Bassin de Gaspé en L. Roy, Cap-Chat, 21,195 akkers beschikbaar.

Zeeweg, noordelijken oever — bij den heer C. H. Duberger, Malbaie — 17,214 akkers beschikbaar.

Het gouvernement heeft een werkje uitgegeven in welk al de te koop en landen van de Kroon aangeteekend zijn. Nooit heb ik rechtzinniger uitleggingen onder de oogen gehad. Wat goed is wordt als goed, wat slecht is wordt als slecht aangegeven. (Geen onwegen. Die landen worden verkocht tegen 1 tot 3 franken den akker. Ik kan die lijst hier niet opnemen, zij is veel te lang, maar ik zal trachten, tijdens mijne reis naar België, eenige exemplaren mede te nemen van dit werkje om ze ter beschikking te stellen van deze die breedvoeriger uitleggingen begeren.

Alhoewel de landen der Kroon kosteloos of bijna kosteloos afgestaan worden, toch is het hoogst noodig dat de uitwijkelingen die zich op de zelfde willen vestigen, boven hun reisgeld ten minste eenige honderde franken bezitten. Voor arme huisgezinnen is de reis in alle geval niet aan te prijzen.

XX

VALLEI DER SAGUENAY

De Rivier Saguenay, welke die vruchtbare streek besproeit, werpt zich in den St-Laurentius 40 uren beneden Québec. Zij is bevaarbaar, zelfs voor de grootste schepen, tot 20 uren van hare monding, dat is tot aan de baai der Ha! Ha! waar zij eene kom vormt van ongeveer 10 uren doorsnede en zoo prachtig dat zij ieders verwondering verwekt.

Des noods zou daar plaats zijn voor eene aanzienlijke vloot. De tij is werkdadig tot 5 uren voorbij die kom, hetgeen de zeeschepen toelaat door te varen tot Chicoutimi, welke stad het middenpunt is van den belangrijken handel in hout welke in die streek gedreven wordt.

Het lager gedeelte van de Saguenay, dat is van den St-Laurentius tot de baai der Ha! Ha! is ongelukkiglijk weinig geschikt voor den akkerbouw, want de goede landen zijn daar zeldzaam en weinig uitgerekt. Maar niets is met de schilderachtigheid en de pracht van de vers der Saguenay op eene lengte van ongeveer 60 mijlen te vergelijken. Uit al de deelen der Vereenigde-Statën komen des zomers ontelbare reizigers, met het enkel doel die luisterlijke natuurpracht te bewonderen. Die rivier is ongeveer twee mijlen breed en stroomt bijna gedurig tusschen twee oevers van granietsteen, die zich stijlrecht en bij plaatsen tot eene hoogte van 200 voet verheffen.

Te beginnen van de baai der Ha! Ha! wordt de grond allerbest geschikt voor den landbouw. Van daar strekt de vruchtbare streek zich uit langs het noord-westen, ongeveer honderd mijlen verre, op eene breedte van 20 tot 25 mijlen langs elken kant der rivier.

Op eenen afstand van 60 mijlen van de baai der Ha! Ha! bevindt zich het St-Jansmeer, welk zich in de Saguenay ontlost.

Dit meer, welk eenen omtrek heeft van een honderdtal mijlen, is van het grootste nut voor de gansche streek. Tien groote rivieren storten hunne waters in die oprechte voorraadplaats en brengen er in de lente, uit al de omliggende plaatsen, de overgroote massas hout des winters door de ontginners op hunne oevers neergelegd.

Later, binnen weinige jaren, zullen de dorpen aan het St-Jansmeer onder de rijkste van het land mogen gerekend worden. Ik heb die streek bezocht en ben overtuigd dat, wanneer de aangelegde ijzeren-wegen zullen voltrokken zijn, de belgische uitwijkelingen zich geerne aldaar zullen vestigen. Daar bestaan reeds uitmuntende opvoedingsgestichten door europeesche geestelijken bestuurd, en niets ontbreekt er van hetgeen den landverhuizer voor het lichaam en den geest kan nuttig wezen.

De grond in dit gewest is leemachtig, doormengd met een weinig zand. Hij bewerkt gemakkelijk en, op de plaatsen waar hij een weinig te vochtig is, kan men het water gemakkelijk afleiden. Tot nutoe heeft men daar al de bij ons gekende graangewassen gezaaid en geen enkele

oogst is mislukt. De beet-en, rapen en wortels, zoowel als de Spaansche tarwe, wassen daar allerbest.

Wat het klimaat betreft, men kan het goed vergelijken aan dit van België, met dit verschil dat de jaargetijden regelmatigere komen. De zomer is veel schooner dan bij ons en de wasdom veel krachtiger. Des winters is de koude geweldiger, maar het weder is droog, leider en gezond. De lente is daar schooner dan in veel andere streken des lands omdat hooge heuvels langs het noorden en het oosten tegen den wind beschutten.

De oudste hofsteden der Saguenay bestaan slechts sedert dertig jaar. Men schat de bevolking op ongeveer 20,000 zielen. Er is aldaar nog plaats voor twintigmaal zooveel volk, de beste landen zijn niet uitgezocht en men zou daar gemakkelijk meer dan eene nieuwe parochie kunnen stichten.

Ongeveer 616,000 akkers grond van de landen der Kroon zijn in de Saguenay nog beschikbaar, tegen 1 frank den akker.

XXI

ST-MAURITIUS-VALLEI

De streek besproeid door den St-Mauritius en door de kleinere waters welke zich in dien stroom werpen, heeft eene grootte van ongeveer 25,000 vierkante mijlen.

Het lager gedeelte van die vallei, welk de stad Drie-Rivieren en de vermaarde smissen van St-Mauritius bevat, heeft eene bevolking van 73,247 inwoners, meest allen gevestigd langs de oevers van den stroom.

Verschillende kantons, meer binnenwaarts gelegen, zijn sedert korten tijd aan de kolonisten geleverd, dank aan de schoone wegen welke de Staat aldaar heeft gelegd en volkrijke dorpen zijn gesticht geworden.

In 't algemeen is de grond van die streek nog al bergachtig en, op de hoogten, weinig geschikt voor den landbouw. Maar de talrijke rivieren welke dezelve in alle richtingen doorkruisen, vormen valleien wiens vruchtbaarheid verbazend is.

Veel landverhuizers die weinig of niets bezitten gaan zich aldaar vestigen. De handel in hout en de onuitputbare ijzermijnen verschaffen hun des winters — of wanneer de veldarbeid hunne tegenwoordigheid op de hofstede niet meer vereischt — winstgevende bezigheid en laten hun toe al stillekens het noodige te koopen voor hunne boerderij, zonder

gedwongen te zijn schulden te maken. Daar men kan werk vinden voor zooveel maanden, weken of dagen als men begeert, is het den kleinen landbouwer, die met onbereikende geldmiddelen begint, altijd mogelijk eenige piasters te verdienen. Dit is hier de reddingsplank voor menigen landverhuizer.

In 't kort zal een ijzeren-weg de stad Drie-Rivieren verbinden met het bevaarbaar gedeelte van den St-Mauritius.

Meer dan 440,000 akkers grond zijn in de St-Mauritius-vallei beschikbaar tegen 30 centen den akker. Overal zijn er goede wegen aangelegd.

Langs de Mantawa, eene rivier welke haren oorsprong heeft op de zelfde hoogte als de talrijke hulpstroomen der Ottawa, liggen, 20 mijlen verre, eene breede streep allervruchtbaarste velden. Veel inwoners der provincie schijnen voornemens aldaar nieuwe ontginningen te gaan beginnen. Uit de graafschappen rondom Montreal, waar de bevolking te talrijk wordt, is reeds menige ontginning daarheen getrokken, vooral uit Terrebonne, Assomption, Montcalm, Joliette en Berthier.

Reeds zijn er twee in de zelfde richting loopende wegen aangelegd, de eene te Joliette en de andere te Terrebonne beginnende, welke, op 12 uren afstands van elkander, naar de nieuwe velden leiden. Langs den oostkant bestaan reeds twee kleine dorpen.

De ijzeren-weg van St-Hieronimus, langs den westkant, verbindt het noordelijk uitsind der volkplantingen van Terrebonne met Montreal zoowel als met Ottawa, de hoofdstad der onderling verbonden provincen, om van daar zich te gaan vervoegen met de groote linie naar de Stille-Zee, van welke aan hij de voornaamste vertakking moet worden.

XXII

VALLEI DER OTTOWA

De Rivier Ottawa werpt zich langs het westen van het eiland Montreal in den St-Laurentius, en scheidt de provincie Québec van de provincie Ontario. In haren loop, die zich van het noord-westen naar het zuid-oosten richt, vormt die rivier eenen driehoek.

De Ottawa is 700 mijlen lang. Veel mindere rivieren werpen zich in haren schoot; de voornaamste is de Gatineau, welke 300 mijlen lang is en de vallei van het noorden tot het zuiden in twee deelen scheidt. De streek door de Ottawa en de voornoemde kleinere rivieren besproeid, is

ongeveer 30,000 mijlen groot. Het hoogste deel van den driehoek is bewoond door eene talrijke en welhebbende bevolking. Het vormt de prachtige graafschappen welke langs het noorder en het westen in de nabijheid van Montreal gelegen zijn.

Ook, wanneer wij hier over volkplantingen spreken, dan bedoelen wij vooral de graafschappen Ottawa en Pontiac, welke langs het noorden aan de oevers van de Ottawa gelegen zijn en zich tot aan de westelijke palen der provincie uitbreiden.

De bevolking van die twee graafschappen was in 1861 van ongeveer 41,000 inwoners; in 1867 telde men er meer dan zestig duizend, de eene helft van franschen en de andere helft van engelschen oorsprong. Sedertdien zijn er drie nieuwe groepen bijgekomen die zeer belangrijk zijn en grooten voortgang doen; zij bestaan ten meerderen deele uit duitsche en belgische landverhuizers.

Het grootste deel dezer provincie is bedekt met heuvels welke zeer rotsachtig zijn. Voor den akkerbouw hebben zulke streken maar eene geringe waarde, maar zij brengen allerschoonste hout op, welk in den handel zeer gezocht wordt. Dus, goed voor de houthakkers.

Maar men vindt daar ook uitgestrekte valleien, wiens vruchtbare grond eene volkplanting vraagt. De groote kooplieden in hout, geholpen door het gouvernement, hebben overal goede wegen gemaakt, hetgeen het ontginnen der wouden en het bewerken der zaailanden grootelijks bevoordeelt. — Daar kan de ontginner gemakkelijk en aan tamelijk hooge prijzen zijn brandhout verkoopen, daar ook kan hij, na verriichten veldarbeid en vooral bij winterdag, goede bezigheid vinden voor hem en zijne lastdieren.

Het water ontbreekt nergens en het is gemakkelijk zaag- of graanmolens met zeer weinig onkosten in te richten.

De eerste kolonisten der Ottawa waren kooplieden in hout. Zij hebben in het woud uitgestrekte vlakten bewerkbaar gemaakt, om ze vervolgens aan de landbouwers over te laten. Eerst zeer dun gezaaid, vormden de hofsteden welhaast fraaie dorpen, welke heden welvarend zijn en gedurig vergrooten.

Echter zijn aldaar al de goede plaatsen nog niet genomen. Er blijven nog 1,358,500 akkers te koop, meest allen goed geschikt voor den landbouw. De prijs voor elken akker is 30 centen.

Wanneer
aan het
verwond
bewoners

Ongel
vijf ure
keten va
bouw.

Achte
ting loo
Die vall
langste
en goed

Om
geheel
kleinere
west, d
er twee
uitkom

De t
naam
laatste
goed zi

Lang
om de

Zee
want d
en van

Vijf
dine.

andme
schene

Ook
vestig

NEDER-ST-LAURENTIUS. — ZUIDKANT

Wanneer men, Québec verlatende, langs den St-Laurentius reist tot aan het oostelijk uiteinde van het graafschap Rimouski, dan is men verwonderd bij het zien van den overvloed en den welstand welke de bewoners van de oevers des strooms ten deele vallen.

Ongelukkiglijk is die vruchtbare vallei op geheel hare lengte en op vijf uren afstands van den stroom, omzoomd met eene onafgebroken keten van rotsachtige hoogten zonder eenige waarde voor den landbouw.

Achter die rotsen ligt eene vruchtbare vallei, welke in de zelfde richting loopt als de stroom en zich uitstrekt tot aan den provincialen weg. Die vallei is meer dan 200 mijlen lang en van 15 tot 40 breed. Hare langste grens is besproeid door de St-Jans rivier. Daar wederom is veel en goede plaats te vinden voor de landverhuizers.

Om de ontginning dier streek te bevoordeelen, heeft men ze op geheel hare lengte met eenen breeden weg doorsneden. Een groot getal kleinere wegen leiden van de oude volkplantingen naar dit nieuw gewest, dat men "Chemin Tâché", heeft genaamd. Daarenboven bestaan er twee zoogezegde "militaire wegen", welke aan groote middenpunten uitkomen.

De twee uiteinden van den "Chemin Tâché", hebben eenen beteren naam dan het middendeel; doch te rekenen naar het hout welk op die laatste plaats wast, mag men zeggen dat de gronden in 't algemeen zeer goed zijn.

Langs den grooten weg zijn er nog eenige loten kosteloos te bekomen om de bevolking dier streek te verhaasten.

Zeer gemakkelijk zijn de betrekkingen met al de deelen des lands, want de vallei bevindt zich op eenen kleinen afstand van de spoorbaan en van den Stroom.

Vijf groote townships zijn afgemeten geworden in de vallei Matapédia, langs den Interkolonialen ijzeren-weg. Volgens het verslag der andemeters hebben zij weinig streken ontmoet welke niet voordelig schenen voor den landbouw.

Ook denkt men dat aldaar welhaast eene talrijke bevolking zal gevestigd zijn.

In de vallei van den Neder-St-Laurentius zijn, aan 30 centen den akker, 1,423,200 akkers grond te koop, het alles verdeeld in loten voor hofsteden.

XXIV

GASPEISIE

Het schiereiland welk het zuid-oostelijk gedeelte der provincie vormt is bekend onder den naam van Gaspesië. Het bevat het gansche grondgebied gelegen langs den oostkant van den Matapediaweg en heeft eene oppervlakte van 8,613 mijlen.

Dit gewest heeft 400 mijlen kusten langs de baai gezegd "Baie des Chaleurs", en den St-Laurentius; het is dus een voortreffelijk oord voor de visschers, ja, voor deze lieden, het beste van geheel Canada.

Alhoewel de grond van Gaspesië tamelijk bergachtig zij, toch vindt men daar ook veel goede zaailanden. Alwie zich aldaar ernstiglijk op den akkerbouw toelegt, mag op een weelderig leven rekenen. Een slach van zee gras, door de tij op het strand gelaten, is eene allerbeste meststof, welke men zonder groote moeite en onkosten in overvloed kan bekomen.

De visch is daar zoo overvloedig, dat men lieden gezien heeft die hem gebruikten als mest voor het planten hunner aardappels.

Er zijn ongelukkiglijk veel visschers die van geen akkerbouw willen hooren. Dit is onbezonnen te werk gaan, want de visscherij laat veel vrijen tijd welken die lieden gemakkelijk zouden benuttigen indien zij eenen kleinen akker bezaten.

Ja, indien zij slechts een twintigtal akkers in weiden en zaailanden bewerkten, dan zouden zij met hunne huisgezinnen in weelde leven, terwijl nu velen onder hen zeer dikwijls door den nood geprangd worden. De vischvangst en de akkerbouw zouden elkanderen moeten de hand geven, dan zou Gaspesië mogen aanzien worden als eene der gelukkigste streken van geheel de wereld.

Het graafschap Bonaventure maakt uitzondering aan den algemeenen regel. De landen aan den oever der baai "des Chaleurs", zijn alle goed bewerkt en op sommige plaatsen is de ontginning zeer diep in het woud gedrongen.

Aldaar kunnen nog duizenden en duizenden landverhuizers plaats en broodwinning vinden. Reeds heeft de Interkoloniale ijzeren-weg al-

daar veel volk heengelokt, en de prijs der eigendommen verhoogt van dag tot dag.

XXV

DE KANTONS LANGS DEN OOSTKANT

Er zijn geen streken in Canada, ik zou mogen zeggen in geheel Amerika, waar den landverhuizer zooveel voordeelen aangeboden worden, als in de Kantons langs den Oostkant.

Sherbrooke, de voornaamste stad van dit gewest, is ongeveer 120 mijlen van Québec verwijderd en heeft eene bevolking van 8867 zielen, waaronder meer dan vijf duizend katholieken. Ik mag die stad goed vergelijken met ons wijdvermaarde Spa; de woningen, ter uitzondering van die aan de Marktplaats en een deel der Wellingtonstraat, zijn alle van elkander en van de straat gescheiden door kleine lusthoven of ten minste door met boomen beplante rainten, hetgeen aan Sherbrooke een zeer schilderachtig voorkomen geeft. De straten zijn breed en goed onderhouden en de plankieren, tamelijk hoog en breed, zijn in hout; zelfs bij slecht weder moet men hier nooit eenen voet in het slijk zetten.

Buiten de stad ziet men schoone met boomen bekroonde heuvels, prachtige valleien, vruchtbare en goed bewerkte zaailanden. De gronden kosten daar tamelijk duur, wel te verstaan deze welke aan de stad palen. Men verkoopt ze tegen honderd piasters den akker en zelfs aan dien prijs zijn er weinig te vinden. Doch er is hier nog plaats voor eenige hoveniers, die op eene verzekerde broodwinning mogen rekenen.

Een weinig verder kan men goede landen koopen tegen 60 franken en meer de hektare. Een belgisch huisgezin welk over ten minste vijf duizend franken beschikt, mag zich daar gerust vestigen. Een bekwaam landbouwer kan daar rijkelijk leven, ja zelfs in korten tijd een klein fortuintje vergaren, indien hij boven de kennis van zijn vak twee hoedanigheden bezit: deugd en spaarzaamheid.

De kantons langs den oostkant hebben hunnen welstand vooral te danken aan de vruchtbaarheid der velden, aan den vlijt der bevolking en vooral aan de nabijheid der Vereenigde-Staten, waarheen men zeer gemakkelijk het hout der wouden en de vruchten der aarde kan zenden. Twee voornaame ijzeren-wegen brengen veel bij tot den voorspoed dier streek.

De winter is hier in 't geheel zoo streng niet als in Québec. Dees jaar was op Allerheiligendag het weder zoo zacht, dat er in de straten van Sherbrooke geen enkele winterfrak te zien was. De lente begint ook vroeger en de herfst later, iets wat de landbouwers naar waarde zullen schatten.

De kantons zijn overigens nog al bergachtig; zij zijn besproeid door talrijke rivieren, die eenen gemakkelijken weg leveren voor het vloten van hout en een groot getal watermolens in beweging stellen.

Het hout der wouden is gewoonlijk van de beste hoedanigheid en na de ontginning vinden de landbouwers zeer vruchtbare velden, niet te zwaar van grond, gemakkelijk te bewerken en vooral goed geschikt voor het kweken van allerlei groentens. De granen rijpen daar spoedig en de weiden zijn vermaard om hunne uitmuntendheid. Geen enkele boomstam moet daar nutteloos verbrand worden, daar de ontginning een hoogen prijs kan bekomen voor zijn brandhout. Ik heb er zien verkoopen aan 7 tot 8 franken den kubieken meter en zelfs nog duurder.

In deze streek vindt de werkman goede en verzekerde bezigheid in talrijke mijnen en fabrieken. Maar de voornaamste bron van welzijn voor den werkman en van rijkdom voor de meer begoede buitenlieden, is de landbouw, of beter het kweken van hoornvee. De koeën der Kantons worden gretig gezocht op de markten der Vereenigde-Staten en de landbouwers van dit gewest winnen eermetalen in al de tentoonstellingen door de maatschappijen tot aanmoediging van den akkerbouw en de veeteelt ingericht.

Daar hunne voortbrengselen zoowel in de Vereenigde-Staten als in Canada gezocht worden en daar hun de vervoermiddelen niet ontbreken, bewerken meestal de landbouwers der Kantons tamelijk groote eigendommen. Ook zien zij geerne vreemde werklieden aan, die bij hen altijd op een goed onthaal mogen rekenen.

De Kroon bezit in de Kantons nog eenige duizenden akkers boschgrond, welke te koop zijn tegen 60 centen den akker. Daar men in de omstreken der steden het brandhout gemakkelijk en duur kan verkoopen en veel geld maken van de boomstammen, koopen de landbouwers hier nog liever gedeeltelijk ontgonnen boschgrond met de daarop bestaande gebouwen en betalen die eigendommen van 6 tot 10 piasters den akker.

Het is ongelooflijk hoe snel de eigendommen rondom Sherbrooke

van waarde vergrooten. Landen, nauwelijks tien jaren geleden aangekocht tegen 3 tot 6 piasters den akker, hebben nu eene waarde van 10 tot 100 piasters. En zelfs aan 100 piasters is de grond niet te duur voor kleine eigendommen, vooral wanneer men zich wil toeleggen op het kweken van groentens voor de markt van Sherbrooke, waar de hoveniers voor alles wat zij te koop stellen om zoo te zeggen den prijs bekomen welken zij begeeren. De vroege legumen vooral worden aan buitengewoon hooge prijzen verkocht. Hier wonen zeer veel schatrijke Engelschmans, die alles koopen wat hun bevalt en daaraan besteden wat noodig is.

Een hovenier die goed zijn ambacht kent en moedig wil werken, zou hier hoopen goud winnen, te meer daar het paardenmest hier zeer goedkoop is: men betaalt dertig centen voor de lading van een paard en vijftig centen voor de vracht van twee paarden.

Boter, kaas en eiers hebben de landbouwers nooit te veel, want zij worden hun in tijds door de kooplieden gevraagd.

Ook voor de kapitalisten is er in geheel Canada geene betere streek dan de Kantons langs den Oostkant. Dewijl de koophandel, de nijverheid en de landbouw zich gedurig uitbreiden, kan men hier zijn geld zeer gemakkelijk plaatsen op eerste hypotheek en daarvan eenen intrest genieten van zes ten honderd. Daar de eigendommen in de officiele akten buitengewoon laag geschat zijn en daar zij gedurig van waarde vergrooten, kan men nergens eene betere waarborg hebben voor de leeningen dan hier.

XXV

EENE REIS IN DE KANTONS

Ik sprak in het voorgaande hoofdstuk van de stoffelijke rijkdommen der Kantons en vooral van Sherbrooke. Die stad gaat ongelooflijk snel vooruit; zij bezit een bisdom, een seminarie, een gasthuis, goede scholen, drukkerijen, fransche en engelsche nieuwsbladen, groote winkels en magazijnen, welke met die van Brussel en Parijs mogen vergeleken worden.

In de Kantons bestaat eene fransche Volkplanting, over welke ik het als eene plicht aanzie hier eenige woorden te zeggen.

Geheel aan het oostelijk uiteinde, op de grenzen der Vereenigde-

Staten en over het Meer Megantie, staan thans eenige dungezaaide houten huizen, welke, ik vrees niet het te voorzeggen, het beginsel zijn van een prachtig dorp, — misschien van eene groote stad. Veel volkrijke middelpunten van dit land, heden machtig en vermaard, hadden een ootmoediger begin en min kans van te gelukken dan de kolonie over welke ik ga spreken.

Een paar jaren geleden ondernam M. Chicoyne, hooftopsceller van de *Pionnier de Sherbrooke*, een reis naar Frankrijk. Zijne voorouders waren uit dit land herwaarts gekomen met de eerste kolonisten, hij wilde den geboortegrond dier moedige uitwijkelingen betreden.

Dus uit loutere nieuwsgierigheid vertrok hij naar het "Oude Vaderland."

Maar de Voorzigtigheid had beschikt dat die reis groote en voordeelige gevolgen zou hebben voor de Kantons langs den Oostkant.

M. Chicoyne wilde Frankrijk niet verlaten zonder een gebed te gaan storten voor het beeld van Gods Lieve Moeder, zonder het wijd vermaarde Lourdes te bezoeken, waar zooveel wonderen van Maria's goedheid en van Gods almacht getuigen. Onderwege, in een rijtuig van den ijzeren-weg, ontmoette hij eenige katholieken die uit Bretagne vertrokken waren om insgelijks eene bedevaart te doen naar de grot van Lourdes.

Nadat men over allerlei zaken gehandeld had, kwamen Canada en de kantons langs den oostkant op het tapijt. M. Chicoyne zegde wat groote rijkdommen aldaar bij gebrek aan eene voldoende bevolking en aan toereikende kapitalen verloren gaan; hij drukte vooral zijn spijt uit omdat in Frankrijk, in België en in zooveel andere landen van Europa, een groot getal landbouwers ellendig leven, terwijl in Canada overvloed en welzijn al diegenen wachten die maar willen werken. Zijne woorden maakten den diepsten indruk op den geest zijner aanhoorders en den zelfden dag nog werd er besloten eene volkplanting te stichten in de kantons langs den oostkant.

Volgens den raad van M. Chicoyne, die zijn land allerbest kent — hij heeft reeds drie volkplantingen gesticht welke den grootsten voorspoed genieten — werd dit gewest bij voorkeur aan alle andere streken verkozen. Men zou onmiddellijk eene groote hoeveelheid boschgrond koopen aan de oevers van den Megantie of niet verre van daar verwijderd.

De eerw. abt E. Peigné, missionaris der Onbevleete-Ontvangenis, heeft het meest bijgebracht tot het gelukken van die edelmooide en oprecht vaderlandsloovende onderneming. Geheel Frankrijk door is die achtbare geestelijke gekend en zijnen onvermoebaren toever voor het stoffelijk en het geestelijk welzijn der bevolking. Hij begreep welke uitstekende diensien onze kristene volkplanting aan een nieuw land kan bewijzen en hij gelukte in eene maatschappij te stand te brengen wiens leden onder de invloedrijkste en eerbiedwaardig te eigemens van geheel Frankrijk mogen geteld worden. Zij behooren meest allen tot adellijke familieën van het katholieke Bretagne.

Soffens werden er 177 aktiën van 500 franks geplaatst om in de eerste uitgaven der onderneming te voorzien. — Dan kocht de Maatschappij eenige duizenden ak. — boschgrond in het kanton Woburn, niet verre van het Meer Meganie. Men teekende de plaats af voor het toekomstige dorp, aan welk men den naam van Channay heeft gegeven ter herinnering aan de geboorteplaats der voorouders van M. Chicoyne. De streek is zeer schilderachtig: zij ligt in 't midden eener kleine vallei en wordt beproeid door de rivier St-Joseph, wiens water zoo klaar is als kristaal.

Den 8 December van het jaar 1880 werd aldaar voor de eerste maal het Heilig Misoffer opgedragen. Eene dikke sneeuwberg bedekte de aarde, de priester was een Trappist, de eerw. Pater Hieronimus, die de stree' bezocht om aldaar eene schuilplaats te zoeken voor hem en zijne vervolgte broeders, door het fransch gouvernement met de uitdrijving bedreigd. De tempel was eene arme, uit boomstammen getimmerde hut en al de aanwezigen waren oetmoedige ontginners. Gelijk in het stalleken van Bethlehem koos de Almogende hier zijne eerste aanbidders onder de nederigste werklieden.

Ik heb die gezegende hut bezocht: het uit ruwe planken gemaakte altaar stond daar nog, omringd met godsdienstige en vaderlandsloovende opschriften, en diep ontroerd stortte ik een kort gebed op de plaats waar zooveel vrome kristenen gekniel hadden.

Men ziet het, de godsdienst heeft zijn aandeel in al de werkingen der Maatschappij ter bevoordeeling der kolonisatie in de Kantons langs den oostkant van Canada.

Heden bezit die Maatschappij in het kanton Woburn en rondom Channay, 13,716 akkers boschgrond. De ontginning doet snellen voort-

gang en maakt gronden bezaaibaar wiens vruchtbaarheid de oudste inwoners der Kantons verbaast.

Ik heb die streek in alle richtingen doorwandeld en onderzocht, omdat zij mij door rechtzinnige en onbaatzuchtige vrienden der europeesche kolonisatie aangeduid was als de beste voor eene belgische volkplanting.

De ijzeren-weg leidt in rechte linie van Sherbrooke naar de oevers van het Meer Megantic, welk ongeveer 60 mijlen van de stad verwijderd is. Onderwege bewonderde ik een groot getal fraaie dorpen, onder andere Kookshire, waar de hofsteden mij netter en de landerijen beterr bewerkt schenen dan elders. Een inwoner der streek zegde mij dat drie dier hofsteden te koop waren aan zeer lage prijzen. Ik heb die eigendommen later gaan bezichtigen en, waarlijk, met 4 of 5000 franken kan een landbouwer zich daar allerbest vestigen.

Aan deze zijde van den Megantic, tegen den ijzeren-weg, bezit de Maatschappij eene groote houtzagerij. De boomstammen, aan den overkant van de Megantic door de ontginners geveld, worden des zomers over het meer af gevlot, en des winters over het ijs gesleept en naar de zagerij gebracht. Elke ontginner teekent zijne boomen, werpt ze in 't water en ziet er niet meer naar om. De maatschappij gelast zich met het overige en betaalt aan eenen volgens het getal en de dikte der geleverde boomstammen.

Om van Nantes — het dorp der zaagmolens — naar Channay te gaan, is de kortste weg over den Megantic. Een kleine stoomboot werd ter onzer beschikking gesteld en min dan een uur nadien kwamen wij te Lourdes, een eigendom der Maatschappij, waar later de haven zullen aangelegd worden voor den stoombootdienst der volkplanting.

Van daar leidt een schoone weg, door de eeuwenoude wouden heen, naar Channay.

De Maatschappij staat geerne eenige akkers van hare boschgronden af aan brave landbouwers die zich in deze streek willen vestigen. Zij gelast zich, altijd aan den inkooprij, met het leveren van landerijen welke gedeeltelijk ontgonnen zijn. De grond is daar licht, zwartachtig en zeer geschikt voor het kweken van allerlei gewassen. Ik heb te Channay den 12 september goede en groote aardappels geëten welke den 4 juli geplant waren! Kan men eenen spoedigeren wasdom wenschen?

Aan eenige vrienden die mij sedert mijne aankomst in Canada gescreven hebben, en die mij verzekerden dat zij geenen schrik hebben van de boschgronden, heb ik den raad gegeven zich in de omstreken van Channay te vestigen. Eene moedige landbouwersfamilie zou daar een weelderig bestaan vinden.

Zulke familie zou ongeveer twee duizend franken noodig hebben voor de volgende uitgaven :

Voor het koopen van 40 hektaren boschgrond, ongeveer	500	franken.
Een huis in boomstronken	300	„
Eene koe	150	„
Keuken- en bedgerief	300	„
Landbouwershalm	200	„
Mondbehoeften voor eenige weken	300	„

Te samen 1750 franken.

Dit alles is aan den hoogsten prijs geschat. Met hetgeen men daarop kan sparen, vooral indien men eenig gerief uit België heeft meêgenomen, en met de 250 overblijvende franken, zal men gemakkelijk een goed paard koopen.

Men zal hier misschien de opmerking maken dat ik hooger spreek van veel grooter sommen. Ben ik dan in tegenstrijdigheid met mijn eigen zelveu ?

Neen, maar in de gewesten waar men grootere sommen noodig heeft, vindt de uitwijkeling landen welke hij onmiddelijk kan bewerken ; zij zijn ook dichter bij de groote middenpunten gelegen en vinden daarom meer liefhebbers. Doch daar bestaan ook geene maatschappijen zooals die van Channay, welke de landverhuizers beschermen en hun de middelen verschaffen niet alleenlijk om seffens eenig geld te winnen, maar ook om zoo goedkoop mogelijk te leven, daar die maatschappij al de noodige mondbehoeften in 't groot aankoopt en ze aan de ontginners met eene kleine winst over laat. Zij koopt ook de boomstammen door de ontginners geveld aan de laagste prijzen en levert hun zeer goedkoop de noodige bouwmaterialen.

Wil dit daarom zeggen dat ik aan al de belgische landverhuizers den raad geef zich in Channay te vestigen ? In 't geheel niet, want men kan hier overal zijn brood winnen. Ik hoop overigens aan mijne medevaders nog iets beter te bezorgen dan al hetgeen ik tot nut toe heb be-

schreven, indien de Almogende mijne onderneming zegent. Daarover zal ik in het laatste hoofdstuk van dit werkje spreken.

Om terug te keeren naar de statie aan den westelijken oever van den Megantic, heb ik eenen anderen weg gevolgd. Het Meer was zoo ongestuimig, dat men aan geene overvaart kon denken. Wij hebben, M. Chicoyne en ik, gepoogd in eene sloep de reis te doen, maar de baren sloegen ons vaartuig heen en weder en de wind dreef ons uit de goede richting. Wij achtten ons gelukkig aan den oever toen ontwortelden cederboom te kunnen vastgrijpen en aldus op den vasten grond te geraken. Een brave landbouwer leende ons zijn rijtuig en zoo kwamen wij te Piopolis, het dorp van Pius, waar vroeger een groot getal pauselijke zouaven gevestigd waren.

Daar genoten wij de gulhartigste herbergzaamheid bij den eerw. heer J. B. A. Cousineau, die zich verheugd toonde over mijn bezoek. Heel geerne zoude hij eenige belgische huisgezinnen in zijne parochie zien aankomen en hij zou mijne medevaderlanders met raad en daad helpen.

XXVI

NIJVERHEID

De bekwame nijveraars mag in Canada op de grootste voordeelen rekenen. Al degene die zich hier hebben gevestigd, zagen in weinige jaren hunne kapitalen verdubbeld. Geen streek ter wereld waar de wintervallen zoo talrijk zijn: men heeft hier om zoo te zeggen hoegenaamd geene stoomtuigen noodig, de rivieren leveren gemakkelijk en goedkoop de bewegingskracht.

Hare uitzonderlijk goede ligging stelt de provincie Québec zonder groote moeite in betrekking met al de gewesten des lands, zoowel als met de Vereenigde-Statën en met Europa, een voordeel welk voor de nijverheid onschatbaar is. Veel nijveraars die in de Oude-Wereld tegen de armoede worstelen, zouden hier de voortbrengselen hunner fabrieken gemakkelijk verkoopen, eene groote fortuin vergaren en menigen werkman gelukkig maken.

Laken- en katoenweverijen zouden hier eene bron van overvloed zijn. De thans bestaande fabrieken kunnen op verre na in 's lands behoeften niet voorzien. De Engelschmans die dergelijke gestichten bezitten leven als machtige prinsën. Ik heb een feest bijgewoond door een

van die heeren zijnen werklieden, bedienden en vrienden aangeboden. Een speciale trein van den ijzeren-weg bracht de genoodigden, ten getalle van vijf tot zes honderd, naar een prachtig buitengoed, waar men allerlei spelen had ingericht. Eene goede muziekmaatschappij liet zich van tijd tot tijd hooren en puike ververschingen werden mildelijk rondgedragen. Ik werd verzocht aan de eertafel plaats te nemen; een koning kan zijne gasten niet beter ontvangen dan die rijke fabrikant het deed.

Ik bemerkte vooral met genoegen dat al de werklieden, hunne vrouwen en kinderen zeer rijk aangekleed waren en zich gedroegen als lieden die weten dat de aanbachtman zoo eerbiedwaardig is als als de rijkste mensch der wereld, indien hij trouw zijne plichten kwijt. Hier is de werkmans slaaf die in armoede voortsukt tot dat hij, de openbare liefdadigheid ten laste, in een hospitaal zijn ellendig leven gaat eindigen.... Neen! hij wint een loon welk hem toelaat rijkelijk te voorzien in de noodwendigheden van zijn huisgezin en iets weg te sparen voor zijn ouden dag. Hij bewoont een net huisje, hij bezit goede meubelen en bedgerief en zijne tafel is beter voorzien dan die van menigen belgischen rentenier, want de levensmiddelen zijn hier goedkoop en nooit ontbreekt het werk.

Het vlas gelukt hier allerbest en het lijnwaad kost tamelijk duur: hier is dus plaats voor talrijke weverijen.

Er wordt in Canada elk jaar voor zestig millioen franken suiker ingevoerd. Nochtans is de grond hier zeer goed geschikt voor het kweeken van beetwortels en de plaats voor die vertakking van den landbouw zal nog in lange jaren niet ontbreken.

Kortom, veel kapitalen brengen in Europa weinig of niets op, ja sommige fabrikanten zijn gedwongen tot allerlei kostelijke en dikwijls lastige middelen hunnen toevlucht te nemen om hunne gestichten recht te houden. Zij zouden eenen geheel anderen uitslag bekomen in het rijke maar bij ons te weinig gekende Canada.

Ziethier de bijzonderste nijverheidsopbrengsten van dit land:

Linnen geweeftsel, katoen, meubelen, leder, ijzer, koper, ijzerwerk, papier, potasch, zeepen, schoeisels, stoomtuigen, schepen, landbouwersgerief van de beste soort, timmer- en meubelhout, petrool, enz.

Jaarlijks worden nog voor 500 milloen franken van bovenstaande artikelen ingevoerd.

Buiten de voortbrengselen der fabrieken, worden nog in een groot getal hofsteden allerlei voorwerpen vervaardigd. De pachteressen spinnen de wol hunner schapen en weven daar schoone tapijten van, of zij breien kousen, handschoenen en slaaplijven die schier onverslijtelijk zijn. Andere vlechten strooën hoeden en korven, waarvan er elk jaar eene zeer groote hoeveelheid naar de Vereenigde-Staten verzonden worden.

Ik spreek hier hooger over den invoer van suiker. Die koopwaar komt gewoonlijk uit de Antillen en betaalt groote inkooprechten. Daar de canadjaansche voortbrengselen, ter uitzondering der sterke dranken, geene lasten betalen, volgt hieruit dat de fabrikatie van beetsuiker op bijzondere voordeelen mag rekenen. De beetwortels geven hier eenen buitengewonen oogst, en dit met veel minder onkosten dan in Europa, daar de gronden om zoo te zeggen voor niets worden weggegeven.

Meestal de landbouwers die langs de boschkanten wonen, maken zelf hunnen suiker, dien zij uit den ahorn- of suikerboom trekken. — Dit werk geschiedt in de lente, wanneer de sneeuw begint te smelten. Hoe harder het des winters vriest, hoe overvloediger de suikeroogst is.

De fabrikatie van ahornsuiker is zeer gemakkelijk. Het is voldoende tamelijk diepe insnijdingen te doen onder aan den stam van den boom en het sap op te vangen dat uit de wonde druipt. Men doet dit sap koken en laat het dan uitdampen.

Elke boom kan ruim een pond suiker opbrengen zonder daardoor eenig letsel te bekomen.

De ahornsuiker is zeer fijn van smaak en kost van 35 tot 50 centimen het pond volgens hoedanigheid. Er zijn landbouwers die elk jaar voor honderden franken van dien suiker verkoopen, zonder dat die oogst hun iets anders kost dan een weinig moeite.

En daar dit werk gebeurt op een tijdstip wanneer er voor den landsman geene andere bezigheid is, wordt het veel eer aanzien als een aangenaam tijdverdrijf dan als een ernstig werk. Het gaat ook gemeenlijk gepaard met familiefeesten welke den goeden ouden tijd herinneren waarvan bij ons nog slechts spraak is in de boeken of in grootvaders vertellingen.

KOOPHANDEL

De gemakkelijke vervoermiddelen door den St-Laurentius en door de ijzeren-wegen geleverd voor de aankomst uit de verschillende werldeelen en voor het vervoeren der koopwaren naar al de gewesten des lands, maken van de provincie Québec als den algemeenen voorraadstapel van geheel Canada. Ook telt zij voor de helft in den uit- en invoer der zeven provincen.

Aan het verslag over het financieel jaar 1880-81. ontleen ik de volgende cijfers :

Invoer, voor eene waarde van	105,330,840 piasters.
Uitvoer " "	98,290,823 "

Tot nutoe zijn een groot getal canadasehe kooplieden gedwongen hunne waren uit Europa te doen komen; dit geschiedt natuurlijk niet zonder groote onkosten, alhoewel het vervoer tegenwoordig aan buitengewoon lage prijzen geschiedt.

Uit België, om slechts van dit enkel land te spreken, heeft Canada koopwaren getrokken voor de volgende sommen :

1877 voor eene som van	251,812 piasters.
1878 " "	255,694 "
1879 " "	179,031 "
1880 " "	149,086 "
1881 " "	412,834 "

Canada heeft naar België gezonden :

1877 voor eene som van	66,912 piasters.
1878 " "	49,998 "
1879 " "	40,430 "
1880 " "	688,811 "
1881 " "	258,433 "

Men ziet het, België kan veel en groote voordeelen trekken uit zijnen handel met Canada en lange jaren nog zal dit laat-te land veel meer koopwaren moeten uit den vreemde trekken dan het zelf zal mogen uitvoeren. België getroost zich groote offers aan menschenlevens en geld om plaatsen te zoeken waar het een deel zijner nijverheidsvoortbrengsten kunne heenzenzen; hier is die plaats gansch bereid. Ik wensch voor

het geluk mijns vaderlands dat het Canada beter leere kennen en niet voortdurend de rijkdommen welke in dit land te vinden zijn, aan de andere eeuropesche volkeren overlate.

Het is te bemerken dat Engeland hier meer koopwaren invoert dan al de andere landen, zelfs zulke welke het niet zelf voortbrengt. Ik wist sedert lang dat de Engelschen onze beste lijnwaden tegen zeer geringe prijzen opkopen en dat zij dezelve in al de landen der wereld met zeer groota winst verkoopen. Daarvan heb ik hier meer dan eens het bewijs gehad. Waarom blijft zulks geschieden?

Hetzelfde mag gezegd worden nopens de fransche wijnen en sterke dranken en de zoogezegde parijsche artikelen. Dit alles gaat door de handen van engelsche kooplieden en laat hun het grootste deel der winst.

Eene belgische maatschappij welke hier gansche sneepsloadingen van onze koopwaren zou invoeren, en dan voortbrengsten uit Canada meenemen, kan gemakkelijk veel geld winnen. Zal dit welhaast geschieden, zal men eindelijk de oogen een weinig verder richten dan men tot nutoe gedaan heeft?

Ik wensch het uit den grond van mijn hart, voor het geluk der belgische nijveraars en kooplieden, maar bijzonderlijk van mijne goede vrienden der werkende klas.

XXVIII

FINANCIEN

Zooals wij reeds gezegd hebben, worden de noodige sommen voor de kosten der regeering gevonden bij middel van rechten op de ingevoerde koopwaren, alsmede op eenige inlandsche voortbrengselen, zooals de sterke dranken en den bewerkten tabak.

Krachtens de grondwet zijn de belastingen en douanerechten gegeven door het engelsch Staatsbestuur, welk verplicht is aan elke provincie eene jaarlijksche toelage te betalen. — Het aandeel der provincie Québec is 959,252 piasters. Deze som, gevoegd bij de bijzondere inkomsten van die provincie, vormt voor het financieel jaar 1880-81 een geheel van drie millioen piasters.

Met die inkomsten betaalt zij hare burgerlijke lijst, voorziet in de onkosten der beide Kamers en van het rechterlijk bestuur; zij zorgt

ook voor de openbare werken, verleent toelagen aan de ijzeren-wegen en aan het openbaar onderwijs, ondersteunt de liefdadigheidsgestichten en de maatschappijen tot aanweding van den landbouw, komt de volkplantingen ter hulp, besteedt het overige harer inkomsten aan het ontginnen van boschgronden en vergroot aldus de openbare fortuin.

XXIX

DE MIJNEN

Verschillende mijnstoffen zijn in de provincie Québec te vinden. Noemen wij vooral het goud, het koper en het ijzer.

Het goud vindt men vooral in het distrikt Beauce, en verschillende maatschappijen zijn ingericht voor het opzoeken van dit kostbaar metaal. De goudmijnen zijn slechts sedert korten tijd ingericht, maar toch zijn zij reeds zeer belangrijk.

Het gegoten ijzer van Canada geniet de beste faam en wordt in zeer groote hoeveelheid naar de Vereenigde-Staten g. zonden, alhoewel het daar groots inkooprechten betaalt.

In de andere provincen van Canada zijn er ook talrijke mijnen uit welke men tot nutoe zeer weinig nut getrokken heeft: het land is zoo ongelooftijk groot, en de bevolking is nog zoo klein! Bericht aan de belgische nijveraars en kapitalisten.

XXX

JACHT EN VISCHVANGST

De vischvangst in Canada is zoo rijk, dat men in 1881 heeft uitgevoerd :

Labberdaan en wijting voor eene som van	3.176,844 piasters.
Makreel	801,580 "
Haring	429,722 "
Zalm	470,502 "

Te samen voor 4,878,648 piasters.

De vangst van elften en oesters in de St-Laurentius-golf, welke als de beste der wereld bekend zijn en die der kristen welke alleen, in 1881, 1 millioen, 348 duizend piasters opbracht, zijn ook eene rijke bron van inkomsten voor de canadache visschers. De olie der walvis-

schen en die der bruinvisschen of zeevarkens betalen ook rijkelijk den arbeid van den visscher. Moest ik zeggen hoeveel bruinvisschen ik in de St-Laurentius-golf gezien heb, geen enkele mijner lezers zou mij gelooven. Daarom zal ik maar liever zeggen : komt zelf eens zien !

Ik zag ook in eenen enkelen dag vier walvisschen.

Wat de jacht betreft, hier is zoo wat van alles te schieten. De jacht is hier vrij voor iedereen en sommig wild is zoo overvloedig, dat ik hazen heb gekocht aan 75 centimen de twee en wilde eendvogels aan 1 frank de twee. Beide dieren zijn een weinig kleiner dan bij ons maar fijner van smaak.

Om het wild te beschermen en derzelfer uitroeing te beletten, is het verboden te jagen, eenig wild te verkoopen of in zijn bezit te hebben op de volgende tijdstippen :

Het elandier, den originaal, het rendier, den reebok en den haas, tusschen 1 februari en 1 september. — Den boschhaan, den plarmigan, de patrijs, de boschsneep, de watersneep, tusschen 1 maart en 1 september. — De zwaan, de gans en de wilde eend, tusschen 1 mei en 1 september. — Den losch, de wilde kat, den vison, tusschen 15 april en 15 oktober. — Den marter, tusschen 15 april en 1 november. — Den otter, tusschen 1 mei en 1 november. — Den bever, tusschen 30 april en 1 september. — De muskusrat, tusschen 1 mei en 21 oktober.

Het is verboden op bosch- of watersneep, gans of eend te jagen, een uur na zonsopgang en een uur voor den dageraad, van eenige der voormelde vogelen of dieren te vangen of te dooden bij middel van koorden, stroppen, klemmen, netten of vallen. In geen jaargetijde mag men de eieren der wilde vogelen, van welke soort ook, rooven of vernielen. Er worden 14 dagen verleend om gezegde wild te verkoopen na het sluiten van de jacht, maar niet om het te vangen of te schieten.

Daar de jacht hier aan iedereen en niet aan eene bevoorrechte klas toegelaten is, wordt het voor elken inwoner een recht en eene plicht de toepassing van de wet ter bescherming van het wild te verzekeren.

Het is verboden den zalm te vissen, of op welke wijs ook te vangen of te dooden, tusschen 31 augusti en 1 mei. — De meer- en beekforel, tusschen 1 oktober en 1 januari. — De witvisch en de gezalmde forel, mogen het gansche jaar gevischt worden, uitgezonderd tusschen 19 november en 1 december. — De achigan, den snoek, de doré en de maskinongé, tusschen 30 april en 24 mei.

Het is overbodig hier aan te halen dat Canada, voor hetgeen de jacht en de vischvangst betreft, door geen ander land overtroffen wordt en dat de liefhebbers van zulke uitspanningen hier niet vruchteloos hunnen tijd verslijten.

Nochtans moet ik zeggen dat, ofschoon de jacht en de vischvangst onder de winstgevende bezigheden mogen gerekend worden, ik de uitwijkelingen niet kan aanraden zich met te veel drift op dezelve toe te leggen, want zelden is de jager of de visscher een zorgvuldige landbouwer.

Men moet zich weten te matigen, en slechts jagen en visschen wanneer er geen werk op de velden is.

Alhoewel de hazen hier overal en de reebokken in sommige streken zeer talrijk zijn, toch beschadigen deze dieren zelden de veldvruchten; zij houden zich in de bosschen, waar hun nooit het voedsel ontbreekt.

De liefhebbers van groote jachten vinden hier, verre van de bewoonde plaatsen, den kleinen bruinen beer, wiens huid en vleesch zeer gezocht worden. Doch om zoo een dier aan te treffen, moet men verre reizen en lang zoeken, want het schuwt den mensch en trekt gedurig hooger op naar streken waar de bijl des houthakkers nog de wouden niet heeft aangerand.

Ik geef in alle geval aan de belgische landverhuizers den raad hun jachtgeweer mede te nemen. Het mijne, hoe onbehandig ik ook weze, heeft reeds goed "zijn brood gewonnen."

XXXI

RECHTERLIJK BESTUUR

Een belgische priester, die hier tien jaren geleden reisde, schreef de volgende regelen welke heden nog toepasselijk zijn:

Het rechterlijk bestuur is in Canada zoo volledig als in de meest beschaafde landen. De fransche taal wordt zoowel als de engelsche in de gerechtshoven der provincie Québec gebezigd.

Elke vreemdeling geniet van den beginne af, zoowel als de inboorlingen, het recht van te koopen, te verkoopen, in bezit te treden, te erven, testamenten te maken, enz. Echter, om het stemrecht te bekomen in de verkiezingen, moet men zich doen naturaliseeren na een verblijf van drie jaren in het land, en de vereischte voorwaarden volbrengen.

Heb ik tijdens mijne omreizen in Canada met genoegende afwezigheid van den soldaat bevestigd, ik heb evenmin den gendarm en den veldwachter ontmoet.

Ja, het land is zoo rustig en vredelievend, dat men het onnoodig vindt een korps gendarmen in te richten. In elke stad zijn er eenige politieagenten, maar zij zijn er weinig noodig om de rust te handhaven in de buitenplaatsen, die nochtans dikwijls zoo uitgestrekt zijn dat wij ons daarvan geen gedacht kunnen vormen.

Ik ben wezenlijk getroffen geweest over het algemeen gevoel van eerbied voor de geestelijke en wereldlijke overheid en hoe elk medewerkt voor het behoud der regeltucht en goede zeden.

In de buitenplaatsen zijn er veel woningen die nooit gesloten worden of zelfs geene sloten op de deuren hebben. Het vee blijft 's nachts in de weider, en men denkt er niet eens aan het landbouwersgerief op te sluiten, omdat er nergens ontvreemdingen gebeuren.

XXXII

LANDVERDEDIGING

Voor 1861 was er geen enkel man meer onder de wapens geroepen in Canada, sedert 1812, tijdens den oorlog tussehen de Vereenigde-Staten en Engeland, indien men eene uitzondering maakt van eenige maanden in 1837, toen er maatregelen moesten genomen worden om zich in veiligheid te stellen tegen eene volksbeweging, welke eenige verandering aan de inwendige politiek heeft teweeggebracht gansch ten voordeele der volkplanting.

In 1881, tijdens de moeilijkheden die bekend zijn onder den naam van „Trent“, als wanneer Engeland door de Vereenigde-Staten beleedigd was, een zeekapitein met geweld twee zuiderlingen gevangen genomen hebbende, bracht Canada in eenige dagen verschillende duizenden soldaten onder de wapens, door eene ongedwongen volksbeweging.

Deze gansch vrijwillige inrichting duurde met min of meer geestdrift voort tot in 1866, wanneer er eene geheime werving in de Vereenigde-Staten geschiedde, met inzicht van Canada te overrompelen en het met geweld in te nemen. De grenzen werden alsdan door de „Fenians“, omsingeld; doch 48 uren na den eersten noodkreet was het getal canadiaansche vrijwilligers reeds tot 45,000 man geklommen. Het

duurde ook niet lang of zij hadden met de Fenians afzekerend en ze teenemaal verslagen.

Naderhand werden dergelijke aanvallen nog meer dan eens herhaald, doch telkens eindigden zij met schande op de aanvallers te werpen.

Deze bijna onophoudelijke pogingen, gedurende drie of vier achtereenvolgende jaren, deden de Canadianen aan eene machtige inrichting denken, welke hun zou toelaten des noods al hunne strijdbare mannen onder de wapens te brengen. Eene wet gekend onder den naam van Akt der Milicie en Verdediging, werd na rijp onderzoek gestemd en door de gansche bevolking aangenomen. Tot heden toe heeft het getal vrijwilligers altijd grooter geweest dan het *maximum* der wet bepaald en het is onbetwistbaar dat deze uitsluitelijk vrijwillige inrichting voortdurend zal toereikend wezen in vredetijd, om de goede orde in het binnenland te onderhouden en langs buiten de grenzen te doen eerbiedigen.

Zeldzame zaak voor ons, Europeanen, deze vrijwilligers worden nooit door het gouvernement onder de wapens geroepen, dan voor veertien dagen in het jaar. Zij trekken alsdan fr. 2.50 per dag zakgeld en eene gelijke som voor hun onderhoud.

De loting, van welke de volksklas in België te recht zulken grooten afschrik heeft, is hier teenemaal onbekend. De loting!... Waar is de vader, waar is de moeder, wiens hart niet van angst en weedom klopt, wanneer zij dit schrikverwekkend woord hooren uitspreken! Een kind, een dierbaren zoon, dikwijls den onmisbaren steun zijner ouders, zien wegrukken, om hem naar de kazernen te slepen, waar hij tegen wil en dank zal leeren wat hij in 't geheel niet zou moeten kennen.

Hier begrijpen de menschen niet hoe het mogelijk is dat zulke dwaze en onrechtvaardige wet in een beschaafd land blijft bestaan.

De Constitutie waarborgt aan het land, dat de engelsche land- en zeemacht aan hetzelfde verzekerd is voor de verdediging des bodems tegen elken vijandlijken inval.

Tegenwoordig zijn de voorwaarden van vrede zoo duurzaam, dat de laatste engelsche soldaat het grondgebied van Canada heeft verlaten.

Indien het canadiaansch gouvernement zijnen toevlucht niet neemt tot de hatelijke bloedwet om met groote onkosten een bestendig leger in zwang te houden, zooals het in Europa geschiedt, dit wil daarom

niet zeggen dat de geest van verdediging hier niet bestaat en dat men minder moed bezit dan elders.

Ik wil hier slechts een voorbeeld onder duizenden uitkiezen.

In het jaar 1867 trok het leger van Garibaldi tegen Rome op. Men vernam den veldtocht van den aanleider ter zelve tijd als de nieuwsofuden den slag van Mentana en van Monte Rotondo aankondigden, in welken twee aanzienlijke Canadianen onder de Pauselijke banier gekwetst werden. Onmiddellijk boden 15,000 Canadianen kosteloos hunnen dienst aan den H. Vader; ongelukkiglijk ontbraken destijds de noodige geldmiddelen, zoodat men zich moest bepalen met 500 man te zenden. Deze werden na verloop van twee dienstjaren door bijna zooveel andere vrijwilligers vervangen. De aanzienlijke onkosten dezer expeditie, de reis en de terugreis van elken man op ongeveer duizend franken gerekend, werden met geestdrift door de gansche katholieke bevolking des lands ingeschreven.

Zij die zooveel doen ter verdediging eener rechtvaardige zaak, zouden voorzeker wonderen van dapperheid verrichten indien hun vaderland bedreigd werd.

Maar dit is in 't geheel niet te vrezen. De Vereenigde-Staten hebben er het grootste belang in met Canada in vrede te leven, zij zouden de eerste zijn om bij 't minste gevaar ter zijner hulp te snellen. De machtige engelsche vloot is daar ook, om de liefhebbers van inpalmingen op eenen eerbiedigen afstand te houden. In een woord, Canada bezit alles wat noodig is om aan een land eenen duurzamen vrede te verzekeren: eene bevolking welke de ruststoorders haat, wiens trouwe vaderlands-liefde en kloekheid bewonderd worden, en des noods de bescherming der mogendheden welke in hunnen handel met Canada eene bron van welde en overvloed vinden.

XXXIII

GELUKT HIER IEDEREEN?

Menige lezer, steunende op hetgeen ik tot nutte over Canada heb geschreven, zal misschien zeggen:

“Canada is dan een oprecht Luilekkerland, waar al de menschen, en vooral de landbouwers zoo rijk zijn als de zee diep!,,

Het zou inderdaad bijna zoo moeten wezen, maar ongelukkiglijk, al-

hoewel er hier geene oprechte armoede bestaat, genieten veel lieden het hoogen niet welk zij met een weinig goeden wil zouden vinden.

Ik heb reeds gezegd dat de canadache landbouwer al te niet zijne hofstede verlaat om nieuwe ontginningen te ondernemen. Dit ware nog zoo erg niet, maar er heerschen hier andere gebreken, welke menig huisgezin ten onder brengen.

Daarover wil ik eenige regels schrijven, op het de belgische landverhuizers zouden op hunne hoede zijn.

De canadache landbouwer die weinig of niets doet om door het aanleggen van eenen schoonen bloem- en moeskruidentuin en van eenen boomgaard aan zijne hofstede een fraai voorkomen te geven, wil binnen in zijne woning de grootste pracht. Daar ziet men kostelijke meubelen en rijke tapijten. De pacht rse is eene groote dame, die al de nieuwe moden kent en draagt, en hare dochters zijn gewoonlijk te fier om zich geerne met het "domme lompe boerenwerk", te gelasten.

Kan de hoeve op zulke wijs vooruitgaan?

Het zelfde zie ik in vele werkmanswoningen.

Mevrouw heeft een salon zoo schoon als de "beste kamer", van menigen belgischen rentenier. Gheelde dagen lang zit zij zich te vervelen in haren met kussens voorzien wiegstoel, terwijl de man, ik zou moeten zeggen de knecht, zich kreupel en lam werkt om zijne pop te kleeden. brandhout naar de kerk en brengt, water put of eenig ander werk verricht, welk Madam wel zou kunnen op zich nemen.

Bestond het geluk in weinig of niets te verrichten, dan zou Canada voor veel vrouwen een aardich paradijs zijn.

Ja, de pracht is de grootste plaag der canadiaansche buitoeplaatsen, zij verslindt het beste deel der inkomsten van den landbouwer en van den werkmans.

Heden vertrekken een groot getal canadache huisgezinnen naar de Vereenigde-Staten, niet om daar een weelderiger bestaan te vinden, maar om hunnen ondergang te verbergen; met de geldsommen welke men hier nutteloos uitgeeft, zou men al die huisgezinnen naar hun vaderland kunnen terugbrengen, ja zelfs in hunnen vroegeren staat herstellen.

De pracht is hier zoo verre gebracht, hare heerschappij schijnt zoo sterk bevestigd, dat zelfs de spaarzame lieden zich door den stroom laten meeslepen. Zuchtend haalt men de spaarpenningen voor den dag, om.... te doen gelijk de andere!...

Wat dwaasheid! Hoe kan men zich aldus den slaaf maken van het dom menschelijk opzicht!

Hoeveel ongelukkigen zijn er niet, die in vreemde landen zuchten en in armoede leven, die zouden weelde en voorspoed genieten, indien zij vroeger hadden begrepen dat de ware, de prijzenswaardige pracht van den landbouwer moet te vinden zijn op zijne akkers en in zijne stallen.

Maar het zijn vooral de jongelingen die zich door de zucht naar pracht en schijnbare grootheid laten meeslepen. Schoone kleeren en een rijkge vulde geldbeugel schijnen hun ontoereikende middelen om naar wensch te blinken. Zij vragen nog een schoon paard, een prachtig rijtuig en eene kostelijke slede. Dit alles vergt groote offers, het verslijt of de mode verandert, en het moet diesvoegens vernieuwd worden.

Zulkdanige levenswijs mishaaft soms wel den ouden vader die in zijne jeugd al die nuttelooze zaken niet begeerde, het doet wel de zwakke moeder zuchten, omdat zij weet dat haar zoon eenen verkeerden weg inslaat, maar toch volgt men den grootsten hoop, men wil de kinderen niet al te veel tegenspreken, en de spaarpenningen vliegen de deur uit.

Het duurt niet lang, of alles gaat verkeerd in de voorheen zoo bloeiende hofstede; de inkomsten verminderen, de uitgaven vergroten, het evenwicht is gebroken, de welstand is te niet.

En welhaast komt de dag op welken de al te toegevend landbouwer zijne eigendommen moet belasten of verkoopen. Zal nu ten minste de plichtvergeten zoon zijne dwalingen herkennen, door zijnen vlijt het verloren terugwinnen? Neen! Ziende dat hij moet verzaken aan al die pracht, aan al die vermaken, aan al die geldverkwistingen, verlaat hij de ouderlijk woon- en zijne geboorteplaats, om het getal der gelukzoekers in de Vereenigde Staten te gaan vermeerderen.

En wanneer men aan die sukkelaars vraagt: "Waarom zijt gij niet in uw vaderland gebleven?" dan antwoorden zij:

— Er is ginder geen droog brood meer te winnen!

Voor de leegloopers en de verkwisters, neen; maar voor deze die kunnen werken en sparen, is hier geene armoede te vreczen.

Een andere stronkelsteen waarover menige canadiaansche landbouwer tuimelt, is de woekerij.

Een dorpeling die zijne hoeve wil vergrooten of verbeteren, zal gemakkelijk zooveel geld vinden als hij noodig heeft, en dit wel aan eenen gematigden interest. Maar zij die zich in schulden steken om "de mode te volgen," zij die door nuttelooze uitgaven hun krediet hebben verloren, de onbekwame of luie landbouwers zoowel als de geldverkwisters, moeten hunnen toevlucht nemen tot de woekeraars, tot die oprechte bloedzuigers, die hunnen ondergang verhaasten.

De dronkenschap maakt hier veel min slachtoffers dan in Europa, maar toch zijn er lieden die te geerne in het glas kijken. Wie zich hier aan den drank verslaaft, is verloren. In België mag de landsman van tijd tot tijd eene goede pint bier drinken: die drank is niet kostelijk, hij is gezond, hij verkwikt en versterkt. In Canada gaat het zoo niet. Men kan tamelijk goedkoop bij den brouwer eene ton bier bekomen, maar in de herbergen kosten de wijn, het bier en de likeuren zeer duur en de sterke dranken zijn in 't algemeen zeer slecht. Dus, bericht aan de drinkebroërs; ik zou hun niet aaraden hier te komen. Des zondags zijn de herbergen gesloten en zelfs in de week komt men daar nooit, tenzij wanneer men op reis is.

Terwijl ik, den dag mijner aankomst in Canada, te Québec rondwandelde, ontmoette ik een jongen Belg die met mij had gereisd en hier was gekomen om eene boerderij te koopen.

— Ik zou niet geerne in dit land blijven, zegde hij; ik keer terug met den eersten stoomboot.

— Gij laat zoo vroeg den moed zinken, bemerkte ik. Wat steekt u hier tegen? Zijt gij misschien misnoegd omdat de kleine kinders hier zoo goed fransch en engelsch spreken als de groote menschen? Bij ons spreken ze wel vlaamsch als ze nauwelijks kunnen aileen loopen. Of moest men op onzen doortocht mastboomkens planten, laggen en wimpels uitsteken, ons als nieuwbenoemde burgemeesters inhalen? Het is hier misschien de mode niet, maar zoo gij wilt, ik zal het toch eens vragen... Dat ook niet?... Zeg mij toch wat er aan uw geluk ontbreekt.

— Wij zijn hier in 't slechtste land van geheel de wereld, zuchtte hij; ik heb reeds vier franken verdronken, en ik ben nog niet zat! Bij ons heeft men voor eenen enkelen frank een deftig stuk in zijnen kraag.

— Is het dan zoo noodig dat men zijne laatste zinnen verzuipe, vroeg ik verwonderd.

— Dat juist niet, sprak de zonderlinge landverhuizer, maar hier is toch geen verzet... „

Met zoo'n apostels komt men niet verre.

Hier drinkt men wanneer het noodig is, maar niet om den tijd te verslijten en nog min om aan de dronkenschap gewaarwordingen te vragen welke zelden iets goeds teweeg brengen.

Nog iets anders... Het menschelijk opzicht, de vrees van „uitgelachen te worden door... de menschen „ beletten soms eenige landbouwerszons die min of meer gestudeerd hebben, aan hunne ouders al de diensten te bewijzen welke in hunne macht zijn.

Er zijn snullen die zich inbeelden dat het eene eer is niets of bijna niets te verrichten. Zij verlaten hun dorp om in de eene of de andere stad kantoorbediende te worden of een ambacht te leeren. Weeral verdwaalde schapen, die eindigen met naar de Vereenigde-Staten te reizen, niet denkende dat men in de Republiek zooveel moet werken als hier, misschien nog veel meer, indien men wil ordentelijk door de wereld geraken.

Soms komen die kerels hier den grooten heer spelen. Zij vertellen op zeg-pralenden toon dat zij ginder verre veel geld winnen, en dit is tot een zeker punt te gelooven, maar winnen zij dit geld zonder moeite en is het werk ginder verre „ edeler „ dan hier?

In den vreemde hebben zij eenen meester, terwijl zij hier te samen met hunne ouders, broeders en zusters konden werken, of, met een weinig spaarzaamheid en overleg, hun eigen meester worden.

Zij zien daar ook dat hun meester zijne rijkdommen aan niets anders te danken heeft dan aan de groote zorg met welke hij zijne zaken bestiert, en zij kunnen zich gemakkelijk overtuigen dat hij ook welhaast zou arm zijn, indien hij onbezonnen te werk ging en zijn geld nutteloos verkwistte.

Tien jaren geleden woonde in de omstreken van St-Hyacinthe een brave landbouwer, wiens oudste zoon zich vernederd gevoelde wanneer hij gedwongen was op het veld te werken. Vooral de mestkar deed hem het boerenwerk naar den bliksem zenden. Eens dat de spottende glimlach van eene jonge modepop hem van schaamte had doen blozen, liet

hij z
De
Leze
dan
nach
stoffa
ren
want
liede
laar,
en zi
On
te sch
“
zijne
nooit

Me
niet.
hij z
dervi
gen g
Me
bouw
buren
hoeve
Da
hoe d
te be
—
leven
hebbe
De
zoo g
wege
zijn d
Hebb

hij zijne mestkar in den brand en vertrok naar de Vereenigde-Statën.

Daar won hij geld genoeg om goed te leven, maar wilt gij weten, Lezer, welke nu zijne bezigheid was?... Gij hebt ongetwijfeld meer dan eens hooren zeggen dat men in de groote steden gedurende den nacht allerbeste maar zeer slecht riekende min of meer vloeibare meststoffen weghaalt.... Welnu, met zoo'n werk hield de canadasehe Verloren Zoon zich bezig. Dit mag niet als eene schande aanzien worden, want elk bedrijf is eerbiedwaardig wanneer het door eerbiedwaardige lieden uitgeoefend wordt; maar wat won hij erbij, die trotsche sukkel, wanneer hij zijne ouders verliet, aan het familieleven verzaakte en zijn vaderland den rug toekeerde?

Ongelukkig het huisgezin wiens leden, verre van zich over hun werk te schamen, er niet hun behagen en hun geluk in vinden!

“Een goede landbouwer moet zooveel werken met zijn hoofd als met zijne handen, „ zegt het spreekwoord. Hij moet alles wel overleggen en nooit lichtzinnig te werk gaan.

Menige canadasehe ontzinner volgt ongelukkiglijk dien goeden raad niet. Hij werkt blindelings, zonder eerst wel nagedacht te hebben hoe hij zijne zaken het best zou aanleggen, zonder eerst mannen van ondervinding te raadplegen. Hoe zou men willen dat hunne ondernemingen gelukken?

Men ziet hier somtijds amerikaansche, fransche of belgische landbouwers, wiens eigendom niet grooter is dan die hunner canadasehe bureu en die nochtans in weelde leven, terwijl men op menige andere hoeve zooniet in armoede, dan toch zonder overvloed voortsukgelt.

Daarover zijn sommige lieden zeer verwonderd en zij vragen zich af hoe die vreemdelingen het aan boord leggen om zoo een goeden uitslag te bekomen.

— Wij doen dapper ons best, zeggen zij, maar toch kunnen wij niet leven gelijk die menschen, die zich niets ontszeggen, ja zelfs dienstboden hebben, terwijl wij al ons werk zelf moeten verrichten.

De uitlegging van dien toestand is echt en zeer eenvoudig. Zij die zoo goed gelukken, zijn lieden die rekenen en tellen, meten en overwegen. Zij gaan niet blindelings te werk, maar zij weten zeer goed wat zij doen en waarom zij het doen. Waarbij zou het anders komen?... Hebben zij ander zaailand, andere weiden, anderen boschgrond dan

hunne buren? Schijnt er voor hun eene andere zon? Valt er min of meer dauw op hunne velden? Sneeuwt, vriest of regent het min of meer voor hun dan voor de andere landbouwers?

Neen!

Maar zij hebben zonder ophouden eenige wijze spreekwoorden voor oogen:

“De tijd is geld, dat is te zeggen: die zijnen tijd verkwist, werpt vrijwillig zijn geld weg.

“Help u zelf, zoo helpt u God.

“Stel niet uit tot morgen wat gij heden kunt doen.

“Deugd en spaarzaamheid zijn de kentekens van den verstandigen landbouwer. „

Zij kennen hunne zaailanden en weten welke vruchten zij best kunnen voortbrengen. Is er ergens een plaats welke wat te vochtig is, zij weten ze van het overvloedige water te ontlasten. Zij zijn vijanden van het onkruid en houden hunne velden zuiver. Zij verzorgen allerbest hunne dieren en vinden in nieuw-bladen voor de landbouwers geschreven, allerlei goeden raad waaruit zij voordeel trekken.

De canadache landbouwer handelt niet altijd zoo. Hij gevoelt zich te zeer genegen om maar altijd den ouden drentel te volgen. Hij begint gewoonlijk, wanneer hij zich voor eigen rekening plaatst, op eene vlek welke tot dan toe nooit bewerkt werd, wiens vruchtbaarheid buitengewoon maar toch niet onuitputbaar is. Dan plant en zaait hij maar altijd op de zelfde plaats, zonder ooit iets te doen om aan den grond zijne verloren krachten weer te geven en welhaast heeft hij zijne akkers merkkelijk verarmd en diesvolgens zijne inkomsten verminderd.

Veel meer dan men wel zou denken, moet de landbouwer studeeren en overleggen.

Ik zou misschien over dit alles niet spreken, want ik weet dat de belgische landbouwers wakkere mannen zijn die, voor wat hun bedrijf betreft, geen raad noodig hebben, ware het niet dat de talrijke Canadianen die altijd bereid zijn om hunne hofsteden te verkoopen, aan sommige vreemdelingen een verkeerd gedacht geven over den toestand van den landbouw in deze streek.

Ziethier wat eenigen tijd geleden een Canadiaan, in de Vereenigde Staten gevestigd, aan de *Journal d'Agriculture* schreef:

“Op ongeveer honderd canadache huisgezinnen in deze streek

gevestigd, zijn er weinig die in hun vaderland geen schoonen eigendom bezaten. Het grootste deel hebben schulden gemaakt meestaltijd voor nuttelooze uitgaven; dan hebben zij aan hooge interesten het noodige geleend om die eerste schulden te betalen.

“Wanneer men putten maakt om andere putten te vullen, dan is de toestand welhaast zoo netelachtig als het maar zijn kan:

“In de plaats van elk jaar een deel hunner inkomsten aan het verbeteren hunner hoeve te besteden, vertoerden zij hun geld in feesten en belachelijke pracht.

“Ja, de pracht, de drank en het gebrek aan overleg, zietdaar de bijzonderste oorzaken om welke zoo menige Canadiaan zijn vaderland verlaat.

“De Amerikanen verklaren dat Canada het schoonste en rijkste land der wereld zou wezen, indien zijne velden goed bewerkt waren.

“Iets anders nog, geloof ik, drijft een groot getal mijner medevaderlanders naar den vreemde: veel jongelingen, veel jonge dochters, willen van geen veldarbeid hooren....

“Maar, wat gebeurt er? Die fiere heeren, in wiens oogen het een vernederend werk was den ploegsteert vast te houden, slaven zich nu af in de fabrieken of aan de hawens... En de groote juffers, die het stille huiswerk en het nederig katoenen kleed goed vonden voor hunne moeder, maar hunner eigen schoonheid en edelheid onwaardig, staan nu onder de bevelen van strenge meesters en meesteressen, die hun niet altijd de vernederingen sparen.

“De kinderen die in Canada hunne ouders beminnen, eeren en bijstaan, werken voor hun eigen-zelfen. Wat er gespaard en vergaard wordt, vinden zij later. Zij werken, maar juist omdat zij werken, genieten zij de algemeene achting.

“In Canada wordt het werk geëerbiedigd.

“Dat mijne medevaderlanders deze regelen wel overwegen. Indien zij hunne belangen verwaarloozen, dan wacht hun het ballingschap.

“De banneling begrijpt dit goed, wanneer hij verplicht is zich te verhuren aan eenen amerikaanschen landbouwer. Wel is waar, deze werkt niet veel, maar “hij houdt een waakzaam oog op al de wegen van zijn huis, „hij trekt voordeel uit al de ontdekkingen der wetenschap, hij wordt rijker en rijker, omdat hij in alles wijselijk en voorzichtig handelt.

“ Dan eerst begrijpt de ongelukkige hoe dwaas hij te werk ging, dan ook betreurt hij zijne dwalingen. •

“ Ah! bezat hij nog zijne geliefde hofstede, zijne vruchtbare akkers en zijne malsehe weiden, hoe vlijtig zou hij die bewerken en gedurig verbeteren!

“ Maar het is te laat...

“ Huis en erve zijn op verzoek der schuldeischers verkocht... De kostelijke meubels, de prachtige kleeren en de fijne likeuren moesten toch eens betaald worden. „

Kortom, het grootste deel der Canadianen die hun vaderland verlaten hebben om in de Vereenigde-Statën een gemakkelijker bestaan te gaan zoeken of om hunne armoede te verbergen, zijn heel te vrede wanneer zij eene gëlegenheid vinden om terug te keeren.

In de Vereenigde-Statën is er voorzeker veel geld te winnen, maar de onkosten zijn er grooter dan hier en het werk is lastiger. Nergens kan men gemakkelijker en geruster leven dan in Canada, want de zaailanden zijn er aan zeer goedkoopse prijzen te bekomen en hunne voortbrengselen worden zonder moeite aan tamelijk hooge prijzen verkocht.

Iedereen gelukt hier niet, doch het is buiten twijfel dat hier iedereen kan gelukken. Maar de vruchtbaarste landen der wereld geven toch maar loon naar werken, en het ware zelfs niet wenschelijk dat de zorgeloze landbouwer en de verkwister zoo veel voorspoed zouden genieten als de vlijtige en spaarzame man.

XXXIV

EENIGE BLADZIJDEN UIT DE GESCHIEDENIS VAN CANADA

Elkmaal dat eenige bladzijden van dit werkje gedrukt waren, zond ik er eene proef van aan eenen belgischen vriend, die reeds veel heeft gedaan voor zijne medeburgers en die mij in het volbrengen der vaderlandslievende taak welke ik op mij heb genomen, met raad en daad heeft geholpen. Hij weet dat de katholieke bevolking van Canada een verledene heeft over hetwelk zij zich met recht mag beroemen en hij

vindt het geraadzaam daarover aan mijne medevaderlanders eenige bijzonderheden mede te deelen.

Zijn wil geschiede.

Canada ligt in 't noorden van Amerika en hooger dan Canada treft men die bare ijswoestijnen aan, waar zoo menige kloekmoedige reiziger het leven liet.

Het is aan die koude, onbewoonbare streken grootendeels toe te schrijven dat meestal de Europeanen zich eeuwen lang over Canada een verkeerd denkbeeld vormden.

Zoo gaat het dikwijls, zoowel voor de landen als voor de menschen : al te haastige vonnissen zijn zelden goed.

Zulks was het geval opzichts Canada. Een portugeesche scheepskapitein kwam in 't jaar 1500 aan de kusten van een land welk hij Labrador noemde, dat wil zeggen Landbouwer, omdat de streek, op dit tijdstip rijk met allerlei malsche planten bedekt, hem allervruchtbaarst scheen en zeer geschikt voor den landbouw.

Dit haastig oordeel was te gunstig.

Gasparard Corteréal, zoo heette de Portugees, keerde zegpralend naar zijn vaderland terug en hem werd aldaar de grootste eer bewezen.

Doch men wilde weten of alles wel zoo prachtig was als Corteréal had gezegd, en andere navorschers vertrokken. Zij kwamen aan de verre kust in 't midden van den winter, en keerden terug met de treurige tijding dat de zoo geestdriftig beroemde streek slechts een naakte ijsklomp was, waarop geen enkel levend wezen kon bestaan, waar de grimmige wintervorst onverpoosd en ongestoord den scepter voert.

Wederom was dit vonnis te haastig en ditmaal was het veel te streng.

De eerste reizigers die eenen weg zochten naar de Noordpool, waren zeer moedige en dikwijls hooggeleerde mannen. Doch zij hadden het meer dan eens verkeerd op. Columbus zelf heeft langen tijd Amerika voor eenen hoek van Asia genomen.

Vroeger mocht eene reis naar het Noorden bijna als eene waaghazerij aanzien worden : heden is het een kinderspel. Ik heb eenen ganzen dag lang in 't zicht der kusten van Labrador gevaren en ik kon bestatigen dat zij goed bevolkt zijn. Het is waar, in Labrador zoowel als in Gaspesië laat de landbouw veel te wenschen. Maar het is de grond niet die ontbreekt, het zijn de armen. De inwoners winnen te gemakke-

lijk hun brood met de vischvangst, zij willen van geen veldarbeid hooren.

Laat ons daar nu maar van zwijgen; geen beter middel om iets goed te kennen, dan zelf te gaan zien.

Wanneer Amerika ontdekt was, duurde het nog lang eer men dit overgroot werelddeel goed kende. Doch men wist dat er aldaar groote rijkdommen te vinden waren, en elke europsche mogendheid wilde er heur aandeel van hebben.

De fransche koning Frans I gaf de begeerte te kennen nauwkeuriglijk ingelicht te zijn nopens het noordelijk deel der Nieuwe-Wereld. Hij gaf last aan Jaak Cartier van eens te gaan zien wat daar zoo al van was.

Jaak Cartier, een wakkere kapitein, die reeds verschillende verre reizen over zee had gedaan en die er aan gewoon was de grootste gevaren te trotsen, vertrok uit St-Malo den 20 april 1534. Hij voerde het bevel over twee schepen en een-en-zestig uitgekozen mannen.

Den 16 juli van het zelfde jaar werd het anker geworpen in de baai van Gaspé. Cartier deed op den oever een kruis planten. Eenige wilden die er heel zachtmoedig uitzagen, kwamen van verre zien wat er gebeurde.

Al de fransche matroozen knielden neêr en, het kruis eerbiediglijk groetende, gaven zij aan de inboorlingen met teekens te kennen dat al de menschen van het kruis heil en verlossing moeten verwachten.

Wanneer hij zag dat de zeelieden terugkeerden naar hunne schepen, volgde de koning der wilden op eenen kleinen afstand en bleef eindelijk stil op den boord der zee.

Hij droeg een oud versleten kleed, gemaakt uit de huid van eenen zwarten beer. Zijn broeder en drie zijner zonen omringden hem. Dan begon hij eene lange redevoering, in welke hij te verstaan gaf dat de gansche streek hem toef hoorde en dat niemand het recht had aldaar zonder zijne toelating een kruis te planten.

Cartier wist den man door eenige kleine geschenken te overhalen en bekwam zelfs dat twee zonen van den onbeschaafden vorst op zijn schip zouden komen en met hem naar Frankrijk reizen.

Zoo werd Nieuw-Frankrijk eene fransche bezitting.

Hoe jammer dat onze zuiderburen dien kostbaren pand niet naar waarde wisten te schatten!

* Hoe ongelukkig, dat de fransche koningen dien schoonsten perel hunner kroon lieten verloren gaan!

Maar de wijven regeerden in Frankrijk en dewijl heldadige zeelieden duizend gevaren trotsten om Frankrijks roem en rijkdommen te vergrooten, terwijl moedige burgers en edellieden voor de bevolking van het nieuwe vaderland zorgden, dacht de koning aan niets anders dan aan jahtpartijen, feesten en brasserijen. Ofwel hij ging oorlogen in de naburige landen, om aldus aan heerschzuchtige ministers den tijd te laten het land meer en meer te onderdrukken. En, terwijl zeelieden en matrozen, die honger en gebrek leden, te vergeefs om hulp smeekten, kocht de plichtvergeten vorst kasteelen en diamanten voor zijne bijzitten en hij betaalde vette jaarwedden aan zijne laffe vleiers en aan de wulpsche gezellen zijner brasspartijen.

Later schrijft men den ondergang der volkplanting toe aan de strengheid van het klimaat en aan den verren afstand: men lastert Gods lieve schepping, om de zondige onverschilligheid van eenen verblindden vorst te verontschuldigen.

De moedige Jaak Cartier keerde terug naar Frankrijk, om rekening te geven over zijne zending, en den 19 mei 1535 vertrok hij nog eens, ditmaal aan het hoofd van drie schepen, onder wiens bemanning men een groot getal edellieden telde.

Aan het eiland Anticosti gekomen, herkenden de twee wilden — die het schip niet verlaten hadden — de strek, en dank aan haane uitlegingen kwam de kleine vloot den 1 september aan de monding van den breeden en prachtige St-Laurentiusstroom.

Daar ontmoette hij vier booten, bestuurd door wilden die op deze plaats kwamen jagen en vissen. Die lieden wootten hooger op, in een slaach van verschanste dorp, "Canada", welk zijnen naam aan de gansche strek heeft gegeven.

Cartier vaarde immer vooruit en ontdekte de zoogezegde stiel Canada, alsook het vruchtbaar en heden zoo vermaarde eiland Oréans, welk hij Bacchus-eiland noemde, omdat het veel wilde wijndruiven voortbringt. De inboorlingen kwamen vrede maken met hem, brachten hem allerlei vruchten, groentens en wild en bewezen hem de grootste diensten.

Eens drukten de wilden den wensch uit eene losbranding der ka-

nonnen te hooren. Hun verzoek werd ingewilligd, maar het gedonder der bronzen monsters verschrikte de arme lieden zoodanig, dat zij, volgens de uitdrukking van het scheepsvolk, " huilden en tierden als bezetenen.

De kapitein had hooren spreken van eene andere stad, eenige uren verder langs den stroom gelegen. Doch wanneer hij leidsmans vroeg om daarheen te varen, zochten de wilden hem van zijn ontwerp af te keeren. Zij zeiden onder andere dat de stroom op sommige plaatsen zeer ondiep en met klippen doorzaaid was. Het was zichtbaar dat zij niet gaerne de voordeelen, uit hunne betrekkingen met de vreemdelingen te trekken, met andere volksstammen deelden. Ook liet Cartier zich niet afschrikken en hij vertrok met het kleinste zijner drie schepen en twee booten.

De zeelieden hadden ongeveer vijftien uren wegs afgelegd, wanneer zij aan eene plaats kwamen waar de snelheid van den stroom de reis zeer gevaarlijk maakte. Men hield stil om te beraadslagen. Welhaast was het schip omringd door vredelievende wilden, die allerlei levensmiddelen aanbachten en wiens opperhoofd aan Cartier twee zijner kinderen ten geschenke gaf.

Van daar vertrok men met de twee booten, het schip op anker latende. Den 2 oktober kwam Cartier met zijn gevolg te Hochelaga, heden Montreal.

De inwoners, ten getalle van meer dan duizend, kwamen de vreemdelingen te gemoed, brachten levensmiddelen en andere geschenken en wenschten hunne bezoekers welkom door dansen en luidruchtige vreugdekreten.

Rond de stad stond een driedubbel houten beschutsel; zij had maar eene enkele poort, welke tamelijk goed bewaakt werd. De gansche bevolking woonde in een vijftigtal zeer groote hutten, waar elk huisgezin maar eene enkele plaats betrok. In 't midden was eene ruime zaal, die voor kook- en eetplaats diende.

Op eenen kleinen afstand der stad bemerkte Cartier eenen groenen heuvel, welken hij " Mont-Royal ", of Koninklijken-Berg noemde. Van daar komt de naam der heden zoo bloeiende stad Montreal.

Korts nadien keerde Cartier met zijne drie schepen naar Frankrijk terug. Nu mocht hij met reden zeggen dat hij aan zijn vaderland eene

blijde tijding bracht. Hij had een groot en vruchtbaar land ontdekt, waar men mocht hopen eene goede volkplanting te zien gelukken.

De koning besloot eene poging in dien zin te wagen. Hij benoemde M. de Roberval tot luitenant-generaal der nieuwe bezittingen, en gaf hem de noodige macht om aldaar een zeker getal fransche uitwijkelingen te vestigen. M. de Roberval zond den beroemden Cartier voor de derde maal naar de nieuwe streek, hem het bevel gevende over vijf groote schepen, in welke levensmiddelen genoeg gebracht waren voor ten minste twee jaren.

Die onderneming mislukte.

De manschap had gedurende den winter allerlei ongemakken te lijden en nauwelijks was de lente daar, of Cartier vertrok, met de gansche vloot, terug naar Frankrijk. Onderwege ontmoette hij, in 't zicht der Nieuwlandsche kusten, M. de Roberval die naar Canada vaarde met 200 uitwijkelingen en hem verzocht op zijne stappen terug te keeren. Daarvan wilde Cartier niet hooren.

De volkplanting genoot geenen voorspoed. Hare inrichting was gebrekkig en een groot getal harer leden vonden den dood in de verre streek.

M. de Roberval schreef om hulp, maar de koning Frans I had den tijd niet aan zijne arme onderdanen te denken, die verre van hun vaderland woonden. De oorlog met Keizer-Karel gaf hem reeds werk en onrust genoeg. In plaats van de gevraagde hulp te zenden, gaf hij aan M. de Roberval het bevel onmiddellijk naar Frankrijk terug te keeren.

Toen de vrede geteekend was, herbegon M. de Roberval zijne pogingen om Nieuw-Frankrijk te bevolken. In 1549 vertrok hij nog eens met eene kleine vloot en een zeker getal landverhuizers. Men hoorde nooit meer van hem noch van zijne reisgezellen spreken.

Dan bleef Canada vijftig jaren lang geheel en gansch vergeten.

Nu vertrok de markies de la Roche met een groot getal uitwijkelingen, die hij op een onvruchtbaar eiland, aan de monding van den St-Laurentius ontscheept. Hij zelf stak weer in zee, zoogezegd om op ontdekking uit te gaan, maar het schijnt dat hij ten onrechte den wind beschuldigde hem verre uit zijnen weg te hebben geslagen. In alle geval, hij keerde terug naar Frankrijk, nam deel aan den burgeroorlog, werd in 't gevang geworpen en bleef daar tot in 1596.

Dan eerst werd er aan de ongelukkige uitwijkelingen gedacht. Men

zing ze opzoeken, maar helaas! gelijk men wel kan denken, zij waren meest allen van honger en gebrek gestorven.

Den 3 juli 1608 stichtte Champlain, een vermaarde zeeman, de stad Québec. Hij was de eerste die aan het land een min of meer regelmatig bestuur gaf.

Tot dan toe had het om zoo te zeggen uitsluitelijk de "Maatschappij der Baai van Hudson", geweest, die in Canada het opperbevel voerde.

Wat voor maatschappij was dit?

Rijke kooplieden hadden zich vereenigd om van de wilden de huiden der dieren te koop en op de jacht gedood. Zij stichtten op de oevers der Baai van Hudson, geheel in 't noorden van Amerika, eenige kleine forten of verschansingen, en vestigden daar hunne bedienden die gelast waren met het opkopen der dierenvelen.

Over die maatschappij vind ik in de "Reizen naar de Noordpool", door den eerwaarden kanunnik Martens, eenige bijzonderheden welke hier goed te pas komen. Zij zijn, wel is waar, een weinig verouderd, want de beschreven streken zijn tegenwoordig bijna zoo gemakkelijk om bezoeken als onze belgische provincien; maar zoo verre van mijn vaderland, in dit eerste vlaamsch boek welk in Canada gedrukt wordt, geef ik geerne het woord aan eenen medevaderlander dien ik altijd als priester, als redenaar en als letterkundige rechtzinniglijk geëerbiedigd heb.

Men vergeet ook niet dat de Hudsonbaai zeer verre ligt van de streken in de voorgaande hoofdstukken als de beste voor de handverhuizing aangeduid.

"De bedienden der maatschappij houden zich ten deele op in Canada.

"Daar worden hun de pelterijen van het binnenland aangebracht, en deze zenden zij uit door gansch de wereld, maar bijzonderlijk naar Engeland, de Vereenigde-Staten, China en Leipzig.

"Op de vermaarde jaarmarkt dezer stad worden zij met groote hoeveelheden verhandeld. Van de gewichtigheid dezer verzendingen kan men zich een denkbeeld maken hierdoor, dat Engeland alleen in 1833 voor meer dan vier millioen franken pelterijen uit Canada ontving.

"Om de huiden aan te brengen uit het binnenland, heeft de maatschappij tot haren dienst een groot getal reizigers, die gedurende den

zomer lange tochten ondernemen, om bij de Indianen alle slach van koopwaren te gaan verruilen tegen hunnen voorraad van vellen. Deze waren bestaan in grove kleedingstukken, werktuigen, tabak, was, buskruit en, helaas! in brandewijn, die op de ongelukkige Indianen zulken jammerlijken invloed heeft!

De lange en lastige reis wordt aangegaan met eene gansche vloot eene, lichte booten, want aldaar bestaat geen ander vervoermiddel dan de vaart op de ontelbare meren en rivieren, waarmede het land alweezins doorsneden is.

Deze waters bieden nochtans vele plaatsen aan, die wegens ondiepte niet bevaarbaar zijn. In de taal van 't land heet zulke plek een *portage* of draagplaats, en inderdaad daar moeten de booten gelost worden en de koopwaren gedragen, zoo verre als het noodig is om de rivier weder bevaarbaar te vinden.

Somtijds is het water zoo ondiep, dat de boot, alhoewel ontlast, nog den grond raakt, niettegenstaande dat zijn bodem gansch plat is, en dan moet hij ook uitgetrokken en gedragen worden.

Naarmate men vooruitgaat, splitst zich de vloot in verschillende richtingen, en alzoo wordt gansch het land de "kruist, met ongehoorde vermoedenissen; alle forten en kantoren worden bezocht en geriefd van al wat noodzakelijk is aan de aldaar verblijvende bedienden.

De reizigers komen ook in aanraking met verschillende stammen van Indianen, op eene uitgestrektheid van honderden en honderden uren, en bij den terugtocht zijn de goedkoope waren, door de vloot medegebracht, vervangen door die pletterijen waarvoor de pracht der beschaafde volkeren zulken hoogen prijs zal betalen.

Toen Champlain in Canada aankwam, hadden de zeldzame uitwijkelingen, langs de oevers van den St-Laurentius gevestigd, veel te lijden door de aanvallen der wilden. De voorzichtige man knoopte welhaast de beste betrekkingen aan met de Algonkins, de Huronnen en enige andere volksstammen, aan wien hij zijne medehulp beloofde om hunne vijanden te bestrijden, voornamelijk de Irokezen, een rijk en strijd-zuchtige natie, die hare schuilplaatsen had niet verre van het Meer Ontario.

Die voorstel van Champlain verheugde zijne bondgenoten, wiens geestdrift geene palen kende wanneer, bij de eerste ontmoeting met den

vijand, de vuurwapens der Franschen zulken grooten schrik in de gelederen der Irokeezen verwekte, dat deze in verwarring de vlucht namen.

In 1615 kwamen de eerste priesters — vijf Paters Recolletten — in Canada.

In 1617, vestigde zich de eerste Franschman, de heer Hébert, met zijne vrouw, een zoon en twee dochters in de nieuwe stad Québec.

In 1620 keerde Champlain, die eene reis naar Frankrijk had ondernomen, uit zijn vaderland terug met eenige leden zijner familie en drie Minderbroeders. De koning had hem vereerd met den titel van luitenant-generaal.

Het is in 1625 dat de eerste Paters Jesuïeten zich in Canada vestigden, en dit op verzoek der Paters Recolletten, die hun de herbergzaamheid schonken, in afwachting dat zij zelf een gesticht zouden bezitten.

Ziende dat de verschillende maatschappijen welke tot dan toe de openbare zaken hadden geregeld, zich aan groote misbruiken schuldig maakten, verbrak de Kardinaal de Richelieu, de machtige minister van Lodewijk XIII al de privilegiën welke vroeger aan die maatschappijen werden toegestaan en vormde er eene nieuwe, de “Maatschappij der Honderd Bondgenoten”, welke 15 jaar lang het voorrecht van den handel in pelterijen zou genieten, op voorwaarde dat zij vier duizend fransche en katholieke landverhuizers in Canada zou vestigen.

Die poging mislukte evenals de voorgaande.

Een nieuwe oorlog ontstond tusschen Engeland en Frankrijk, de vloot gelast met het bevoorraden der fransche kolonie werd door de Engelschen buit gemaakt, Québec werd ingenomen, de fransche heerschappij in Canada vernietigd en Champlain krijgsgevangen naar Engeland gebracht.

Dan keerden al de fransche uitwijkelingen naar hun vaderland terug, ter uitzondering van vijf huisgezinnen, waaronder de familie Hébert.

In 1632 werd de vrede geteekend, Engeland zag af van de bezitting van Canada, en in 1633 keerde Champlain terug.

Eenige fransche huisgezinnen kwamen zich of nieuw langs de oevers van den St-Laurentius vestigen, doch wanneer Champlain den 25 december 1635 overleed, telde de europeesche bevolking slechts 200 zielen.

In dien tijd werden in Canada eenige opvoedingsgestichten ingericht.

De opvolgers van Champlain vonden het niet geraadzaam tusſchen te komen in de gevechten welke tusſchen de wilde volksſtammen plaats grepen. De vroegere bondgenoten der Europeanen waren de ſlachtoffers van die onverschilligheid; in 1649 werden de Huronnen verſlagen en om zoo te zeggen volkomenlijk uitgeroeid.

Het duurde niet lang of de franſche volkplanting had door dien toestand veel te lijden.

De Irokeezen kwamen overal den ſchrik verſpreiden door hunne moorderijen en plunderingen, en zij vreesden niet tot onder de muren van Québec de grootste gruweldaden te plegen. Doch in 1662 verſloeg de gouverneur van Canada, M. Voyer d'Argenson, dien woesten volksſtam en dwong hem den vrede te vragen.

Colbert, de vermaarde miniſter van Lodewijk XIV, gaf aan Canada een begin van wetgeving. Québec, Montreal en Drie-Rivieren werden de zetels van drie gerechtshoven.

Ook onder godsdienſtig opzicht kwam er veel verbetering. Mgr de Laval-Montmorency werd naar Canada gezonden, in hoedanigheid van apostoliſchen vikaris. Hij ontscheepte den 16 juni 1659 te Québec, en vestigde daar zijnen biſchoppelijken zetel. De geestelijken, die tot dan toe als miſſionnarissen hadden geleefd, dat is zonder vaste woonplaats, kregen eene regelmatige inrichting. Eindelijk werden er ook parochiën gevormd, in welke zich door den biſchop benoemde pastoors gingen vestigen.

Van dan af zag men den toestand der volkplanting merkelijk verbeteren; doch er was nog veel te doen, te meer daar de Irokeezen niet ophielden door hunne moorddadige aanvallen de franſche uitwijkelingen te verontrusten.

In 1665 kwam een nieuwe onderkoning, de markies de Tracy, in Canada. Hij had voor algemeenen opziener den heer Talon, die voor de uitwijkelingen eenen oprechten weldoener was.

Beide heeren waren vergezeld door een groot getal goede soldaten; zij brachten ook eenige ossen, ſchapeu en paarden mede. Deze laatste waren eene groote zeldzaamheid voor de wilden, die nooit zulke dieren hadden gezien.

Zoodra de markies de Tracy den toestand des lands goed kende, oordeelde hij het noodig door krachtdadige maatregelen een einde te

stellen aan de invallen der Irokeezen. Hij begon met eenige kleine versterkingen te maken, waar de uitwijkelingen des noods eene schuilplaats zouden vinden; daarna, aan 't hoof van een goed ingericht leger, viel hij den vijand op 't lijf, deed hem groote verliezen ondergaan en dwong hem een vredeverdrag te teekenen. Dan genoot de volkplanting zestien jaar lang eene ongestoorde rust.

Nu kwam de pokziekte op de wreedste wijs de wilde volkstammen beproeven. In 1670 stierven er zoodanig veel, dat bijna het gansche noorddeel van Nieuw-Frankrijk ontvolkt werd.

Van 1682 tot 1689 werd Canada bestuurd door twee zwakke gouverneurs, die aan de wilden toelieten veel kwaad te doen aan de volkplanting.

In den nacht van den 5 tot den 6 augusti 1689, terwijl een geweldig onweder woedde, trokken 1400 Irokeezen over den St-Laurentius, kwamen op het eiland Montreal, staken al de huizen in brand en vermoordden de inwoners. De bloeddorstige willen spaarden niemand; zelfs de weerlooze ouderlingen, vrouwen en kinders werlen op de wreedste wijs van 't leven beroofd. Dan verspreidden zich die oprechte duivels in de buitenplaatsen, alles op hunnen doortocht vernielende en geen enkel levend wezen achter zich latende.

Dit was maar een begin.

De Engelsche kolonie in Noord-Amerika gevestigd viel de Franschen aan. De strijd was ongelijk, want de Engelschen waren meer dan 200.000 in getal, terwijl Nieuw-Frankrijk in dien tijd slechts 15,000 inwoners telde. Bovendien mochten deze laatsten niet veel meer rekenen op hunne wilde bondgenoten, die in de jongste veldslagen om zoo te zeggen gansch verdelgd werden, terwijl hunne aanvallers krachtig ondersteund werden door de Irokeezen.

Gedurende dien oorlog verrichtten de Canadianen wonderen van dapperheid. Hunne vaderlandsliefde deed hun vergeten dat zij oneindig minder in getal waren dan hunne vijanden, en zij behaalden menigen roemrijken zegepraal.

De gouverneur, M. de Frontenac, vormde met haast een leger, welk hij in drie deelen splitste en trok onbeschoornd te velde. De onderneming gelukte. Caseo — heden Portland — Corlar en Salmons — heden Portsmouth — werden stormenderhand ingenomen.

De Engelschen besloten zich te wreken. Zij gingen Montreal en Québec belegeren.

De verdediging van beide steden was heldaftig en de vijand moest met groote verliezen achteruit wijken.

M. de Frontenac nam de verwarring te baat welke zijn zegepraal in de vijands gelederen had toeweeggebracht. Terwijl hij zelf voor de inwendige rust zorgde, gaf hij het bevel over het fransch-canadiaansch leger aan den dapperen d'Herville, wiens roem nooit zal vergaan. Deze veldheer maakte zich meester van Nieuwland en van de versterkingen aan de Hudsonbaai.

Het traktaat van Rijswijk stelde in 1697 een einde aan de vijandelijkheden tusschen Frankrijk en Engeland. — Doch vier jaar nadien begon de oorlog op nieuw en Canada moest daar natuurlijk door lijden. In 1713 werd wederom de vrede geteekend en Nieuw-Frankrijk moest de Hudsonbaai en Acadia afstaan.

De tijden werden slechter en slechter. Engeland wilde en zou meester worden over Canada. Het fransch gouvernement toonde immers dat het geenen prijs eehnte aan zijne volkplanting.

De gouverneur Duquesne de Menneville, die in 1752 te Québec aankwam, was een wakkere bestuurder, maar hij werd niet geholpen door den intendant Bigot, wien het grootendeels toe te schrijven is dat de fransche heerschappij hier te niet ging.

Canada telde alsdan slechts 13,000 strijdbare mannen. Maar toch aarzelde Duquesne niet den vijand aan te vallen. In Ohio versloeg hij Washington, die later de Republiek der Vereenigde-Staten moest stichten. Maar het jaar nadien zegepraalden de Engelschen in Acadia, wiens gansche bevolking zij vernielden of verspreidden.

Ondertusschen rukte de engelsche generaal Braddock in Ohio. Al hoewel deze daar slechts een leger van 120 Franschen en 620 wilden te bestrijden had, werd hij teenemaal verslagen. Hij verloor 1300 man, 500 paarden en 13 stuk kanon. Hij zelf werd dodelijk gewond van het slagveld weggedragen.

De Franschen waren aangevoerd door M. de Beaujeu die den zegepraal met zijn leven betaalde.

De laatste verdediger der fransche bannieren in Canada, de roemwaardige Montcalm, ontschepte te Québec in de maand mei 1756 met eenige hulptroepen, onder wiens dapperste officieren men Bougain

ville noemt, die later door zijne verre reizen over zee zooveel roem zou verwerven.

In 1758-59 kwam een wreede hongersnood de fransche bevolking van Canada schrikkelijk doen lijden. De Engelschen maakten daar gebruik van om hunnen vijand den laatsten slag toe te brengen. Na verschillende kleine zegepralen behaald te hebben, brachten zij een leger van 60,000 man te been, het is te zeggen zooveel soldaten als er fransche inwoners in Canada waren. Dit laatste land kon slechts 15,229 man ten strijde roepen.

Het engelsch leger werd in drie korpsen verdeeld, welke onder de muren van Québec moesten te samen komen en daar Frankrijks macht verpletten. Het opperbevel was toevertrouwd aan den generaal Wolf, wiens buitengewone dapperheid hem het vertrouwen zijner medevaderlanders had verworven.

Hier komen wij aan de treurigste maar tevens aan de roemrijkste bladzijde der geschiedenis van Canada.

Nooit, in welk land het ook moge wezen, zag men kloekmoediger verdediging. Een handvol onversaagde mannen, op niets steunende dan op de heiligheid der zaak welke zij verdedigden, vonden in hunne vaderlandsliefde den noodigen moed om eenen vijand te bestrijden die tienmaal sterker in getal was dan zij. En wanneer zij onder de overmacht bezweken, was hun roem zoo onbetwistbaar als die van hunnen zegepralenden vijand.

De generaal Wolf begon de belegering van Québec. Hij kwam voor die stad met 20 oorlogschepen, 8,000 man linietroepen en 18,000 zeevlieden.

Amherst, een andere engelsche generaal, trok naar Montreal, met 12,000 man. Hij zou later de troepen bij Québec ter hulp komen, te samen met den generaal Prideaux, die, aan het hoofd van 5 tot 6,000 man, zich van het fort Niagara moest meester maken alvorens aan de belegering deel te nemen.

De fransche bevelhebbers, Montcalm, Levis en Bougainville, wachtten den vijand te Québec af. Bourlamaque vertrok uit die stad met 2,600 man, om den engelschen generaal Amherst tegen te houden, terwijl de kapitein Pouchot, met drie honderd soldaten, het fort Niagara moest verdedigen.

In aller haast werden buiten Québec eenige verschansingen opgeworpen, om de zwakke kanten der stad min of meer tegen eene verrassing te behoeden.

Wolf bracht een deel van zijn leger op het eiland Orléans en bezette met de overige afdeelingen de omstreken van Levis, eene hoogte van waar hij de stad deed beschieten, terwijl hij eene bende plundersaars in 't ronde zond om alles te verwoesten.

Den 31 juli greep een bloedige strijd plaats.

Van beide kanten toonde men de grootste dapperheid. Men wist dat de slag moest beslissend wezen.

Voor Engeland gold het de bezitting van onmeetbare en zeer rijke gewesten.

Voor de fransche helden, door hunnen vorst verlaten, was het de eer der fransche bannieren die moest gered worden.

Tot den 18 september grepen elken dag nieuwe gevechten plaats. Nu helde de zegepraal langs dezen, dan langs genen kant. Van beide kanten legde men ook de zelfde hardnekkigheid aan den dag. In zulke omstandigheden moest natuurlijk het grootste getal zegepralen.

Den 13 september werd de beslissende slag geleverd. Montcalm, aar het hoofd van 4,500 uitgeputte soldaten, begon den aanval. Wolf had 5,000 goed uitgerustte mannen onder zijn bevel. Het was een reuzenstrijd, in welchen de minste bijzonderheid eene eervolle melding in 't boek der geschiedenis verdiende.

Beide opperbevelhebbers werden doodelijk getroffen, maar vooraleer den geest te geven, smaakte Wolf het geluk de veroverde fransche bannieren aan zijne voeten te zien.

Den 18 september moest Québec zich over geven.

De fransche regeering scheen nu ten einde, maar den 28 april 1760 verzamelde M. de Levis de overblijfselen van het canadiaansche leger en hij versloeg de Engelschen op de plaats zelf waar deze den dapperen Montcalm hadden overwonnen. De vijand liet meer dan duizend man en al zijn grof geschut op het slagveld.

Had nu het oude vaderland niet geslapen, al de geledene verliezen waren hersteld. De Engelschen zagen zich genoodzaakt achter de muren van Québec te vluchten en de belegering moest ten hunnen nadeele uitvallen, indien M. de Levis de hulp ontving welke hij aan Frankrijk had gevraagd.

In de verte verscheen eene talrijke vloot....

Al de harten klopten geweldig, er ging over de lotsbestemming van eene groote volkplanting beslist worden....

De vloot kwam uit Engeland, waar men niet gewoon is dezen te verlaten die voor het vaderland strijden.

Alles was verloren!

Montreal onderging het zelfde lot als Québec en de engelsche bannier, die op de vestingen dezer laatste stad wapperde, zegde genoeg dat de fransche heerschappij in Canada voor altijd verpletterd was.

Den 10 februari 1763, teekende Lodewijk XV het Verdrag van Parijs, door hetwelk hij aan Engeland de fransche bezittingen in de Nieuwe-Wereld afstond.

„Het zijn maar eenige dagwanden sneeuw!“, zegden de laffe hovelingen van den plichtvergeten vorst.

Al hadden zij de waarheid gezegd, dan nog was het voor Frankrijk eene heilige plicht zijne zonen in 't verre vaderland te ondersteunen en den laatste duim grond met hardnekkigheid te verdedigen, want die grond was eerbiedwaardig, die „dagwanden sneeuw“, hadden het bloed van Frankrijks dapperste zonen gedronken.

De eerste beginselen der engelsche heerschappij in Canada waren niet gelukkig; maar heden, zooals ik in het Vijfde Hoofdstuk zegde, leeft de bevolking onder eene vredelievende regeering en het land bezit wijze en rechtvaardige wetten. Nooit heeft Frankrijk zooveel gedaan voor zijne volkplanting als Engeland tegenwoordig voor Canada doet en alies laat ons toe te hopen dat de vrede dien wij sedert zoo lange jaren genieten nimmermeer zal gestoord worden.

XXXV

MATEN, GEWICHTEN EN GELD

De Roede of el is gelijk aan 91 centimeters van onze maat en wordt verdeeld in drie voeten.

De Voet, iets meer dan 30 centimeters, is verdeeld in 12 duimen.

De Baanroede, hier genaamd "Perche, .. is vijf en een halve el of vijf meters twee centimeters lang.

De Ketting is verdeeld in 22 ellen.

De Mijl heeft eene lengte van 1,609 meters 31 centimeters, of 80 kettingen, of 1,760 ellen.

De Zeemijl is gelijk aan 1,852 meters of 120 Knoopen.

De Vierkante el is 83 centimeters lang en even zooveel breed.

De Vierkante perche is verdeeld in 30 roeden en een kwart.

De vierkante ketting is verdeeld in 16 perchen.

De Akker of Morgen — 40 aren 47 centiaren — is verdeeld in tien vierkante kettingen.

De Vierkante Mijl — 16 hektaren 18 aren — is verdeeld in 40 akkers.

Het Pond, 453 grammen 59 centigrammen, is verdeeld in 16 oneen.

De Once is verdeeld in 16 drachmen.

De Centenaar — 45 kilogrammen 35 grammen — weegt 100 pond.

De Ton — 907 kilogrammen 18 grammen, — is gelijk aan 20 centenaars of 2,000 pond.

De Gallon — 4 liters 54 centiliters — is verdeeld in 4 pinten.

De Pint — 1 liter 13 centiliters — is verdeeld in 2 Chopinen.

De Minot of Bushel bevat 8 gallons.

Het Vat — 1 hektoliter 13 liters — bevat 25 gallons.

Wettig Gewicht van eenige Koopwaren.

Gewoonlijk wordt bij het verkoopen van sommige koopwaren bepaald dat zij voor elken Minot het volgende gewicht moeten hebben :

Tarwe, 60 pond.

Spaansche tarwe, 56 pond.

Rogge, 56 pond.

Erwten, 60 pond.

Gerst, 48 pond.

Haver, 34 pond.
Boonen, 60 pond.
Klaverzaad, 60 pond.
Graanzaad, (Mil) 48 pond.
Boekwijt, 48 pond.
Lijnzaad, 50 pond.
Hennipzaad, 44 pond.
Graanzaad voor Bleekerijen, 14 pond.
Aardappels, rapen, wortels, pestenakels, beeten en ajuinen, 60 pond.

De Piaster of Dollar is de eenheid welke men gewoonlijk in het rekenen gebruikt.

De Piaster wordt verdeeld in 100 Centen.

Er zijn zilveren stukken van vijftig, vijf-en-twintig, twintig, tien en vijf centen.

Men ziet hier veel meer bankbriefkens dan gouden geld. Er bestaat papieren geld van een, twee, vier, vijf, tien, twintig, honderd, vijf honderd en duizend piasters.

De Piaster heeft eene waarde van 5 franks en 25 centimen.

Het fransch en belgisch geld kan men hier uitwisselen in al de banken. Men bekomt :

Voor een bankbriefken of een goudstuk van 100 franken : 19 piasters en 28 centen.

Voor een briefken van 50 franken, 9 piasters, 64 centen.

Voor een goudstuk van 40 franken, 7 piasters 71 centen.

Voor een briefken of een goudstuk van 20 franken, 3 piasters en 85 centen.

Voor een stuk van 10 franken, 1 piaster en 92 centen.

Voor een stuk van 5 franken, 96 centen.

Kleiner geld zou ik mijne medevaderlanders niet aanraden mede te brengen. Aan deze welke met mij de reis zullen ondernemen, zal ik een anderen middel aanwijzen om met een onbeduidend verlies hun geld in België uit te wisselen.

XXXVI

HET UUR VAN QUÉBEC VERGELEKEN MET HET UUR
VAN EENIGE ANDERE STEDEN.

- Wanneer het middag is te Québec, dan is het :
Te Brussel, 5 ure en 2 minuten namiddag.
Te Amsterdam, 5 ure en 5 minuten.
Te Athenen, 6 ure 20 minuten.
Te Berlijn, 5 ure 38 minuten.
Te Bern, in Zwitserland, 5 ure 15 minuten.
Te Boston, in de Vereenigde-Staten, 12 ure en 1 minaut.
Te Charlottetown, op het eiland van Prins Eduard, 12 ure 33 min.
Te Konstantinopel, 6 ure 41 minuten.
Te Dublijn, 4 ure 20 minuten.
Te Edimburg, in Schotland, 4 ure 32 minuten.
Te Fraderieton, in Nieuw-Brunswick, 12 ure 18 minuten.
Te Halifax, in Nieuw-Schotland, 12 ure 31 minuten.
Te Hamburg, 5 ure 52 minuten.
Te Jerusalem, 7 ure en 6 minuten.
Te Londen, 4 ure 45 minuten.
Te Madrid, 4 ure 30 minuten.
Te Parijs, 4 ure 54 minuten.
Te St-Petersburg, 6 ure 46 minuten.
Te Rio Janeiro, in Brasilië, 1 ure 52 minuten.
Te Rome, 5 ure 35 minuten.
Te Stockholm, 5 ure 57 minuten.
Te Weenen, 5 ure 51 minuten.
Te Cuba, Havana, Antielje, 11 ure 15 minuten voormiddag.
Te Hong-Kong, in China, 12 ure 22 minuten 's nachts.
Te Mexico, 10 ure 9 minuten 's morgens.
Te Montreal, 11 ure 51 minuten.
Te Ottawa, 11 ure 42 minuten.
Te Pekin, in China, 12 ure 31 minuten 's nachts.
Te Toronto, 11 ure 28 minuten 's morgens.
Te Washington, Vereenigde-Staten, 11 ure 37 minuten 's morgens.

Lieve Lezer, ik heb in de vorige hoofdstukken mijn best gedaan om u Canada te leeren kennen. Niet eens, alhoewel mij soms de begeerte niet ontbrak, heb ik u gezegd: "Kom hier!.. Ik zal dit werkje voltrekken zonder die onvoorzichtigheid te begaan en mij bij het vlaamsche spreekwoord houden:

"ELK ZIJN GEDACHT!.."

Gij moet verstaan, ik heb in mijn leven zoo wat van alles ondervonden, en, rechtstaf gezegd, ik heb mij dikwijls in nesten gestoken, door al te haastig iemand te willen helpen.

Men zegt allicht, wanneer men iemand in nood ziet: "Doe dit, ga daar, .. omdat men zich laat voorstaan dat het goed is aldus te handelen.

Valt alles wel uit, 't is opperbest. Ik heb zelfs menschen ontmoet. — niet veel, maar toch heb ik er ontmoet — die edelmoedig genoeg waren om mij te bedanken, wanneer ik hun eenen grooten dienst had bewezen. Anderen gingen eene geheele straat uit hunnen weg om mij niet te ontmoeten. 't Is voor hunne rekening.

Valt het integendeel slecht uit, dan zendt men u naar den bliksem en al uwe moeite dient alleen om u een half dozijn nieuwe vijanden te maken. Dan zegt gij gestoord: "De eerste de beste die mij nog komt eenen dienst verzoeken, vliegt aan de deur!.. Hetgeen u toch niet belet te herbeginnen bij de eerste smeeking die u in de ooren klinkt.

Oude gewoonten zijn moeilijk om laten.

Maar in deze omstandigheid wil ik voorzichtig zijn. Canada is verre van België, en de reis is te kostelijk om zoo maar lichtzinniglijk een "gaan en keeren", te nemen.

Daarom herhaal ik het:

Dit werkje is geschreven voor deze die geerne zouden hun vaderland verlaten waar Dsoos tegenwoordig de eerste viool speelt () om in een ander gewest een beter bestaan te zoeken, maar geenszins om iemand rechtstreeks aan te raden dit gewichtig besluit te nemen.*

(*) Dsoos speelt de eerste viool... Dit wil zeggen: De armoede heeft de overhand. Die schilderachtige nitdrukking heb ik gevonden in het woordenboek van Doktor Tiste Vuist, den uitvinder van de vermaarde houtzalf.

Moest ik echter eenen landbouwer ontmoeten die mij zou zeggen :
" Op d' eene manier of op d' andere, ik ga weg, „ dan zou ik hem
antwoorden : " Kom hier, kom naar Canada, gij zult daar tienmaal
beter uw brood winnen dan in België en dan nog gemakkelijk eenen
goeden spaarpot maken voor uwen ouden dag. „

Wel te verstaan indien gij den raad volgt dien ik zoo dikwijls in dit
boekje aan de landverhuizers heb gegeven, indien gij wilt :

Werken.

Sparen.

Een goed godvertrouwen, dat is, zoo leven dat de inwoners dezer streek, die
allen brave en vreedzame lieden zijn, mij niet komen zeggen : " Gij
hebt ons daar zoo'n vieze palingen gezonden ! „

Dit is nu goed verstaan, is 't niet waar ? Wie van zins is te komen,
niet gerust op mij rekenen ; ik zal hem helpen en bijstaan zooveel het
in mijne macht is. Mijne tussenkomst zal aan vele lieden van het
grootste nut zijn, want die hier zonder bidsman aankomt, kan veel
geld en tijd versukkelon.

Lezer, ik hoor u iets vragen : " Zou de schrijver van dit boekje niet
betaald zijn om ons naar Canada te lokken ? „

Neen hij, vriend. Maar ik wensch mijnen ey nmanen zooveel goed
als mijn eigen zelve, en wanneer ik vernem dat iemand zijn land wil
verlaten, help ik hem geerne opdat hij niet zou verloren loopen.

Zij die mij kennen — en ik heb boeken en gazetten genoeg geschre-
ven om gekend te zijn — weten dat ik sedert lang de landverhuizing
voorstel, omdat ik overtuigd ben dat zij voor vele Belgen, en bijzonder-
lijk voor de landbouwers een noodzakelijkheid is geworden. Zij weten
ook dat ik geerne iemand help en dat ik onbaatzuchtig genoeg ben om
mijn en de verlanders bij te staan zonder daarvoor betaald te worden.

Meer dan een Belg, alhier gevestigd, heeft mij afgekeken, wanneer
ik mijn besluit te kennen gaf dit boekje te schrijven...

— Wij zijn hier zoo goed, zegden zij ; wie weet of er onder de
nieuwe landverhuizers geene ruststoorders zullen zijn !

Ik hoop het niet.

Hij die hier zou komen om den zot uit te hangen, zou het mogen

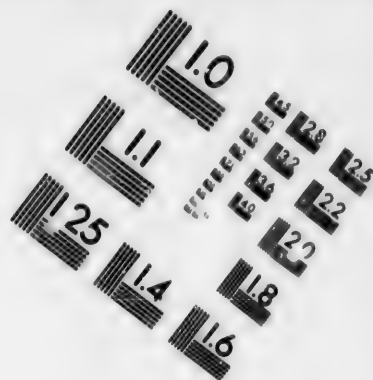
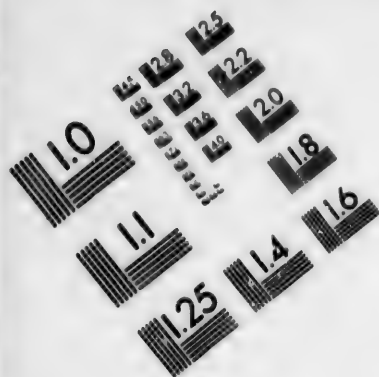
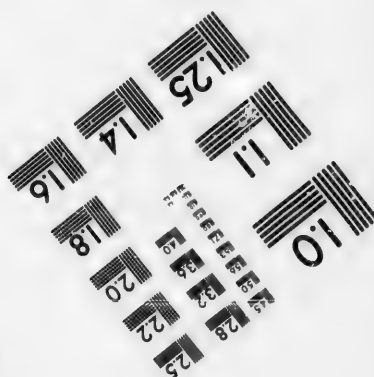
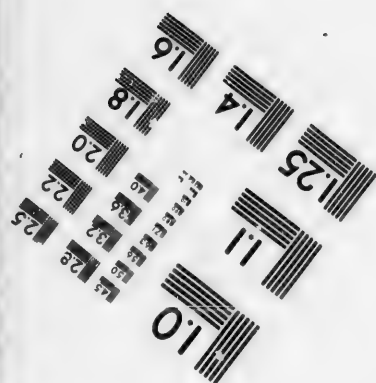
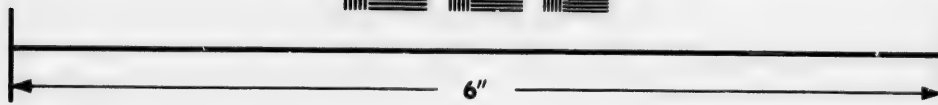
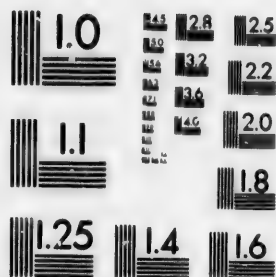

IMAGE EVALUATION TEST TARGET (MT-3)

**Photographic
Sciences
Corporation**

23 WEST MAIN STREET
WEBSTER, N.Y. 14580
(716) 872-4503

kort trekken: leegloopers, dronkaards en dwaarsdrijvers worden hier door iedereen veracht.

Mijne reizen in Canada kosten mij niets; ik word betaald door een koophandelshuis, welk mij de verplichting oplegt al de steden des lands te bezoeken. Wat ik doe voor de landverhuizing, aanzie ik slechts als een liefdewerk en een aangenaam tijdverdrijf.

Moest mij echter een rijke rentenier gelasten met het plaatsnemen van zijn geld in Canada of met het koopen van land, bosschen of hofsteden, dan zou ik mij voor mijne moeite doen betalen, en ik geloof dat dit zou redelijk zijn.

Maar voor de kleine pachters werk ik "Pro Deo." Later, als zij het hier goed stellen, zullen zij mij wel eene lekkere hesp brengen en mij ter verkenmerkis uitnodigen.

En moesten er hier door mijne schuld ruziemakers komen, of kerels die verkeerd te werk gaan, het zou mij grootelijks spijten en ik zou niets verwaarloozen om het hun hier beu te maken.

Met januari aanstaande vertrek ik naar België, waar ik eenige weken moet verblijven. Ik zal van de gelegenheid gebruik maken om hier en daar voordrachten te houden welke iedereen zal mogen bijwonen. Ik zal ook het adres doen kennen waar men mij zal kunnen vinden, altijd bereid om de belanghebbenden in te lichten.

Sommige lieden, vernomen hebbende dat ik in Canada reisde, lieten zich voorstaan dat ik door eene maatschappij of zelfs door het gouvernement betaald word om de bevolking van dit land bij middel der landverhuizing te helpen vergrooten. Er zijn er die mij geschreven hebben:

— Wilt gij mijne reis betalen, en mij ginder verre eene goede broodwinning verzekeren, dan koom ik.

Een andere vraagt of hij in vijf jaren zal rijk zijn?... Nog vroeger, vriend, en gij moet u geene hoegenaamde moeite geven: men zal het u t' huis brengen!

Het zal niemand verwonderen dat ik zulke slimme brieven onbeantwoord liet.

In
voor
Ik za
nemen
hunn
vee er
geme
Voo
Ein
kunne

Ver
ondern
Gij l
en het
trassen
mansha
welke g
hier alt
Elke
aan het
Die k
maken,

Op he
medevad
beschrev
kerd. Zie
boden vo
belgische
dit aan ee
hij mij d
dan met

Indien hij niet ten minste drie of vier duizend franken bezit, is het voor den belgischen landbouwer eene dwaasheid herwaarts te komen. Ik zal nochtans twee en misschien drie landbouwershuisgezinnen meenemen, die anders niets zullen te betalen hebben dan de onkosten hunner reis. Eigenaars dezer streek zullen eene hofstede met paarden, vee en landbouwershalm ter hunner beschikking stellen om dit alles op gemeene rekening te bestieren.

Voor twee goede hoveniers heb ik ook werk gevonden.

Einde maart keer ik terug. Deze die begeeren mij te vergezellen, kunnen zich dus in tijds bereiden.

Veronderstellen wij nu dat gij, Pier of Jan, besloten hebt de reis te ondernemen. Hoe moet gij te werk gaan?

Gij laat uwe neering over en bereidt uwe centen. Uwe groote meubels en het zware huisgerief verkoopt gij, maar gij houdt uwe wollen mantelassen en ander bedgerief, alsmede al uw lijnwaad, kleeren, timmermanshalm, enz. Zorg ook voor goed bloem- en leguumzaad. Kleinigheden welke gij goed kunt inpakken, bewaart gij zorgvuldiglijk : dit komt hier altijd te pas.

Elke volwassen reiziger heeft het recht zoo over zee als in Canada aan het kosteloos vervoer van eenen rijkge vulden koffer.

Die koffers moeten niet te groot zijn, maar men kan ze niet te sterk maken, want zij hebben onderwege veel te lijden.

Op het einde van bladzijde 53 zeg ik : " Ik hoop overigens aan mijne medevaderlanders nog iets beters te bezorgen dan al hetgeen ik heb beschreven. „ Die " hoop „ heb ik nog, maar tot nutoe is er niets verzeerd. Zie hier de zaak : Er is mij eenen zeer grooten eigendom aangeboden voor de helft der waarde, op konditie dat ik ten minste 30 brave belgische landbouwershuisgezinnen op denzelven zou vestigen. Ik heb dit aan eenen machtigen beschermmer der landverhuizing geschreven. Zal hij mij de middelen verschaffen om dien eigendom te koopen en hem dan met eene kleine winst aan de belgische landverhuizers over te

laten? Dit moet ik afwachten. Ik wensch, voor het welzijn mijner toekomstige reisgezellen, dat dit moge gelukken.

Eene drukfout. [Bladzijde 62, achtste regel van hoofdstuk XXXII, staat er : In het jaar 1881, tijdens... Men moet lezen : In 1861. Dit maakt een groot verschil.

Er zijn nog wel andere fouten in dit boek te vinden; maar die geef ik op den hoop toe.

I
II
III
IV
V
VI
VII
VIII
IX
X
XI
XII
XIII
XIV
XV
XVI
XVII
XVIII
XIX
XX
XXI
XXII
XXIII
XXIV

INHOUDSTAFEL

	BLADZ.
I	Voorwoord
II	De Landverhuizing
III	Waarom de Belgen ernstiglijk aan de landverhuizing moeten denken
IV	Welke landverhuizers in Canada op een goed onthaal mogen rekenen
V	Canada en de Provincie Québec
VI	De Provincie Québec. Verledene en tegenwoordige
VII	De Bevolking
VIII	Het Klimaat
IX	De Grond en zijne Voortbrengsels
X	Verdeeling der provincie
XI	Gemeentebesturen
XII	Openbaar onderwijs
XIII	Geestelijke en Weldadigheidsgestichten
XIV	De Landbouw
XV	De Landen der Kroon
XVI	De Ontginning
XVII	Goede Raad.
XVIII	Voordeelen aan de Landbouwers toegestaan
XIX	De Kolonisatie
XX	De Boschgronden
XXI	Vallei der Saguenay
XXII	St-Mauritius-vallei.
XXIII	Vallei der Ottawa
XXIV	Neder-St-Laurentius. Zuidkant
	Gaspesie

INHOUDSTAFEL.

	BLADZ.
XXV De Kantons langs den Oostkant	47
XXV bis Eene reis in de Kantons	49
XXVI Nijverheid	54
XXVII Koophandel	57
XXVIII Financien	58
XXVIII De Mijnen	59
XXX Jacht en Vischvangst	59
XXXI Rechterlijk Bestuur	61
XXXII Landverdediging	62
XXXIII Gelukt hier iedereen ?	64
XXXIV Eenige bladzijden uit de Geschiedenis van Canada	72
XXXV Maten, Gewichten en Geld	86
XXXVI Het uur van Québec vergeleken met het uur van eenige andere steden.	89
XXXVII Besluit	90

